



Latvijas Zinātņu Akadēmijas Vēstis

RAKSTI

Latvijas Zinātņu Akadēmijas
Vēstis

PIECDESMIT GADU VEIKUMA IESKAŅAI

Apcerējumā sniegtas īsas ziņas par 65 redzamu Latvijas zinātnieku darbību, kuriem Latvijas Akadēmiskā bibliotēka kopš 1958. gada (50 gadus) izdevusi "Bibliogrāfijas" (turpmāk — Bb). Pagaidām tās izdotas tikai nelielai mūsu valsts zinātnē strādājošo un strādājušo personu daļai, kas izskaidrojams ar dažādos gadu desmitos pastāvējušām prasībām, finansiālām un tehniskām iespējām, ar pašu zinātnieku personīgām vēlmēm un citiem apstākļiem. Žurnāla nolūks ir pievērst sabiedrības uzmanību tām jautājumu grupām, kuras skaidrojuši šie pētnieki — daudzu eksakto, humanitāro un tehnisko zinātņu, pētījumu virzienu un tēmu risinātāji. Publicētajām Bb ir divējāda loma. Tās atspoguļo 1) konkrētā zinātnieka veikuma apjomu, darba avotus, metodiku un tematiku, 2) pētnieka apcerējumos un grāmatās sniegtās izmantoto avotu un literatūras norādes kopumā veido risinātās tēmas mazāk vai vairāk izsmelto bibliogrāfiju, kas atvieglo tēmas turpinātāja darbu. Bb aprakstīto zinātnieku veikumu tematiski profesionāls izvērtējums paliek attiecīgo jautājumu speciālistu ziņā. Ceram, ka publicētās Bb atvieglos ceļu jaunu atziņu meklētājiem. Mūsaprāt, šie izdevumi ir plašs un vērtīgs avots Latvijas kultūras un zinātnes attīstīšanās jautājumu skaidrošanai, t.sk. arī "Letonikas" problemātikai.

Bibliografētie zinātnieki piedzima, izauga, izglītojās un strādāja dažādos, nereti visai atšķirīgos posmos, valstiskos veidojumos, etniskos, politiskos, sociālos apstākļos. Tas viss ietekmēja viņu darbību un atspoguļojas personu dzīves aprakstos, veikuma apjomos, dziļumā, tematikā, sabiedriskajā aktivitātē un citur. Tomēr ikviens bibliografētais pētnieks bija individuāla personība, kurai vajadzēja izdzīvot un radoši strādāt nereti visai pretrunīgos, savdabīgos un pat nelabvēlīgos apstākļos.

Ikviens bibliografētais zinātnieks atbilstoši ieņemtajam amatam, politiskajai orientācijai, profesionālajām zināšanām darbojās dažādās praktiskā, sabiedriskā un zinātniskā darba apvienībās, biedrībās un citādās organizācijās, iznesa Latvijas vārdu tālākās un tuvākās zemēs. Par savu veikumu viņi saņēma apbalvojumus un atzinības. Pētnieki pārdzīvoja visai atšķirīgus, nereti pretrunīgus un smagus gadu desmitus. Tādēļ viņu darbību visos dzīves posmos nevar mērit ar vienu standartizētu mērauklu. Šo pētnieku nopietnam izvērtējumam vajadzīgi daudzpusīgi un dziļi pirmavotos un vispārīgās laikmetu situāciju izpratnēs balstīti izsvērti un profesionāli besaukļu pētījumi.

Saulvedis Cimermanis,
LZA īstenais loceklis

SĒRIJAI LATVIJAS ZINĀTNIEKI – 50

Dagnija Ivbule,

LAB Zinātniskās bibliogrāfijas nodaļas vadītāja

Atslēgvārdi: bibliogrāfija, personālijas, Latvijas zinātnes vēsture

Nozīmīgam informācijas avotam par Latvijas zinātnes attīstību, sasniegumiem, vēsturi, laikmetu, personībām — biobibliogrāfiskajam rādītājam sērijā “Latvijas zinātnieki” nākamgad jau piecdesmit, kopš pirmā izdevuma iznākšanas 1958. gadā.

Rādītāju sēriju uzsāka gatavot toreizējā Latvijas PSR Zinātņu akadēmijas Fundamentālās bibliotēkas Zinātniskās bibliogrāfijas nodaļa. Bija pagājuši jau vairāk nekā desmit gadi, kad saskaņā ar PSR Savienības Tautas Komisāru Padomes 1945. gada 4. novembra lēmumu, Latvijas PSR TKP 1946. gada 7. februāra sēdē tika nodibināta Latvijas PSR Zinātņu akadēmija, apstiprināti tās statūti, struktūra, pirmie 13 tās īstēnie locekļi un pieci tās korespondētājoceļi. Pirmie 13 jaunās ZA akadēmiķi bija jau zinātnē un kultūrā, valsts un sabiedriskajā darbā pazīstamas personības — Jānis Endzelīns, Matvejs Kadeks, Arvids Kalniņš, Augusts Kirhenšteins, Artūrs Krūmiņš, Pauls Lejiņš, Pēteris Nomals, Jānis Peive, Pauls Stradiņš, Aleksandrs Šmidts, Ernests Štālbergs, Andrejs Upīts, Pēteris Valeskalns. Arī bijušajā Rīgas pilsētas bibliotēkā (*Bibliotheca Rigensis*, dib. 1524. g., pēc Otrā pasaules kara — Valsts vēsturiskajā bibliotēkā) bija notikušas pārmaiņas — ar Latvijas PSR Ministru Padomes 1946. gada 5. jūnija lēmumu to pievienoja LPSR ZA un no 1946. gada 1. jūlija tā saucās par Latvijas PSR Zinātņu akadēmijas Fundamentālo bibliotēku. Kļūstot par ZA struktūrvienību, mainījās tās krājuma veidošanas politika, paplašinājās bibliogrāfiskais darbs atbilstoši jaunās akadēmijas un izveidojušos institūtu informacionālajām vajā-

dzībām. Tika veidoti un sagatavoti izdošanai bibliogrāfiskie LPSR ZA izdevumu (1946–1960), Latvijas PSR aizstāvēto disertāciju (1945–1958) rādītāji, ieteicošie padomju zinātnieku (Trofima Lisenko, Ivana Mičurina, Ivana Pavlova, Klimenta Timirjazeva, Vasilija Viljamsa) nozīmīgāko darbu saraksti (1949–1953) sērijā “Padomju Savienības ievērojamākie zinātnieki” u.c. Dažādiem krājumiem, žurnālam “Latvijas PSR Zinātņu Akadēmijas Vēstis” tika sagatavoti dažādi tematiskie un personālie rādītāji — par latviešu periodiku līdz 1919. gadam, LPSR ZA institūtu jaunie darbi (1958–1960), LPSR ZA publikācijas ķīmijā un medicīnā, fizikā un tehnikā, ģeoloģijā, bibliogrāfiskie rādītāji akadēmiķiem Andrejam Upītim (1877–1970), Fricim Deglavam (1898–1957), Augustam Kirhenšteinam (1872–1963), korespondētājoceklim Eduardam Eihem (1887–1985) u.c. 40. gadu beigās, 50. gadu sākumā dažkārt bibliogrāfiskie saraksti tika sagatavoti tikai mašīnrakstā un izsūtīti institūtiem. Tematisko, personālo un informatīvo bibliogrāfisko rādītāju sagatavošana bija FB Zinātniskās bibliogrāfiskās nodaļas darba pamatvirzieni, un tie ieņēma ievērojamu vietu līdz pat mūsdienām.

PSRS Zinātņu akadēmijā jau kopš 1936. gada bija izveidojusies tradīcija izdot PSRS zinātnieku personālās bibliogrāfijas (daudznozaru sērijā *Материалы к биобиблиографии ученых СССР*). Tās izdošanai sagatavoja toreizējā PSRS ZA Sabiedrisko zinātņu fundamentālā bibliotēka (*Фундаментальная библиотека общественных наук (ФБОН) АН СССР*). Šādu izdevumu sagatavošanai 20. gs. piecdesmito gadu beigās sāka pievērsties arī

jauņa LPSR ZA FB. Līdzīgi tas notika arī citu padomju republiku jauno Zinātņu akadēmiju bibliotēkās, piemēram, Lietuvā, Igaunijā.

Valsts vēsturiskajā bibliotēkā jau bija aizsākts veidot Latvijas ievērojamāko zinātnieku, valsts un sabiedrisko darbinieku kartotēku, bet tajā iesaistīja lielākoties ārštata darbiniekus. Vēl 1951. gadā tā sastāvēja no kartīšu sainīšiem, kur uz kartītes augšējā labajā stūrī bija norādīts skaitlis, kas apzīmēja autoru, kurš bija atrodams klāt pieliktajā sarakstā. Bibliotēkai jau esot ZA struktūrvienībai, tika sakārtota minētā kartotēka un tālāk veidota, sākot ar zinātņu kandidāta grādu ieguvušo ZA darbinieku publikāciju kartotēku, bet, tās apjomam pieaugot, ZA FB nāca pie slēdziena veidot tikai Latvijas PSR ZA īsteno un korespondētājlocekļu kartotēku, kurā būtu viņu publikācijas un publikācijas par viņiem. Kartotēka sniedza priekšstatu par atsevišķas personas publikāciju daudzumu, cik ZA akadēmiķi, korespondētājlocekļi ir uz doto brīdi. Bibliotēkā tika vairākkārt debatēts, vai šāda kartotēka vispār vajadzīga, bet Zinātniskās bibliogrāfijas nodaļā ir gan saglabājušās vēl izrakstītās kartītes no pēckara gadiem, gan pārējie izraksti līdz pat 1994. gada aprīlim. Papildināja, turpināja vākt materiālus arī jau iznākušajām biobibliogrāfijām. Tajā ir saglabāti arī rādītājos dažādu kritēriju dēļ neuzņemtie bibliogrāfiskie ieraksti. Nodaļā ir arī saglabājušies akadēmiķu un korespondētājlocekļu saraksti, pēc kuriem sekoja līdzī ziātnieku jubilejām, iesniedza pieteikumu ZA apstiprināt bibliotēkas darba plānā attiecīgās biobibliogrāfijas sagatavošanu. Izdošanu apstiprināja LPSR ZA Prezidijs, rādītājus izdeva ar LPSR ZA Redakciju un izdevumu padomes lēmumu. Lai sērija "Padomju Latvijas zinātnieki" iegūtu noteiktu veidolu, zināmu vienveidību, tās sastādīšanai laika gaitā tika izstrādātas vairākas darba instrukcijas (1966, 1981).

Pirmā atsevišķā ZA FB sastādītā Latvijas zinātniekiem veltītā biobibliogrāfija tika sagatavota pēc PSRS ZA Sabiedrisko zinātņu

bibliotēkā izstrādātās struktūras — biogrāfiskā daļa, bibliogrāfija, palīgrādītāji. Tā iznāca PSRS ZA izdevniecībā sērijā *Материалы к биобиблиографии ученых СССР* 1954. gadā un bija veltīta mūsu Zinātņu akadēmijas otrajam prezidentam, akadēmiķim, PSRS ZA korespondētājloceklim, lauksaimniecības speciālistam, valsts darbiniekam Jānim Peivem (*Ян Вольдемарович Пейве. Вступ. ст. А. И. Калниньш, А. С. Шарова; сост. В. А. Садовникова, М. Я. Якобсон. Москва: изд-во АН СССР, 1954. 68 с.: портр. (Материалы к биобиблиографии ученых СССР; Сер. почвоведения; вып. 4)*). Bet bibliogrāfijas nodaļas darbiniekus isti neapmierināja Sabiedrisko zinātņu bibliotēkā pieņemtais materiāla izkārtojums — īss dzīves un darbības datu hronoloģisks uzskaitījums, zinātniskās un sabiedriskās dzīves apskats — biogrāfisks pārskats, zinātnisko darbu analīze, literatūra par zinātnieku un tikai tad viņa darbu bibliogrāfija. Darbu noslēdza alfabētiskais darbu nosaukumu un personu palīgrādītājs. Pārrunu rezultātā izmainīja materiāla kārtojumu jauno personālo bibliogrāfiju sērijā "Padomju Latvijas zinātnieki", ko veltīja mūsu zinātniekiem akadēmiķiem. Sērija ar šo nosaukumu iznāca no 1958. līdz 1988. gadam, bet kopš 1991. gada tā iznāk ar nosaukumu "Latvijas zinātnieki". Bibliogrāfiju ievadīja sastādītāju īss priekšvārds par rādītāju, tad sekoja zinātnieka biogrāfija, dzīves un darba gaitas, viņa darbu bibliogrāfija, pēc tam tikai literatūra par viņu un palīgrādītāji. Šāds materiāla izkārtojums pamatā ir saglabājies līdz pat mūsdienām, kad jau varam runāt par 70. biobibliogrāfijas izdošanu. Tā veltīta akadēmiķim Ivaram Kalviņam (2007). Protams, ir bijušas dažādas niansas autora darbu bibliogrāfisko aprakstu nodaļu veidošanā, bet tas parasti ir bijis atkarīgs no autora zinātniskās un sabiedriskās darbības, kā arī no viņa vēlmes. Pamatvilcienos tie ir zinātniskie, populārzinātniskie darbi, rediģētie, recenzētie darbi, autorapliecības, patenti, vadītās disertācijas, intervijas (pārsvārā preses

izdevumos, dažos gadījumos tie ir radio, TV raidījumi), raksti enciklopēdijās u. tml.

Bibliogrāfiskās ziņas, kārtotas nodaļu ietvaros hronoloģiski, viena gada robežās pa valodām, sniedz priekšstatu par zinātnieka ieguldījumu zinātnē, kultūrā, sabiedriskajā dzīvē, sakariem ar citzemju un cittautu zinātni. Bet ne mazāka nozīme ir biogrāfiskajiem apcerējumiem, kuri iepazīstina mūs tuvāk ar pašu zinātnieku kā radošu personību, viņa zinātniskajiem un teorētiskajiem pētījumiem, to pielietojumu praksē, viņa interesēm, uzskatiem par vienu vai otru jautājumu, akadēmiskajiem nosaukumiem un zinātniskajiem grādiem gan Latvijā, gan ārzemēs. Tāpat mēs uzzinām arī par sadarbību ar pasaules mēroga zinātniekiem, darbu vai stažēšanos citu valstu institūtos, uzņēmumos, dalību konferencēs, nozīmīgākajām lekcijām, zinātniskās pētniecības darba virzieniem, darbību valsts darbā, profesionālās padomēs un biedrībās, organizatorisko, administratīvo, pedagoģisko darbību, apbalvojumiem.

Piecdesmit gados iznākušās biobibliogrāfijas sniedz ieskatu 65 cilvēku, izcilu personību likteņos vairāk nekā simts gadus garā laikposmā, kurš iekļaujas trīs gadsimtos, sākot no 19. gs. beigām, kad Latvija bija cariskās Krievijas sastāvdaļa, līdz 21. gs. sākumam, Latvijas otrreizējai neatkarībai, dodot pilnīgu visa 20. gs. vēsturisko notikumu ainu, kas skāra šos cilvēkus, veidoja viņu likteņus.

Tie ir 57 akadēmiķi, LPSR Nopelniem bagātais zinātnes darbinieks Alfrēds Kalniņš (1895–1989), goda doktori Ilgonis Bērsons, Ojārs Zanders, ārzemju locekļi Nikolajs Balabkins, Dītrihs Andrejs Lēbers (1923–2004), Latvijas Senāta senators Augusts Lēbers (1865–1948), profesors, *Dr. habil. hist.* Rihards Treijs u.c.

Tie ir vairāk nekā 41 800 bibliogrāfisko ierakstu, sākot ar pirmo datēto ierakstu 1887. gadā (ķīmiķis Pauls Valdēns (1863–1957)) līdz jaunākajai informācijai 2007. gadā (ķīmiķi Ojārs Neilands (1932–2003), Ivars Kalviņš). No tiem 69% (28 914) ir dabas-

zinātnēs, 31% (12 941) — humanitārajās zinātnēs, 86% (36 199) ir autordarbi, 14% (5656) — literatūra par zinātniekiem. Jānožēlo, ka viņu vidū ir tikai sešas dāmas — Lidijs Liepiņa (1891–1985), Varvara Sergejeva (1902–1997), Rita Kukaine, Aina Blinkena, Vija Zaiga Kluša, Dace Markus.

Biogrāfiskie apraksti, *Curriculum Vitae* (CV), priekšsvārdi, kolēģu vai pašu autoru rakstītie, ir bagātīgs fakto un liecību materiāls par personības veidošanos, ceļu zinātnē, sasniegumiem, sadarbību ar citiem zinātniekiem, sabiedriskajiem, kultūras darbiniekiem, vietu dažādu vēsturisko notikumu vidū, attieksmi pret tiem. Apraksti uzskatāmi atspoguļo zinātnieku centienus, ideālus, arī kļūmes un sarežģījumus viņu dzīves dažādos posmos.

Šo zinātnieku vidū ir cilvēki, kuri pieredzēja 1905. gada revolūciju, revolucionāros pārkārtojumus Krievijā 1917. gadā, sekojošo Pilsoņu karu jaunajā padomju valstī, Pirmo pasaules karu, bēgļu gaitas, sociālisma ideju īstenošanu, arī represijas Staļina personības kulta laikā. Daudzi bija arī aktīvi minēto notikumu dalībnieki. Dziļas rētas atstāja vācbaltu ģimeņu piespiedu repatriācija uz etnisko dzimteni Molotova–Ribentropa pakta (1939) īstenošanas rezultātā, Otrās pasaules karš, tautas lielas daļas došanās emigrācijā tā beigās, līdz ar to arī spēcīga esošā un topošā zinātniskā potenciāla aizplūšana uz rietumiem.

Laikmeta raksturojums, 1905–2007

1905. gada revolūcijā aktīvi iesaistījās Roberts Peļše (1880–1955), A. Kirhenšteins. Kā revolūcijas idejām uzticamu speciālistu A. Kirhenšteinu no Limbažiem aicināja uz Rīgu par palīgu un konsultantu streiku vadītājiem. Te iesākās personīgā pazišanās ar dzejnieku, jaunstrāvnieku Raini (1865–1929), kas pārauga cieņā un draudzībā. Tuvojoties soda ekspedīcijai, A. Kirhenšteins emigrēja uz Helsingforsu. No Somijas viņš devās uz

Šveici un līdz 1917. gadam bija ārzemēs. Par aktīvu līdzdalību 1905. gada revolūcijā viņu aizmuguriskī notiesāja uz nāvi, Limbažos iznīcināja iedzīvi un bibliotēku, kurā atradās viņa pirmie zinātniskie darbi. Pēteris Valeskalns (1899–1987) jau skolas gados centās izprast 1905.–1907. gada notikumus un tādēļ iesaistījās revolucionārā pulciņā. Jānis Krastiņš (1890–1983) jau piecpadsmit gadu vecumā bija revolucionāro notikumu aculiecinieks. Pēteri (Pjotru) Odincovu (1891–1968) kā “dumpinieku” 1905. gadā izslēdza no arodskolas trešās klases. Pēc zemnieku nemienu apspiešanas soda ekspedīcija nodedzināja Andreja Valdmaņa (1906–1994) tēva un vectēva mājas. Pirmā pasaules kara laikā daudzus iesauca karadienestā — Kārli Plaudī (1897–1975), Arvidu Kalniņu (1894–1981), Kārli Bambergu (1894–1981), Jāni Bērziņu (1893–1972), Kārli Straziņu (1890–1964), Aleksandru Šmidtu (1892–1978), Pēteri Valeskalnu. A. Kirhenšteins pieteicās par veterinārārstu un bakteriologu Serbijas armijā. Sarkanās Armijas (kopš 1946. g. — Padomju Armija) rindās pilsoņu karā cīnījies K. Plaude, J. Krastiņš, P. Odincovs, J. Bērziņš. Pilsoņu kara gados P. Valeskalns strādāja Viskrievijas Ārkārtējā komisijā tiešā Feliksa Dzeržinska (1877–1926) vadībā un cīnījās pret kontrrevolūciju. A. Šmidts 1919. gada pavasarī iestājās par jaunāko ārstu Padomju Latvijas armijas 7. strēlnieku pulkā. Atstājot Latviju, viņš turpina strādāt par ārstu, galvenokārt Latviešu padomju strēlnieku divīzijas aktivajās daļās. K. Straziņš 1919. gadā aktīvi iekļāvās Padomju Latvijas darbā. Strādāja Padomju Latvijas Izglītības komisariātā, bet pēc padomju varas krišanas visā Latvijas teritorijā aizbrauca uz Padomju Krieviju. Padomju varas tapšanas laikā Latvijā P. Valdens aktīvi iesaistījās dažādu jautājumu risināšanā — rūpniecības atjaunošanā, celtniecības problēmu apspriešanā, tajā skaitā arī par hidroelektrostacijas celtniecību uz Daugavas. Pēc padomju varas krišanas Rīgā 1919. gadā P. Valdens aizbrauca uz Vāciju,

lasīja lekcijas Rostokas universitātē, uzrakstīja vairākas monogrāfijas. Padomju varas laikā 1919. gadā Alfrēds Ozols (1898–1971) strādāja par Valmieras apriņķa zemes nodaļas instruktoru — organizatoru. Tajā pašā gadā brīvprātīgi iestājās Sarkanajā Armijā. A. Kirhenšteins 1919. gadā vadīja Padomju Latvijas Tautas veselības komisariāta Veterināro nodaļu. 1941. gadā Sarkanās Armijas rindās brīvprātīgi iestājās Vitolds Latišenko (1919–1990) un Aleksandrs Mālmeisters (1911–1996), kurš nostaigāja kara ceļus no Liepājas līdz Maskavai un atpakaļ. 1942. gadā Sarkanajā Armijā iesauca Eduardu Jakubaiti (1924–2006), 1945. gada aprīlī — Alfonu Krogeri (1923–1989). Solomons Hillers (1915–1975) piedalījās Staļingradas aizstāvēšanā. Otrās pasaules karš Vili Samsonu aizveda evakuācijā uz Novosibirskas apgabalu. Drīz vien viņš devās uz latviešu strēlnieku divīzijas formēšanās un apmācības nometni Gorohovcē un 1941.–1942. gadā nepārtraukti bija frontē. Kopš 1942. gada pavasara, veicot Latvijas KP CK uzdevumu, bija partizānu pulkā “Par Padomju Latviju” un 1944. gadā jau vadīja labi organizētus cīnītājus. V. Samsonam piešķirta I pakāpes medaļa “Lielā Tēvijas kara partizāniem” (1943), divi I pakāpes Tēvijas kara ordeni, bet 1945. gadā — Padomju Savienības Varoņa nosaukums. K. Plaude Otrā pasaules kara laikā Ļeņingradā, vēlāk Maskavā vadīja aizsardzības objektu celtniecību, P. Valeskalns organizēja bērnunamus no Latvijas evakuētajiem bērniem, rūpējās par studentiem, skolotājiem u.c. izglītības darbiniekiem, A. Kirhenšteins evakuējās uz Maskavu, kara gados sagatavoja publicēšanai vairākus zinātniskos darbus, aktīvi piedalījās Padomju Savienības vitamīnu rūpniecības attīstības veicināšanā, kas bija aktuāla smagajos kara apstākļos. Medaļas “Par izcilu darbu Lielajā Tēvijas karā 1941.–1945. gadā” saņēma A. Drīzulis, V. Sergejeva, V. Šteinbergs, ar medaļu “Par varonīgu darbu 1941.–1945. gadā Lielajā Tēvijas karā” apbalvoti P. Ģērke,

J. Krastiņš, R. Pelše, K. Strazdiņš. Medaļu "Par Maskavas aizstāvēšanu" saņēma J. Krastiņš (arī medaļa "Maskavas 800 gadi"), A. Mālmeisters (saņēmis arī medaļu "Par drošsirdību", II pakāpes Tēvijas kara ordeni), "Par Kaukāza aizstāvēšanu" E. Jakubaitis. Atceres jubilejas medaļas kopš uzvaras LTK saņēmuši E. Jakubaitis, J. Mihailovs (abi arī II pakāpes Tēvijas kara ordeņa kavalieri), A. Drīzulis. I pakāpes Tēvijas kara ordeni saņēmis A. Kirhenšteins un E. Jakubaitis, divus II pakāpes Tēvijas kara ordeņus — V. Latišenko, medaļu "PSRS Bruņoto Spēku 50 gadi" (arī ... 60 gadi) — E. Jakubaitis. A. Drīzulis apbalvots arī ar goda medaļu "Cīnītājiem par mieru".

Bet N. Balabkinu 1944. gada augustā iesauca latviešu leģionā.

1937. gada beigās J. Krastiņu aizsniedza Staļina personības kulta nepamatotās represijas un viņu apcietināja, bet 1939. gada beigās apsūdzības pamatojuma trūkuma dēļ atbrīvoja. Bruno Puriņa (1928–2001) tēvs latvietis gāja bojā Staļina represiju dzirnās Ukrainā (1937; reabilitēts 1957. g.). 1949. gads bija smags Latvijas lauku cilvēkiem: Ainas Blinkenas tēvu 1949. gada 25. martā izsūtīja uz Tomskas apgabalu, tāpat Ilgoņa Bērsona māti un brāli.

Otrais pasaules karš skāra gan tos zinātniekus, kuri bija palikuši un uzsākuši savas pētnieciskās gaitas vai studijas Padomju Savienībā, gan tos, kuri bija atgriezušies no bēgļu gaitām vai arī izlēmuši savu turpmāko darba dzīvi saistīt ar jauno Latvijas valsti (1920–1940). Bet pēc kara gan vieni, gan otri kopīgi veidoja jau Padomju Latvijas zinātni.

Tomēr šajā sērijā minēto personību lielākai daļai pētniecības ceļš sākās tikai 20. gs. otrā pusē. Tas bija gan ražens un viegls, gan grūts un sarežģīts, jo, mainoties politiskajai situācijai 90. gadu sākumā, tas varēja pat nonākt strupceļā. 20. gs. isi un kodolīgi raksturo Uldis Viesturs: "Divas reizes ir mainījās sabiedriskās iekārtas no "mans ir mans"

uz "mans pieder visiem" un atpakaļ. Ir bijušas divas okupācijas un daudz citu notikumu." Tikai pašu neatlaidība, spēja atrast jaunus risinājumus palīdzēja saglabāt sasniegto, turpināt aizsākto, veidot jaunus pētniecības virzienus.

Ar akadēmiķi, fiziķi Pēteri Prokofjevu (1925–2000) saistās kodolfizikas vēsture Latvijā. Tā bija jauna zinātnes nozare, 20. gs. 50. gados organizēja Salaspils kodolreaktora celtniecību. Tas sāka darboties 1961. gadā. Kodolreakcijas pētījumu laboratorijas izveidošana notika P. Prokofjeva vadībā. Pateicoties viņa lielajai autoritātei un neatlaidībai, sekmīgi auga kodolfizikas zinātniskais līmenis Latvijā. P. Prokofjevs smagi pārdzīvoja reaktora likteni, tā slēgšanu 1998. gadā, attieksmi pret zinātni, zinātnes un eksperimentālo iekārtu bojā eju un daudz ko citu, ar ko nevar samierināties. Smagi bija apzināties, ka visa darba mūža garumā vairāk nekā 50 gados veidotais un vadītais darba kolektīvs, laboratorija vairs nebija vajadzīga. Akadēmiķim palika cerība, ka demontētā Salaspils reaktora vietā par piemiņu lielā kolektīva pūlēm, kas daudziem bija gandrīz visa mūža garumā, augs tikai rozes un tikai baltas.

Zinātnes finansējuma samazināšanās izraisīja arī speciālistu aizplūšanu uz ārzemēm. Bet kā liecina nejauša saruna ar akadēmiķi Edmundu Lukevicu, daļa tagad jau atgriežoties atpakaļ. E. Lukevicu šajā laikā trāpīgi raksturo akadēmiķis Jānis Stradiņš: "Pratis pārvarēt daudzus pārejas perioda izraisītos šķēršļus, spējis noturēt institūta zinātniskās pozīcijas, tā sasniegumus, kad valsts finansējums nevar nodrošināt pilnvērtīgu institūta darbu. Veicis un veic lielu organizatorisko darbu pasaules vadošajās farmaceutiskās firmās (Japānā, Šveicē, Vācijā, Francijā, Somijā), lai organizētu institūtā radīto preparātu izmēģinājumus un noslēgtu finansiāli izdevīgas sadarbības līgumus." E. Lukevics piedalījies daudzos prestižos zinātniskos simpozijos un konferencēs (Belģijā, Ķīnā, Lielbritānijā, Izraēlā, Itālijā, Zviedrijā, Malaizijā, Polijā,

ASV, Portugālē, Austrālijā, Slovēnijā u.c.), lasījās lekcijas Vācijas, Japānas, Francijas, Zviedrijas un Indijas universitātēs. Plazmas ķīmijas speciālists Tālis Millers priedzājas, ka pēc 1990. gadā notikušajām lielajām izmaiņām mūsu valstī, vairāk nekā pirms 35 gadiem uzsāktais jaunais pētnieciskā darba virziens — neorganisko savienojumu plazmas ķīmija un tehnoloģija (1966), pēc akadēmiķa B. Puriņa ierosmes un atbalsta, visa kolektīva līdzdalības, — ir saglabājies, izveidojusies plaša starptautiska sadarbība šajā jomā. Arī akadēmiķis Gunārs Duburs atzīst, ka "tik plašs latviešu zinātnieku darba un starptautisko sakaru diapazons patiešām izraisa apbrīnu un ir liecība par Latvijas ķīmijas zinātnes izešanu pasaulē, kas sekmīgi turpinās arī šajos tik grūtajos zinātnes un saimnieciskās krīzes laikos. Tas liecina, ka Latvijas zinātnei joprojām ir lielas nākotnes izredzes, un vieš mūsos cerības un optimismu — Latvijas ķīmija ne vien izdzīvos, bet arī dzīvos". OSI Zinātniskās padomes priekšsēdētājs Grigorijs Veinbergs uzsver: "OSI vadības un kolektīva veikums, ieskaitot 90. gadu krīzes pārvarēšanu, vēlreiz apliecināja akadēmiķa S. Hillera noteiktā darbības virziena un kadru izvēles pareizību un zinātnisko intuīciju, jo tieši viņš sapulcināja OSI un izaudzināja šos talantīgos cilvēkus — kā vadību, tā zinātnisko kolektīvu."

Turot rokās jaunās, šī gadsimta sākumā izdotās bibliogrāfijas, redzams, ka daudzi ir izturējuši grūtības, strādā radoši, pierādījuši sevi gan ar publikācijām, izgudrojumiem, patientiem (I. Kalviņam vien vairāk kā 400), dalību konferencēs, simpozijos, nolasītajiem referātiem, vadītajiem pētniecības projektiem, sadarbību ar citu valstu zinātniekiem, iesaistīšanos Eiropas Komisijas finansētos projektos, atzinību Latvijā un ārzemēs, par ko liecina plašā informācija zinātnieku CV.

Amerikāņu scientologa Jūdžina Gārfilda citējamības indekss (*Science Citation Index — SCI*) mūsdienās ir kļuvis par autora starptautiskās popularitātes un darba nozīmīguma vērtējuma objektīvu kritēriju. Vairā-

ki akadēmiķi (Edgars Siliņš (1927–1998), Gunārs Čipēns u.c.) piemin šo datu bāzi, raksturojot to kā bargo, pat nežēlīgu darba vērtējuma kritēriju. Tomēr tā rāda mūsu zinātnieku atpazīstamību starptautiskā vidē, viņu darbu, pētījumu izmantojamību. Laikrakstā "Zinātnes Vēstnesis" (1992, Nr. 9, jūlijs) publicēti Jāņa Kristapsona un Ēriks Tjūņinas apkopotie dati par Latvijas zinātnieku citēšanu (1986–1990). Pēc tiem redzams, ka visvairāk citētais fizikā ir E. Siliņš, ķīmijā E. Lukevics, G. Čipēns, J. Stradiņš, J. Freimanis (1935–2006), O. Neilands, bioloģijā E. Grēns, M. Beķers, U. Viesturs, medicīnā A. Bļugers (1926–2007). Ielūkojoties datu bāzē šogad, citējamības aina ir līdzīga — ķīmijā visvairāk citētais ir E. Lukevics, augsta citējamība ir ķīmiķei farmakoloģei V. Z. Klušai, atsaucies ar arī uz I. Kalviņa darbiem, turpina atsaukties arī uz pārējo minēto zinātnieku publikācijām. J. Stradiņa zinātnisko rakstu citējamība J. Gārfilda *SCI* savā laikā bijusi viena no lielākajām Latvijā. Arī bijušā Rīgas Politehniskā institūta profesora, direktora (1902–1905, 1917–1919) un pirmās Latvijas Augstskolas (1919; vēlāk LU) rektora P. Valdena darbus vēl 20. gs. astoņdesmitajos gados citēja apmēram 50 reizi gadā.

Zināšanu ieguve, vēlākās aktivitātes

Tomēr sākums šiem sasniegumiem ne tikai dabas, bet arī humanitārajās zinātnēs ir cenšanās iegūt vispusīgu labu izglītību starptautiski atzītās mācību iestādēs, nereti pat vairākās, sevis pilnveidošana. Valodnieks Jānis Endzelīns (1873–1961) Tērbatas universitātes Vēstures un filoloģijas fakultātē studēja klasisko un slāvu filoloģiju (1893–1900). Tērbatā (Veterinārijas institūtā; 1895–1902) studēja arī mikrobiologs, sabiedriskais un valsts darbinieks, Latvijas Augstskolas, tās Lauksaimniecības fakultātes, Latvijas Universitātes Veterinārmedicīnas fakultātes organi-

zētājs, ZA Mikrobioloģijas institūta direktors (1946–1962) A. Kirhenšteins. Viņš bija arī Zinātņu akadēmijas viceprezidents (1951–1958). Tērbatas Universitātes Juridisko fakultāti 1888. gadā beidza vēlākais Latvijas Senāta senators (1918–1938), viens no Latvijas Universitātes Juridiskās fakultātes dibinātājiem 1919. gadā A. Lēbers. Tālāko izglītību viņš turpināja Getingenes Universitātē, lai iegūtu *Dr. iur.* grādu (1889). A. Lēbers zināšanas vēl papildināja Francijā un Anglijā. Savas mācību un ceļojumu gaitas viņš beidza Rjazanā, stažējoties vietējā apgabaltiesā, 1892. gadā atgriezās Rīgā un uzsāka zvērinātā advokāta praksi. 1920. gadā viņš bija pirmais cittautietis LU, kas sāka lasīt lekcijas latviešu valodā. Ārsts, zinātnieks, sabiedriskais darbinieks, medicīnas vēsturnieks P. Stradiņš (1896–1958) savu izglītību ieguva Kara medicīnas akadēmijā Pēterburgā (Petrogradā). Bioķīmiķis A. Šmidts jau skolas gados interesējās tieši par dzīvās dabas ķīmiju, pēc tās beigšanas 1911. gadā iestājās Pēterburgas Psihoneiroloģijas institūtā un pēc gada, izturējis pārbaudījumus latīņu valodā, pārgāja mācīties uz Kara medicīnas akadēmiju. Pēterburgā dzimusi ķīmiķe L. Liepiņa 1909. gadā iestājās Maskavas Sieviešu augstāko kursu fizikas–matemātikas fakultātē, kuru beidza 1917. gadā, bet Pirmā pasaules kara laikā, kad vācieši frontē sāka pielietot indīgās gāzes, viņa iesaistījās to pētīšanai frontes apstākļos un ciņai ar tām. Ķīmiķis Gustavs Vanags (1891–1965), negribēdams doties studēt ārpus dzimtenes, iestājās Rīgas Politehniskā institūta Ķīmijas nodaļā (1910), kurā viens no pedagogiem bija ne tikai cariskajā Krievijā, bet arī Rietumeiropā pazīstamais profesors P. Valdens. Pirmā pasaules kara laikā institūtu evakuēja uz Maskavu, 1916. gadā bēgļu gaitās devās arī G. Vanags un turpināja studijas Maskavā, bet tās beidza LU, jau atgriezies Latvijā (1921). Arī G. Vanaga pedagogs, viens no izcilākajiem pasaules ķīmiķiem 20. gs. sākumā, ķīmijas vēsturnieks, trīsreiz (1913., 1914. un

1934. g.) oficiāli izvirzītais Nobela prēmijas piešķiršanai ķīmijā P. Valdens beidza Rīgas Politehnikuma Ķīmijas nodaļu, bet, jau būdams students, fizikālķīmīka Vilhelma Ostvalda (1853–1932) vadībā sāka nodarboties ar pētniecisko darbu. Daļēji pievērsās arī tajos laikos ļoti aktuālai organiskās ķīmijas nozarei — stereoķīmijai. Lidzīgi studijas Rīgā (1913) uzsāka agroķīmiķis K. Bamberg, pēc Rīgas Politehniskā institūta evakuācijas tās turpināja Maskavā, Latvijas Universitātes Ķīmijas fakultāti beidza Rīgā (1923). Vēlākais koksnes ķīmijas speciālists Arvids Kalniņš 1916. gadā beidza Rīgas Politehniskā institūta Ķīmijas nodaļu. Šajā institūtā, tikai Arhitektūras nodaļā (1901), iestājās arī Artūrs Krūmiņš (1879–1969). Kad 1905. gada rudenī studentu nemieru dēļ institūtu slēdza, A. Krūmiņš devās studēt uz Vāciju Karlsrūes Tehniskajā augstskolā. Vēlāk RPI beidza 1907. gadā. Rīgas Nikolaja ģimnāzijā viņš pilnīgi apguva krievu valodu, ieguva laba zināšanas klasiskajās — latīņu un grieķu — valodās, vācu valodu viņš jau bija apguvis Cēsīs, dzīvojot vācu valodas skolotāja ģimenē. Seno valodu zināšanas lika pamatus interesei par antīko kultūru, arhitektūru, pievērsa uzmanību valodniecībai. Tā kā vietējā celtniecībā darbojās galvenokārt vācu arhitekti, A. Krūmiņš pēc studijām devās atkal uz Maskavu, kur pēc ģimnāzijas beigšanas gadu bija nostrādājis kā privātskolotājs, un turpināja vēl strādāt arī pēc Oktobra revolūcijas. Saņēmis Latvijas Universitātes uzaicinājumu iesaistīties Arhitektūras fakultātes izveidošanā, A. Krūmiņš 1920. gada novembrī ar ģimeni atgriezās Latvijā. Biologs, augsnes, daļēji tehniskās mikrobioloģijas pamatlicējs Latvijā Alfrēds Kalniņš studēja RPI Ķīmijas un Lauksaimniecības nodaļās (1913–1918), LU (sākotnēji Latvijas Augstskolas) Lauksaimniecības fakultātē (1920–1923) iegūstot agronoma specialitāti. Atjaunotā RPI Celtniecības fakultāti 1966. gadā beidza Rolands Rikards, būvinženieris, materiālu pretestības jautājumu speciālists. Savos konstrukciju stiprības,

optimizācijas, kompozīto materiālu mikro-mehānikas un sabrukuma, materiālu īpašību identifikācijas aprēķinos jau 1966. gadā izmantoja ESM. Veiksme uzdevuma atrisināšanā saindēja ar datoriem, ka pat nopietni sāka apgūt programmēšanas valodu.

Lopkopības speciālists J. Bērziņš 1914. gadā uzsāka mācības Maskavas Lauksaimniecības institūtā, tās beidza neklātienē Maskavas Lopkopības institūtā 1932. gadā. Vēsturnieks K. Straziņš beidza Valmieras skolotāju semināru (1912), no 1931. līdz 1934. gadam bija Maskavas Sarkanās profesūras partijas vēstures institūta klausītājs un reizē ļeņinisma pasniedzējs Augstākajā robežsargu skolā. Vēsturnieks J. Krastiņš mācījās Maskavā, Komunistiskās akadēmijas marksisma kursos, 1930. gadā beidza Sarkanās profesūras institūta partijas vēstures nodaļu. K. Plaude, siltumenerģētikas speciālists, bijušais mūsu zinātņu akadēmijas viceprezidents (1958–1960), prezidents (1960–1970), Fizikāli enerģētiskā institūta direktors (1947–1970) 1926. gadā beidza Ļeņingradas Civilinženieru institūtu. Biologs, viens no PSRS ZA Maskavas Botāniskā dārza botānikas jomas projektēšanas uzdevumu izstrādātājs un augu kolekcijas savākšanas organizētājs, Latvijas Zinātņu akadēmijas Botāniskā dārza izveidotājs, ilggadējais Bioloģijas institūta direktors A. Ozols beidza Priekuļu lauksaimniecības skolu, 1927. gadā — Donas Lauksaimniecības meliorācijas institūtu, iegūstot agronoma augļkopja kvalifikāciju. Viens no vecākajiem Latvijas Komunistiskās partijas darbiniekiem (jau 1898. g.), padomju pārstāvis bēgļu, kara gūstekņu un ķīlnieku lietās Latvijā pēc miera līguma parakstīšanas starp Padomju Krieviju un Latviju, direktora vietnieks un Politiskās izglītības nodaļas vadītājs Valsts Treťakova galerijā (1932–1934) Maskavā, Valsts mākslas zinātņu akadēmijas (ГЛХН) īstenais loceklis, mākslas zinātnieks, literatūrvēsturnieks, kritiķis, folklorists R. Pelše 1904. gadā Parīzē apguva zināšanas Krievu sabiedrisko zinātņu augstākajā skolā, Vēs-

tures institūtā un mākslas vēstures kursos, 1914.–1915. gadā Londonā studēja Komerčiālajā institūtā, Angļu darbaļaužu koledžā. Bijušais Zinātņu akadēmijas viceprezidents (1960–1975), viens no tās veidošanas plāna izstrādātājiem P. Valeskalns 1921. gadā iestājās Maskavas universitātes Fizikas un matemātikas fakultātes dabaszinātņu nodaļā. Kad fakultātē izveidojās pirmais marksisma-ļeņinisma filozofijas studiju pulciņš, tajā piedalījās arī P. Valeskalns. 1923./24. gadā viņš sāka pasniegt bioloģiju Jakova Sverdlova Komunistiskajā universitātē, tur studēja arī vēl filozofiju un dabaszinātnes. Minskas guberņā dzimušais embriologs, morfologs, dermatohistologs, dermatovenerologs, medicīnas vēsturnieks, ZA Eksperimentālās medicīnas institūta direktora vietnieks, tad direktors (1952–1971) Pēteris Gērke (1904–1985) studēja Baltkrievijas Valsts universitātes Medicīnas fakultātē, kuru beidza 1927. gadā. Bioķīmiķis, putnu un mājdzīvnieku vitamīnizētās barības pētnieks, ZA Bioloģijas institūta direktors (1965–1970) A. Valdmanis 1923. gadā beidza Jelgavas lauksaimniecības skolu. Tā kā viņa vecāki pēc Padomju Latvijas valdības krišanas (1919) evakuējās, bērni bija palikuši mātes radnieku aprūpē. Diemžēl lūgumu izbraukt uz Padomju Savienību A. Valdmanim noraidīja, tādēļ viņš nelegāli pārgāja robežu un ieradās Pleskavā pie saviem vecākiem. 1929. gadā viņš pabeidza Piena un dārzenų institūtu Ļeņingradā, iegūstot zootehniķa diplomu. Vēsturnieks, bijušais ZA Vēstures institūta direktors (1963–1970), ZA viceprezidents (1975–1988) Aleksandrs Drīzulis (1920–2006), dzimis Pleskavā, 1937. gadā Maskavā beidza vidusskolu un gribēja mācīties Kara akadēmijā. Diemžēl kā represētā latvieša komunistu dēlam viņam to neatļāva. 1942. gadā viņš beidza Maskavas Valsts Vēstures–arhīvu institūtu ar teicamnieka diplomu. Vēsturnieks, filozofs, valsts darbinieks, ilggadējais LZA prezidija galvenais zinātniskais sekretārs V. Samsons 1940. gadā beidza Rēzeknes skolotāju ins-

titūtu. Otrais pasaules karš jau tuvojās beigām, kā tautas izglītības vadošo darbinieku LKP CK viņu norīkoja mācīties PSKP CK Augstākajā partijās skolā Maskavā, kuru viņš beidza 1946. gadā. Tam sekoja trīs aspirantūras gadi PSKP CK Sabiedrisko zinātņu akadēmijā. Pēc filozofijas zinātņu kandidāta grāda iegūšanas V. Samsons atgriezās Rīgā. Bijušais Rīgas Politehniskā institūta rektors (1961–1963), pirmā PSRS polimēru mehānikas pētišanas institūta organizēšanas vadītājs un tā direktors (1963–1970), ZA prezidents (1970–1984) A. Mālmeisters 1937. gadā beidza LU Inženierzinātņu fakultāti. Kompozīto materiālu speciālists, bijušais ZA Celtniecības un arhitektūras institūta (1961–1963) un ZA Polimēru mehānikas institūta direktors (1970–1986) V. Latišenko dzimis Ļeņingradā. Ģimene drīz vien pārcēlās uz Latviju. 1939. gadā viņš uzsāka studijas LU Inženierzinātņu fakultātē, kuru, jau izstaigājot kara takas Sarkanās Armijas rindās, viņš beidza 1951. gadā. A. Kroģeris, ilggadējais LZA Fizikālās enerģētikas institūta direktors, teorētiskās elektrotehnikas un energoelektronikas, pusvadītājpārveidotāju speciālists, 1941. gadā Rīgā iestājās universitātes Mehānikas fakultātē. Kara laikā vienlaicīgi ar mācībām arī strādāja kā elektromontiera palīgs. 1945. gada aprīlī A. Kroģeri iesauca Sarkanajā Armijā, oktobrī demobilizēja un viņš turpināja studijas LVU. Viņa pēdējais un smagākais pienākums bija vadīt jaunas rūpniecības un enerģētikas programmas līdz 2000. gadam izstrādāšanas komisijas darbu. LVU Mehānikas fakultāti (1957) beidza arī Egons Lavendelis, vēlākais RPI rektors (no 1985. g.), RTU rektors (pirmais paša akadēmiskā personāla ievēlētais, 1990. g. novembrī; līdz 1999. g.), Latvijas Rektoru padomes priekšsēdētājs. Laikā, kad viņš kļuva par rektoru, sākās lielle pārmaiņu gadi, iestājās padomju varas pastāvēšanas beidzamie gadi, sākās Latvijas neatkarības atgūšana. RTU E. Lavendeļa vadībā centās pārņemt no Eiropas zemēm labākās un jaunākās atziņas iz-

glītībā, bet nekopēja nevienu no rietumvalstu nacionālajiem variantiem. RTU gribēja savā sistēmā izvairīties no tā, kas jau citur bija novecojis. Bija jāpāriet no administratīvi komandējošās sistēmas uz personīgo iniciatīvu, no sociāli garantēta darba, iztikas minimuma un priekšniecības atbildības par padotajiem uz patstāvīgu izvēli un atbildību.

Virusoloģe, poliomiēlita profilakses izstrādātāja, bijusi ZA Mikrobioloģijas institūta direktore (1962–1992), Ļeņingradā dzimusi Rita Kukaine 1942. gadā iestājās Omskas medicīnas institūtā, 1944. gadā turpināja medicīnas studijas Maskavā. 1945. gadā, ģimenei atgriežoties Latvijā, turpināja mācības Latvijas Valsts universitātes Medicīnas fakultātē un to ar izcilību beidza 1946. gadā. Akadēmiķe V. Z. Kluša 1964. gadā beidza Rīgas Medicīnas institūta Ārstniecības fakultāti, bet 90. gadu beigās piedalījās LU Medicīnas fakultātes atjaunošanā un tagad ir tās profesore. Viņas zinātniskās intereses — neirofarmakoloģija, bioētika. Viņa ir pateicīga liktenim, ka pēc studiju beigšanas nokļuva OSI, kura vide lika pamatus visai turpmākajai profesionālajai darbībai un zinātnieka ētikai. Institūta direktors S. Hillers ātri uztvēra, ka pasaules zinātniskajos centros arvien intensīvāk sāk pievērsties dabas vielu izpētei. Tāpēc 70. gados institūtā izvērsās plaši peptīdu, proteīnu nukleotīdu, šūnas molekulāro procesu regulētāju pētījumi, kurus uzticēja jaunie zinātniekiem — G. Čipenam, E. Grēnam, tajos iesaistījās arī V. Z. Kluša. Viņas jaunākie pētījumi saistās ar tādu vielu atrašanu, kuras aizsargātu šūnas pret anti-HIV zāļu vielu izraisītajiem bojājumiem.

Kibernētikas un informācijas-skaitļošanas tīklu pētījumu organizētājs Latvijā, ZA Elektronikas un skaitļošanas tehnikas institūta dibinātājs (1960) un direktors (1960–1992) E. Jakubaitis piedzima Kurskā, dzīvoja Ukrainā, Rostovā pie Donas, 1949. gadā ar izcilību beidza Rostovas pie Donas dzelzceļu transporta inženieru institūtu. Mācoties institūtā, saņēmis valsts, tolaik —

personālo Staļina stipendiju. Filozofs, LVU Filozofijas nodaļas (1966), ZA Filozofijas un tiesību institūta (1981) dibinātājs un direktors, LVU rektors (1962–1970) Valentīns Šteinbergs piedzima Odesas apgabalā. Viņš ieguva izglītību dažādās Odesas, Maskavas un Rīgas mācību iestādēs. Rīgas Pedagoģiskā institūta Svešvalodu fakultāti beidza (1956) literatūrzinātnieks, grāmatniecības vēsturnieks, ilggadējs Zinātņu akadēmijas Fundamentālās bibliotēkas Rokrakstu un reto grāmatu nodaļas vadītājs (1968–1992) Ojārs Zanders.

Visā bijušajā Padomju Savienībā pazīstamās Latvijas infekcionistu un hepatologu skolas radītājs, Latvijas hepatoloģijas centra organizētājs (1965), Rīgas Medicīnas institūta (tagad Rīgas Stradiņa Universitāte) zinātņu prorektors (1960–1992) Anatolijs Bļugers dzimis Viņņicas apgabalā Ukrainā. 1945. gadā iestājās Gorkijas Medicīnas institūtā, bet 1947. gadā turpināja studijas Nikolaja Pirogova Maskavas 2. medicīnas institūtā. 1951. gadā pēc tā beigšanas viņu nosūtīja darbā uz Rīgu, kur viņš sāka strādāt par ārstu infekcionistu. Latvijas hepatoloģijas centrs viņa vadībā kļuva par visautoritatīvāko šāda profila iestādi Padomju Savienībā.

Latvijas Zinātņu akadēmijas ārzemju loceklis D. A. Lēbers piedzima Rīgā, bet 16 gadu vecumā kopā ar ģimeni bija spiests repatriēties uz etnisko dzimteni — Vāciju. Pēc kara viņš studēja Mārburgas universitātē Vācijā, pēc tam studijas turpināja Starptautisko tiesību akadēmijā Hāgā, Nīderlandē un Kolumbijas universitātē ASV. Hamburgas universitātes juridiskajā fakultātē viņš habilitējās (1966) civiltiesībās, internacionālās civiltiesībās, salīdzinošās tiesībās un Austrumeiropas tiesībās. Neskatoties uz daudzajiem prom no dzimtenes pavadītajiem gadiem, prof. D. A. Lēbers sevi uzskatīja par Latvijas tautai piederīgo un jau 1989. gadā sāka atbalstīt Latvijas centienus ceļā uz ekonomisko un politisko suverenitāti. Vairāki prof. D. A. Lēbera noskaidrotie fakti un

viņa argumenti atrodami Latvijas neatkarības atjaunošanas 1990. gada 4. maija deklarācijā. Daugavpilī dzimušā ZA ārzemju locekļa N. Balabkina ģimene Latviju atstāja Otrā pasaules kara beigās. 1949. gadā viņš beidza Getingenas Georga Augusta universitāti, bet 1951. gadā ieradās ASV un turpināja studijas Ratgersa universitātē, iegūstot arī doktora grādu tautsaimniecībā (1956). 1989. gadā pēc 45 gadu prombūtnes pirmoreiz apmeklēja Latviju, Rīgu. Tiekoties ar N. Balabkina kungu, no sarunām izrietēja, ka viņš nekad nav vēlējies braukt prom, nekad. Sagatavojot viņa biobibliogrāfiju, esam mēģinājuši sasiet šo pārrāvuma saiti, un profesors vienmēr būs gaidīts pie mums no tā tāluma, kur viņš guvis savas dzīves papildījumu.

Tehniskās mikrobioloģijas speciālists Mārtiņš Beķers 1948. gadā iestājās Latvijas Lauksaimniecības akadēmijas Pārtikas rūpniecības tehnoloģijas fakultātē. Viņa pirmā darba vieta bija Rīgas rauga fabrikā. Republikas Tautsaimniecības padome 1959. gadā M. Beķeram uzdeva organizēt pārtikas rūpniecības konstruktoru tehnoloģisko biroju un iecēla par šā biroja galveno inženieri. Projektētais cehs — Kalkūnes spirta fabrika — bija vitamīna B₁₂ pirmā lopbarības ražotne Padomju Savienībā. 1962. gadā viņš pārgāja darbā uz ZA Mikrobioloģijas institūtu. Šo toreizējās LLA fakultāti beidzis (1960) arī viens no biotehnoloģijas un bioinženierijas pamatlīcējiem Latvijā, Koksnes ķīmijas institūta direktors (1986–1993), ZA viceprezidents (1989–1992), Mikrobioloģijas un biotehnoloģijas institūta direktors (1997–2006) U. Viesturs.

Bijušais ZA Fizikas institūta direktors (1967–1992) Jurijs Mihailovs (1927–1994) dzimis Maskavā, jo māte Pirmā pasaules kara laikā bija devusies bēgļu gaitās uz Krieviju. 1941. gadā viņš kopā ar māti apciemoja radus Rīgā. Karam sākoties, māte paspēja evakuēties, bet Jurijs palika Latvijā. 1941. gada beigās viņš iestājās krievu ģimnāzijā, kara gados iesaistījās pagrīdes darbā. 1946.

gadā viņš iestājās LVU Fizikas un matemātikas fakultātē. 1951. gadā saņēma fiziķa diplomu un norikojumu darbā uz ZA Enerģētikas un elektrotehnikas (tagad — Fizikāli enerģētiskais) institūtu. Praktizējies Maskavā, iepazinies ar pirmo Padomju Savienībā radīto elektronisko skaitļotāju. LVU Fizikas un matemātikas fakultāti beiguši arī P. Prokofjevs (1950), J. Lielpēteris (1955) un E. Siliņš (1961). P. Prokofjevs uzsāka darbu LVU apgūtajā specialitātē — optikā un atomu spektroskopijā, bet, ZA Fizikas institūta vadībai mainot laboratorijas zinātniskā darba virzienu (1952), pievērsās kodolfizikai, kas tolaik bija populāra visā pasaulē. "Neskatoties uz to, ka jau 60. gados kodolfizikai bija samērā plašs pielietojuma lauks — atomenerģētika, radiobioloģija, medicīna un citas ar radiāciju saistītas problēmas, tomēr līdz pat šai dienai nav izveidota vienota teorija, kas spētu izskaidrot kodolu spēkus, to struktūru un kodolu reakcijas," — atzīmē akademiķis. E. Siliņš 1947. gada rudenī iestājās LU Ķīmijas fakultātē, lai gan viņu sākotnēji vairāk saistīja vēsture, filozofija un psiholoģija. Diemžēl E. Siliņam kā turīgu zemnieku ģimenes atvasei universitāte jāatstāj. 12 gadus viņš nostrādāja Rīgas Elektromašīnu rūpnīcas Centrālajā laboratorijā, kur darbs bija saistīts ar pētniecību, ar jaunu fizikālu metožu izstrādi ražošanas kontrolei. 1957. gadā viņš no jauna iestājās LU, tagad Fizikas un matemātikas fakultātē un to beidza ar izcilību. Pēc akadēmiķa S. Hillera ierosinājuma Rīgā izveidoja apvienotu fiziķu un ķīmiķu grupu, kas pētīja jaunsintezētu savienojumu elektrofizikālās īpašības. Par grupas vadītāju uzaicināja E. Siliņu. Tajā vēl darbojās akademiķi O. Neilands no RTU un J. Freimanis no OSI. E. Siliņa zinātniskās darbības kredo bija — pretmeti papildina viens otru. Viņš citē dāņu atomfiziķa Nila Bora filozofiski vispārinātu traktējumu: "Liela Patiesība ir Patiesība, kuras pretmets arī ir Liela Patiesība." E. Siliņam šis princips bija īpaši nozīmīgs, lai izvairītos no vienīgo patiesību slazdiem, no dogmatikas, stereotipas domā-

šanas. Kopš LVU beigšanas Jānis Lielpēteris strādāja ZA Fizikas institūtā, bijis tā direktora vietnieks zinātniskajā darbā, Magnetohidrodinamikas nodaļas vadītājs, ZA viceprezidents (1987–1989), prezidents (1989–1994).

Simbirskas guberņā dzimušais koksnes ķīmijas speciālists P. Odincovs, gatavojoties iegūt ģimnāzijas gatavības apliecību, daudz lasīja par bioloģiju, ķīmiju, bet visvairāk par filozofiju. Pat pavidēja doma, vai neveltīt savu dzīvi filozofijai. Lasīja Kanta, Fihtes, Hēgeļa, Feiebaha, Ļeņina darbus. Bet skaidrs bijis viens: vispirms jānostājas uz stingriem pamatiem kaut vienā no dabaszinātnēm, un tā 1918. gada pavasarī 27 gadu vecumā viņš sāka apgūt Maskavas universitātē ķīmijas specialitāti. Diemžēl studijas izdevās beigt tikai 1929. gadā, absolvējot Vidusāzijas universitātes Ķīmijas fakultāti Taškentā. Vēlāk, strādājot Latvijā, LPSR ZA Koksnes ķīmijas institūtā viņš organizēja un divpadsmit gadus vadīja dabaszinātņu filozofisko pamatu seminārus. Naftas un koksnes ķīmijas speciāliste, Simbirskā dzimusi V. Sergejeva, 1929. gadā iestājās Taškentas medicīnas institūta sagatavošanas kursos, kur ientresējās par ķīmiju. 1931. gadā viņa iestājās Vidusāzijas Valsts universitātes Ķīmijas fakultātē, kuru beidza 1936. gadā. Ķīmiķis analītiķis, Analītiskās ķīmijas laboratorijas (ar 1961. g. — lekcēji komplekso savienojumu laboratorija) vadītājs Juris Bankovskis (1927–2003) piedzima Ukrainā. Kara gados viņš iestājās Gruzijas Sergeja Kirova Industriālā institūta ķīmijas tehnoloģijas fakultātē, 1946. gada rudenī ar vecākiem atgriezās Rīgā un studijas beidza LVU Ķīmijas fakultātē.

Atgriežoties 1920. gadā no bēgļu gaitām Krievijā, Latvijas Universitātes Ķīmijas fakultātē iestājās nākošais Zinātņu akadēmijas Ķīmijas institūta organizētājs un vadītājs (1946), Rīgas Politehniskā institūta izveidotājs pēc Otrā pasaules kara, tā prorektors zinātniskajā darbā (1958–1959) Alfrēds Ieviņš (1897–1975). Turpat LU 1933. gadā par studentu kļuva ķīmiķis, aktīvs zinātnes

RAKSTI

propagandētājs, organizētājs, Organiskās sintēzes institūta izveidotājs (1957) S. Hillers. B. Puriņš dzimis Ukrainā. Ar izcilību beidza LVU Ķīmijas fakultāti (1945–1951) un bija viens no plazmas ķīmijas iedibinātājiem Latvijā, Neorganiskās ķīmijas institūta vadītājs 22 gadus, ZA prezidents (1984–1989). Romāns Kārklīšs citronskābes un itakonskābes izstrādāšanas vadītājs, būdams vēl piektā kursa students, kļuva par PSRS Valsts prēmijas laureātu (1952) par līdzdalību jaunas, augstāzāras tehnoloģijas radīšanā citronskābes ražošanai, arī beidza LVU Ķīmijas fakultāti (1947–1952). Šo fakultāti beiguši daudzi Latvijas ķīmiķi, izvēloties strādāt vai nu organiskās, vai neorganiskās ķīmijas jomā, ārstniecības, lauksaimniecības u.c. preparātu, vielu izstrādāšanā. Tie ir Tālis Millers (1952), Jānis Stradiņš (1956), Ojārs Neilands (1956), Gunārs Duburs (1957), Gunārs Čipēns (1958), Jānis Freimanis (1958), Elmārs Grēns (1958), Edmunds Lukevics (1958), Ivars Kalviņš (1969). T. Millera pētniecības periodu varētu iedalīt vairākos posmos: par Latvijas atradņu karbonātiežu sastāvu un īpašībām (1955–1962), par dažādu silīcijorganisko savienojumu termisko stabilitāti, jaunu stiklveida materiālu iegūšanu uz fosfora un citu oksīdu bāzes (1963–1966), neorganisko savienojumu plazmas ķīmija un tehnoloģija (kopš 1966. g.), kas kļuva par vienu no galvenajiem Neorganiskās ķīmijas institūta pētījumu virzieniem. 1971. gadā institūts par grūti kūstošu savienojumu sintēzi plazmā tika noteikts kā vadošais visā PSRS un zināmā mērā pārzināja visus pētījumus šajā jomā. Ievērojot šo pētījumu rezultātu specifiskās lietošanas iespējas (daudzkrāt izmantojamie kosmiskie aparāti "Buran", karstumizturīgu keramisko detaļu izgatavošana raķetēm, supercietu, ļoti cietu metālgriešanas instrumentu ražošana u.c.), viņam nebija atļauts kontaktēties ar ārzemniekiem. T. Millers bija institūta direktors (1984–1998), Latvijas ZA viceprezidents (1992–1994; 1998–2001), prezidents (1994–1998). J. Stradiņu S. Hil-

lers 1961. gadā iecēla par OSI jaundibinātās Fizikāli organiskās ķīmijas laboratorijas vadītāju. Viņš vadīja laboratoriju vairāk nekā 30 gadus, nostrādājot kopumā institūtā 48 gadus. Pētījumi organisko savienojumu elektroķīmijā kļuva par J. Stradiņa mūža darbu ķīmijas laukā. Elektroķīmiskās metodes ir ļāvušas izpētīt arī medicīnisko un lauksaimniecības preparātu strukturālās īpašības, reaģētspēju un biotransformāciju, kā arī izstrādāt pašu preparātu noteikšanas metodiku ražošanas maisījumos, audos un bioloģiskos šķīdumos. J. Stradiņa pētījumi dabaszinātņu vēsturē ieņem ne mazāku vietu kā pētījumi ķīmijā. Viņš grāmatās vai apjomīgos rakstos publicējis vismaz 50 Latvijas zinātnieku plašākas zinātniskās biogrāfijas, pētījis daudzu izcilu zinātnieku saikni ar Baltiju, krievu zinātnieka enciklopēdista Mihaila Lomonosova (1711–1765) sakarus ar Latviju, Latvijas zinātnisko centru (Jelgavas Pētera akadēmijas, LVU, RPI u.c.) vēsturi, Zinātņu akadēmiju veidošanos un tapšanu Baltijas valstīs. J. Stradiņš turpināja tēva P. Stradiņa aizsākto korespondenci ar bijušajiem kolēģiem — latviešu un vācbaltiešu zinātniekiem trimdā, vācot materiālus par Latvijas zinātņu vēsturi. Toreizējos apstākļos J. Stradiņš mēģināja tuvināt trimdas zinātniekus dzimtenei, piedaloties arī Latvijas Kultūras sakaru komitejas Zinātnes sekcijas darbā (1969–1989), uzstājās Latviešu tehnisko zinātņu kongresos Monreālā, Minsterē, LU jubilejas svinībās Abrenes pilī Francijā u.c. Savās runās uzstājās arī par Latvijas nacionālās simbolikas — sarkanbaltsarkanā karoga, Latvijas Republikas ģerboņa un himnas, Rīgas vēsturiskā ģerboņa un karoga atjaunošanu. 1989. gadā iesaistījās Latvijas ZA pārveidē — tika mainīti tās statūti, pieļaujot trimdas un ārzemju zinātnieku ievēlšanu par LZA goda vai ārzemju locekļiem, pakāpeniski pārveidojot LZA par "personālakadēmiju". Darbojās jaunās ZA hartas (satversmes) un statūtu, ZA simbolikas izstrādāšanā, LZA prēmiju sistēmas izveidošanā, Latvijas Zinātnes Padomes veidošanā, nolikuma izstrādā-

šanā par Latvijas Republikas zinātniskajiem grādiem un to nostrifikāciju. Kopš 1992. gada J. Stradiņš strādā Latvijas ZA vadošos amatos — ZA viceprezidents (1992–1998), prezidents (1998–2004), šobrīd Latvijas ZA Senāta priekšsēdētājs. O. Neilands RPI izauga no aspiranta līdz docentam, profesoram. Vairāk nekā 30 gadus vadīja Organiskās Ķīmijas katedru, bija profesora G. Vanaga Diketonu problēmu laboratorijas vadītājs. Viņa sarakstīto organiskās ķīmijas mācību grāmatu (1977) studenti lieto vēl šodien, bet papildināto tulkojumu krievu valodā (1990) pat ieteica kā mācību līdzekli studentiem visā bijušajā PSRS. Viņa pētījumu lokā bija arī jaunu materiālu radīšana ar neparastām fizikālām īpašībām, nelineāriem optiskiem efektiem, kurus varētu izmantot elektronikā (informācijas ierakstīšanai), kā arī foto- un nanoelektronikā u.c. Vairāk nekā 35 gadus O. Neilands sadarbojās ar fiziķi akadēmiķi E. Siliņu. G. Duburs līdzās darbam organiskās ķīmijas laukā izvērsa arī pētījumus bioloģijā, bioķīmijā, fizikāli organiskajā ķīmijā, farmakoloģijā, analītiskajā ķīmijā. Viņam ir izdevies izveidot plašus sakarus ar citām iestādēm un laboratorijām Latvijā un ārzemēs. Savu kolēģi J. Freimani G. Duburs raksturo šādi: "Iniciatīva, mērķtiecība, aktivitāte izpaudušās kā J. Freimaņa runās, tā vēlāk arī rakstos. Jau izsenis J. Freimanis izcēlies ar asu jautājumu izvirzīšanu, spurainu domu izteikšanu, turklāt īsi, kodolīgi, saturīgi un interesantā formā. Šīs īpašības palīdzēja J. Freimanim kļūt par Atmosfēras laika sākumposma ievērojamu darbinieku, virzītāju, reizēm pat par vadītāju. [...] J. Freimanis piedalījās gan Melngalvju nama Rīgā atjaunošanas kampaņā, gan Olaines ekoloģijas jautājumu risināšanā, gan dažādu peticiju iesniegšanā, gan Latvijas karoga uzvilcšanā..." G. Čipēns bija OSI direktors (1976–1982), bijušajā PSRS pirmais izstrādāja vairāku sintētisko peptīdu ražošanu. E. Grēns savā laikā bija jaunākais zinātņu doktors Latvijā (33 g. v.), pievērsās molekulārai bioloģijai, gēnu inženierijai, viens

no kvantu ķīmisko aprēķinu pionieriem organiskajā ķīmijā Padomju Savienībā. Strādāja OSI (1958–1990), bija LZA Molekulārās bioloģijas institūta direktors (1991–1993), LU Biomedicīnas pētījumu un studiju centra direktors (1993–2001). E. Lukevics jau studenta gados izvēlējās jomu, kurā varēja būt pilnīgi patstāvīgs, — silīcijorganisko savienojumu ķīmiju. Strādājis patstāvīgi, jaunībā bija samērā izteikts individuālists, veica pētījumus gan metāloorganiskās un heterocikliskās, gan medicīnas ķīmijā. Bija direktors vienā no nozīmīgākajiem organiskās ķīmijas centriem Austrumeiropā — Latvijas Organiskās sintēzes institūtā (1982–2003). I. Kalviņa zinātniskās pētniecības galvenie virzieni — heterociklisko savienojumu ķīmija, jaunu medicīnisko preparātu izstrāde centrālās nervu sistēmas slimību, sirds un asinsvadu slimību ārstēšanai, imūnmodulācijas bioloģiskie mehānismi u.c. Oriģināla antišēmiska preparāta mildronāta un imunostimulatora leakadīna autors. I. Kalviņa vadībā izstrādāts arī jaunākās paaudzes preparāts Alzheimer slimības (prāta mazspējas) ārstēšanai. Veiksmīgs zinātnes organizators, OSI direktors kopš 2003. gada decembra. Vada daudzus Latvijas Zinātnes padomes un Izglītības un zinātnes ministrijas finansētos projektus, zāļu radīšanas valsts programmu Latvijā, vadītājs zinātniskās sadarbības līgumiem ar ievērojamiem zinātnes centriem, farmaceitiskām firmām. Bijusi kolēģe V. Z. Kluša I. Kalviņā augstu vērtē viņa mērķtiecību, avantūriskumu (labā nozīmē), zināšanas, fleksibilitāti, organizatora spējas.

Demogrāfs Pēteris Zvidriņš beidzis LVU Ekonomikas un juridisko fakultāti (1965) statistikas specialitātē. Viņa vadībā LU izveidoja Demogrāfijas problēmu zinātniski pētniecisko laboratoriju (vēlāk Demogrāfijas centrs). P. Zvidriņš bija viens no pirmajiem ekonomikas zinātņu doktoriem jaundibinātajā demogrāfijas specialitātē, Latvijas Zinātnes padomes pētījuma programmas "Latvijas iedzīvotāji un tautas veselība" viens no vadītājiem kopā

ar E. Grēnu. P. Zvidriņš pārstāvēja ZA visdažādākos sociālo zinātņu starptautiskos pasākumos, tajā skaitā ASV un PSRS demogrāfu simpozijā 1991. gadā. LVU Vēstures un filoloģijas fakultāti vēstures specialitātē beiguši Heinrihs Strods (1950) un ar izcilību Rihards Treijs (1956). H. Strods 50 mūža gadus veltījis zinātniskās pētniecības, pedagoģiskajam un vēstures pētniecības organizatoriskajam darbam. Viņu interesējusi Baltijas valstu, politikas, baznīcas, lauksaimniecības vēsture. Mūsdienās darbojas kā Latvijas Valsts prezidenta Vēsturnieku komisijas loceklis. Vēsturnieks un žurnālists R. Treijs zinātniskās darbības pirmajā posmā pievērsās Latvijas revolucionārās kustības vēstures izpētei, latviešu preses pagātnes izziņāšanai. Jaunākajā posmā R. Treijs veltījies Latvijas Republikas (1918–1940) žurnālistikas vēstures izpētei, Satversmes Sapulces un pirmo Saeimu darbībai, valsts un militāro darbinieku biogrāfijām, darbībai. Vēstures un filoloģijas fakultātes latviešu valodas un literatūras nodaļu beiguši valodniece A. Blinkena (1953), literatūrzinātnieks, kritiķis, dzejnieks I. Bērsons (1956). No LU docētājas līdz Rīgas Pedagoģijas un vadības augstskolas rektorei izaugusi Filoloģijas fakultātes absolvente (1974) valodniece Dace Markus. Viņas zinātniski pētnieciskās darbības virzieni — latviešu valodas eksperimentālā fonētika un fonoloģija, bērnu valoda, pareizizrunas mācību metodika latviešiem un cittautiešiem u.c. Kā ievērojamākā latviešu fonētikas pētniece ieguvusi starptautisku autoritāti: D. Markus Ohajoi universitātē ASV kā J. V. Fulbraita stipendiāte (1999) studēja fonoloģiju un pēc tam izstrādāja "Minoritāšu otrās valodas apguves fonētisko pētījumu: fonētikas datoranalīze un mācību metodes". Kopš 1995. gada, kad sākās "Letonikas" programmas veidošana, D. Markus kļuva par aktīvu dalībnieci, darbojās "Letonikas" pirmā kongresa (2005. g. oktobrī) organizācijas komitejā. Viņa ir Valsts pētījumu programmas "Letonika: pētījumi par vēsturi, valodu un kultūru" projekta "Bērnu valodas pētījumi

Latvijā: lingvistiskais, sociālais un kultūras aspekts" vadītāja (2005–2008). A. Blinkenu varam raksturot kā latviešu valodas kopēju, izziņātāju, pētījumu organizētāju un vadītāju, valodnieku Jāņa Endzelīna, Rūdolfa Grabja (1906–1996), Artura Ozola (1912–1964) u.c. darba turpinātāju, valodas vēstures pētnieci. Aspirantūrā viņas darba zinātniskais vadītājs bija J. Endzelīns. Kad darbs bijis gatavs, profesors to izlasījis, devis visisāko recenziju latviešu valodniecības vēsturē: "Man nav ko iebilst pret šā darba aizstāvēšanu." Tolaik disertācijas vēl varēja būt latviešu valodā (1958). I. Bērsona darbību precīzi raksturo gan akadēmiķis J. Stradiņš, gan Rīgas Latviešu biedrības priekšsēdētājs Valdis Rūmnieks. "Ilgoņa Bērsona darbu bibliogrāfija, manuprāt, raksturo ne tikai šī literatūrzinātnieka paša bagātīgo devumu vairāk nekā 50 gados, bet arī kļūs par nepārvērtējamu avotu dažādu latviešu literatūras problēmu apzināšanā, no kura varēs smelties arī citi. Jo Ilgonis Bērsons ir viens no erudītākajiem un "urķīgākajiem" šīs nozares pārstāvjiem Latvijā. Viņš gaismā cēlis neskaitāmus nezināmus vai maz ievērotus literatūras faktus, šķietamus "sīkumus", un tas var lieki noderēt arī citiem par orientieri mūsu pretrunīgajos rakstniecības līkločos." (J. Stradiņš), "Ilgoņa Bērsona darbu bibliogrāfija ļaus mums visiem pilnībā apjaust padarītā darba apjomu. Un ne tikai. Galvenais — ielūkojoties šajā kopojumā, paši atradīsim savus orientierus, pirmo vai kārtējo reizi laižoties faktu bezgalīgajā okeānā." (V. Rūmnieks)

"Mazā zemē, kāda ir Latvija, izgudrošanas (inovāciju) nozīmi pārvarēt ir grūti, jo bez tās mūsu tautai vienkārši nav nākotnes. Jaunrade ir vienīgais, kas cilvēka spējas atraisa un padara tā eksistenci nozīmīgu līdzcilvēkiem un nākošajām paaudzēm. Man ļoti gribētos, lai latvieši un jaunrade kļūtu par sinonīmiem un mūsu zeme — par Ziemeļu tīģeri," atzīst I. Kalviņš, bet R. Rikards piebilst: "Latvijai ir vajadzīgi labi speciālisti, kas var tikt galā ar jebkuru jaunās tehnoloģijas izaicinājumu

pasaulē — kaut vai projektu par cilvēka izsēdināšanu uz Marsa." To pierāda arī akadēmiķu vadītās daudzās zinātņu kandidāta un doktora disertācijas, promocijas darbi jaunajiem zinātniekiem. Visvairāk zinātnisko darbu izstrādāšanu un aizstāvēšanu vadījuši A. Bļugers (vairāk kā 60), A. Šmidts (ap 40), E. Lukevics (gandrīz 40), G. Čipēns (ap 30), O. Neilands (29), A. Mālmeisters (ap 20), A. Kroģeris (ap 20), U. Viesturs (ap 20), A. Ieviņš, V. Sergejeva un J. Stradiņš (16). Aktīvi darbu vadītāji bijuši arī J. Bankovskis, A. Blinkena, G. Duburs, J. Freimanis, E. Grēns, S. Hillers, E. Jakubaitis, Alfrēds Kalniņš, R. Kārklīšs, R. Kukaine, V. Z. Kluša, T. Millers, P. Odincovs, P. Prokofjevs, B. Puņiņš, E. Siliņš, A. Valdmānis u.c.

Pedagoģiskais darbs

Bez tiešā pētniecības darba daudzi zinātnieki nodarbojās ar pedagoģisko darbību, zinātnes sasniegumu popularizēšanu publikācijās, intervijās, radio, TV, darbojās dažādās biedrībās, komisijās, enciklopēdiju, krājumu redakcijās, redkolēģijās, bija jaunu zinātnisku rakstu krājumu, žurnālu izdošanas iniciatori, šķirkļu autori vairākām Latvijā un citur iznākušajām enciklopēdijām, mācību grāmatu autori un tulkotāji.

L. Liepiņa 1920. gadā sāka strādāt Maskavas Augstākajā tehniskajā skolā, kurā viņu konkursā ievēlēja kā pirmo sievieti — pasniedzēju. Līdz tam viņai kopš studiju beigšanas bija pasniedzējas pieredze citās Maskavas augstskolās. A. Krūmiņš LU Arhitektūras fakultātē gandrīz bez pārtraukuma nostrādāja 30 gadus. Profesors Alfrēds Kalniņš gandrīz 60 gadus ziedoja pedagoģiskajam darbam. R. Treijs 30 gadus bijis pasniedzējs gan Daugavpils Pedagoģiskajā institūtā, gan vēlāk LU Žurnālistikas katedrā, lasīja lekcijas arī citās PSRS augstskolās, Prāgas, Bratislavas, Helsinku, Stokholmas universitātēs. V. Sergejeva prata vairāk nekā 20 gadus savienot zinātnisko un pedagoģisko darbu. E. Lavendelis kopš 1958. gada ir RTU docē-

tājs. N. Balabkins darbu sāka kā pasniedzējs koledžā 1957. gadā, bet kopš 1994. gada ir Lihaijas universitātes emeritētais profesors. Liela pedagoģiskā darba pieredze ir arī J. Bērziņam, A. Blinkenai, A. Bļugeram, G. Duburam, J. Endzelīnam, P. Gērķem, E. Grēnam, A. Ieviņam, Arvidam Kalniņam, I. Kalviņam, R. Kārklīnam, A. Kirhenšteinam, V. Z. Klušai, tēvam un dēlam Lēberiem, E. Lukevicam, D. Markus, T. Milleram, O. Neilandam, P. Odincovam, R. Peļšem, K. Plaudem, R. Rikardam, V. Sergejevai, P. Stradiņam, K. Strazdiņam, H. Strodam, V. Šteinbergam, P. Valdenam, P. Valeskalnam, G. Vanagam, U. Viesturam, P. Zvidriņam u.c.

Sabiedriskā, zinātniskā darbība, darbs redkolēģijās

J. Endzelīns darbojās Rīgas Latviešu biedrības Zinību komisijas valodniecības nodaļā, veica vairākus sabiedriskus pienākumus dažādās komisijās, piemēram, sieviešu uzvārdu rakstības u.c. Viņa ierosmē 1920. gada oktobrī pie Latvijas Augstskolas (Universitātes) nodibināja Latviešu filologu biedrību, kurā pats arī aktīvi darbojās. 20. gs. 40.–50. gados J. Endzelīns stingri nostājās pret katru mēģinājumu kropļot latviešu valodas rakstību un izrunu. Profesors Alfrēds Kalniņš bija Starptautiskās augsnes zinātnieku biedrības biedrs (kopš 1927. g.). Viens no Latvijas arhitektu biedrības dibinātājiem (1923) bija A. Krūmiņš. 1936. gadā viņu iecēla par Nacionālās celtniecības komitejas Pilsētu izbūves komisijas priekšsēdētāju. A. Lēbers bija viens no Latvijas Tiesnešu biedrības līdzdibinātājiem (1929), darbojās arī Vācu Juristu biedrībā, piedalījās 1937. gadā "Aleksandra Būmaņa piemiņas fonda" dibināšanas sapulcē. Viņš aktīvi veicināja arī Latvijas Vēža apkarošanas biedrības darbu, bija tās Padomes priekšsēdētājs (1935–1936). Biedrības galvenais sekretārs un dvēsele bija prof. P. Stradiņš. A. Lēbers bija Ugunsapbedīšanas biedrības Latvijā dibinātājs (1925), priekšsēdētājs līdz

1938. gadam. Viņš panāca, ka Latvijas Saeima 1927. gadā pieņēma Likumu par ugunsapbedīšanu. Senators darbojās Rīgas Dabas pētnieku biedrības revīzijas komisijā, Rīgas Zoologiskā dārza valdē, Rīgas velosipēdistu biedrības valdē u.c. A. Kirhenšteins bija viens no Latvijas Bioloģijas biedrības dibinātājiem, aktīvi darbojās Latvijas Ārstu, veterinārārstu, Veselības veicināšanas biedrībās, Latvijas un PSRS tautu kultūras tuvināšanās biedrībā. Arī Arvīds Kalniņš visai aktīvi (1939–1940) darbojās Latvijas un Padomju Savienības tautu kulturālās tuvināšanās biedrībā, 1940. gada februārī viņš kļuva par tās priekšsēdētāju. Karš pārtrauca Arvīda Kalniņa zinātnisko un pedagoģisko darbu, viņu atlaida no darba, pārmetot gan simpātijas Padomju Savienībai, gan par jaunās LR likuma aizstāvēšanu par muižu atsavināšanu īpašniekiem bez atlīdzības. 20. gs. 30. gados Arvīds Kalniņš bija rosīgs "Mežu dienu" organizētājs, rakstīja par medību saimniecību un sporta medību organizēšanu. P. Stradiņam bija lieli nopelni Latvijas ķirurģu, onkologu un medicīnas vēsturnieku biedrību organizēšanā. Viņš bija vairāku PSRS zinātnisko biedrību valdes loceklis, starptautisko zinātnisko biedrību biedrs. L. Liepiņa vadīja Latvijas PSR Ministru Padomes Zinātniski tehniskās komitejas pastāvīgo komisiju cīņai ar koroziju, rūpēs par Rīgas iedzīvotāju veselības aizsardzību darbojās LPSR ZA komisijā Rīgas pilsētas gaisa sastāva uzlabošanai. R. Kukaine 20. gs. 40. gadu otrā pusē aktīvi piedalījās LVU studentu zinātniskās biedrības organizēšanā. Latvijas Bioķīmijas biedrības dibinātājs bija A. Šmidts. P. Valeskalnam bija lieli nopelni Padomju Latvijas un ārzemju sakaru veicināšanā, no 1945. līdz 1956. gadam viņš bija Latvijas un ārzemju draudzības un kultūras sakaru biedrības valdes priekšsēdētājs. P. Ģērke bija Latvijas PSR Medicīnas vēsturnieku zinātniskās biedrības valdes priekšsēdētājs.

P. Valeskalns bija viens no Latvijas PSR Zinību biedrības dibinātājiem un darba organizētājiem, bet V. Šteinbergs, A. Drīzulis —

Latvijas PSR Zinību biedrības valdes priekšsēdētāji, A. Kroģeris — jaunāko zinātnisko sasniegumu un pieredzes propagandas metodiskās padomes priekšsēdētājs. Zinību biedrības valdē darbojās J. Bankovskis, R. Pelše bija biedrības īstenais loceklis, bet kā lektors aktīvi darbojās M. Bekers. A. Valdmanis, būdams Zinību biedrības Prezidija loceklis, bieži uzstājās ar lekcijām un referātiem dažādās auditorijās. P. Odincovs darbojās vairākās LPSR Ministru Padomes Zinātniski tehniskās komitejas komisijās — par gaisa piesārņošanas pētīšanu no Rīgas superfosfāta rūpnīcas gāzveida atkritumiem, par celulozes nepārtrauktās iegūšanas metožu izstrādāšanu u.c. Bet T. Millera pirmais darba uzdevums saistījās ar Rīgas superfosfāta rūpnīcas pīrita izdedžu ķīmiskā sastāva izpēti, lai noskaidrotu zelta saturu tajos.

Arvīds Kalniņš, P. Odincovs organizēja Vissavienības D. Mendeļejeva ķīmijas biedrības republikas nodaļu, tās vadībā darbojies arī R. Kārklīņš. Viņš darbojies arī PSRS–Bulgārijas draudzības biedrībā. Latvijas PSR vēstures un kultūras pieminekļu un dabas aizsardzības biedrības Rīgas pilsētas nodaļas valdes priekšsēdētājs bija A. Ozols. Latvijas Dabas un pieminekļu aizsardzības biedrībā darbojās arī J. Stradiņš. Akadēmiķis piedalījās Latvijas Zinātnieku savienības (1988), Latvijas dabaszinātņu un tehnikas vēsturnieku apvienības (kopš 1992. g. Latvijas zinātņu vēstures asociācijas) dibināšanā, bija tās priekšsēdētājs kopš 1987. gada, pirmais prezidents Baltijas valstu Zinātņu vēstures un filozofijas asociācijai (dib. 1990. g. oktobrī), biedrības "Latvija–Izraēla" goda prezidents. 1986. gada novembrī viņš piedalījās Padomju Kultūras fonda dibināšanas kongresā Maskavā, 1987. gada aprīlī — arī Latvijas Kultūras fonda dibināšanā. J. Stradiņa īstais darbības laiks sabiedriskajā sfērā sākas ar latviešu tautas "trešo atmodu". Tas ir arī viņa termins, kas pirmoreiz izvirzīts runā Rakstnieku savienības paplašinātajā plēnumā 1988. gada 1.–2. jūnijā. Jau 1988. gada martā

J. Stradiņa vadībā (līdz 1990. g.) izveidoja Rakstnieku savienības personības kulta (stājinisma) ļaundarību apzināšanas komisiju, kas vāc un apkopo deportāciju upuru liecības, izdod rakstu krājumu "Via dolorosa", rosina dažādus piemiņas pasākumus, prezidenta Kārļa Ulmaņa piemiņas fonda valdes loceklis, kā arī iesaistījies daudzās citās sabiedriskajās aktivitātēs.

Rakstnieku savienības stājinisma ļaundarību apzināšanas komisijā, ko izveidoja 1988. gada martā, I. Bērsons uzņēmās latviešu rakstnieku likteņu noskaidrošanas apakškomisijas vadību, tapa publikācijas par literārās dzīves notikumiem vēstures traģiskajos gados, par represētajiem latviešu literātiem. Nozīmīga bija I. Bērsona darbošanās Literārā mantojuma komisijas priekšsēdētāja amatā. J. Mihailovs daudzus gadus aktīvi darbojās Padomju Miera aizstāvēšanas komitejā, A. Valdmanis bija Miera fonda veicināšanas komisijas priekšsēdētājs (apbalvots ar Padomju Miera fonda medaļu). Darbojās Latvijas PSR Valsts plāna komisijas ekspertu grupā, kura sastādīja republikas lopkopībai nepieciešamo olbaltumu un citu lopbarības piedevu ražošanas perspektīvo plānu līdz 1990. gadam, bija Vispasaules putnkopības zinātniskās asociācijas loceklis. P. Valeskalns 1946. gadā piedalījās Parīzes Miera konferencē. E. Lavendelis vadīja Vissavienības jauno zinātnieku padomes darbu, piedalījās padomes darbā, kas piešķīra Vissavienības komjaunatnes prēmijas zinātnē, bija vairāku PSRS ministriju zinātnisko padomju loceklis, bet B. Puriņš — Ļeņina un PSRS Valsts prēmiju zinātnē un tehnikā komitejas loceklis. V. Samsons ierosināja izveidot un vadīja zinātnisko padomi "Latviešu literatūras un mākslas mantojuma pētīšana un izdošana", virzīja kultūras darbinieku aktivitātes publikāciju gatavošanai un izdošanai par kultūras mantojumu. E. Siliņš vairākus gadus bija Latvijas Kultūras fonda Spīdolas padomes loceklis, Baltijas Asamblejas balvas nacionālās un starptautiskās žūrijas komisijas loceklis un

priekšsēdētājs. 1990. gadā viņš bija viens no Rīgas Rotari kluba atjaunošanas iniciatoriem. P. Zvidriņš zināms kā Latvijas Statistiku asociācijas pirmais prezidents. V. Z. Kluša ir Latvijas Farmakoloģijas biedrības vadītāja, darbojas Ētikas komitejā par laboratorijas dzīvnieku izmantošanu biomedicīnas pētījumos, zinātnieka ētikas kodeksa izstrādātāja, ko 1998. gadā izdeva latviešu un angļu valodā. N. Balabkins uzturēja saiknes ar latviešu trimdas sabiedrību, regulāri publicēja rakstus žurnālā "Universitas", bija studentu korporācijas "Beveronija" biedrs, iesaistījās Baltijas studiju pētniecības asociācijā (AABS), Latviešu akadēmisko mācībspēku un zinātnieku asociācijā (LAMZA), bija tās priekšsēdētājs.

Zinātnieki un novērtējuši arī zinātniskas bibliotēkas nozīmi, izpratūši tās vajadzības. Jau K. Plaude, būdams ZA prezidents, domāja ne tikai par jaunu laboratoriju, atsevišķu institūta korpusu būvi, bet arī nepieciešamību uzcelt jaunu toreizējās Fundamentālās bibliotēkas ēku kompleksu. Akadēmiķi (K. Bambergis, A. Kroģeris, R. Kukaine, L. Liepiņa, J. Mihailovs, J. Stradiņš, A. Šmidts) pat parakstījuši vēstuli "Par celtnieku plāniem, solījumiem un realitāti" laikrakstam "Cīņa" (1977, Nr. 106, 7. maijs), kurā uzdots jautājums republikas Celtniecības ministrijai, kad tiks nodrošināta ritmiska FB grāmatu krātuves celtniecība. J. Stradiņa ilggadēja darbība Latvijas ZA Bibliotēkas padomes priekšsēdētāja amatā (1970–1991) veicināja bibliotēkas jaunās ēkas uzcelšanu Lielvārdes ielā, bibliotēkas 450 gadu jubilejas nosvinēšanu (1974), Misiņa bibliotēkas simtgades atzīmēšanu (1985), zinātniskās literatūras fonda komplektēšanu toreizējo, jā-saka, ka arī tagadējo iespēju robežās. 1992. gadā padomes vadību uzņēmās E. Siliņš, tagad tā ir I. Kalviņa rokās. Padomes loceklis bija arī G. Duburs, kopš 2002. gada arī V. Z. Kluša. E. Lukevics bija PSRS Apvienotās ZA Bibliotēku informatīvās padomes loceklis (1985–1990).

Valodniecības, terminoloģijas jautājumi

bija aktuāli ne tikai valodniekiem un filologiem. To izstrādāšanā iesaistījās arī ķīmiķi, juristi, vēsturnieki, arhitekti, demogrāfi. A. Blinkena 20. gs. 80. gadu beigās kopā ar profesori Martu Rudziti un citiem humanitārās jomas speciālistiem cīnījās par valsts valodas statusa piešķiršanu latviešu valodai, piedalījās Valodas likuma izstrādāšanā, bija ZA Terminoloģijas komisijas priekšsēdētāja (1976–1998), Latvijas PSR Augstākās Padomes Prezidija Valsts valodas komisijas locekle (1988–1990). Profesors A. Lēbers uzskatāms par juridiskās terminoloģijas tēvu Latvijas pirmajos neatkarības gados, jo līdz tam visa tiesvedība notika krievu valodā. Daļa no A. Lēbera radītiem terminiem tirdzniecības tiesībās ievietota 1942. gadā izdotajā juridiskajā vārdnīcā (J. Lauva, H. Blese. Juridiskās terminoloģijas vārdnīca = *Wörterbuch der juristischen Terminologie*. Rīga, 1942. 336 lpp.). A. Krūmiņš iesaistījās arhitektūras un mākslas terminoloģijas veidošanā, bija Izglītības ministrijas, LPSR Zinātņu akadēmijas Terminoloģijas komisiju loceklis. 1959. gadā viņš bija oficiālais oponents valodnieka, kultūrvēsturnieka Konstantīna Karuļa (1915–1997) disertācijai "Lingvistiskie elementi latviešu valodas stenogrāfijā" (Rīga, 1959. 456 lp.). ZA Terminoloģijas komisijas loceklis ilgus gadus bija E. Lukevics (1987–1999). Valsts valodas komisijā darbojas I. Kalviņš, D. Markus, J. Stradiņš. Latviešu valodas pareizas tehniskās terminoloģijas izveidošanai daudz laika veltīja A. Krogeris. Demogrāfijas terminoloģijas apakškomisijas priekšsēdētājs no 1995. līdz 2003. gadam bija P. Zvidriņš, vēstures terminoloģijas apakškomisijā darbojās H. Strods. P. Zvidriņa zinātniskajā redakcijā iznāca "Demogrāfisko terminu skaidrojošā vārdnīca = *Explanatory dictionary of demographic terminology: latviešu un angļu valodā*" (2001), autoru kolektīvs izveidoja "Pedagoģijas terminu skaidrojošo vārdnīcu: aptuveni 1500 terminu latviešu, angļu, vācu un krievu valodā" (2000). Viena no autorēm bija D. Markus.

P. Stradiņš bija atzīta autoritāte dažādos zinātņu vēstures jautājumos. Viņš ierosināja izdot rakstu krājumu "*Из истории медицины*". Nezūdošs ir A. Kirhenšteina ieguldījums tuberkulozes apkarošanā, prettuberkulozes vakcinācijas, vitamīnu un pareiza uztura propagandēšanā. Viņš organizēja pat žurnāla "Tautas Veselība" izdošanu un bija tā pirmais redaktors (1926–1927). R. Pelše 1943. gadā no Taškentas atgriezās Maskavā un strādāja Cittautu literatūras apgādā kā latviešu politiskās un daiļliteratūras redaktors, Vissavienības Radiokomitejas latviešu raidījumu redakcijā, almanaha "Karogs" redakcijā. Pirms Otrā pasaules kara viņš paralēli darbam Padomju Rakstnieku savienībā pildīja dažādus pienākumus Viskrievijas Teātra biedrībā. A. Ieviņš 1961. gadā izveidoja žurnāla "Latvijas PSR Zinātņu Akadēmijas Vēstis" ķīmijas sēriju un bija tās galvenais redaktors. J. Stradiņš ierosināja izdot un kompaktēja rakstu krājumu "*Из истории естествознания и техники Прибалтики*" (iznāca kopš 1968. g., tagad — "*Acta Historiae Scientiarum Baltica*"), kurus atbalstīja toreizējais LPSR ZA viceprezidents P. Valeskalns, parakstīdamies kā grāmatu atbildīgais redaktors. Rakstu krājuma sagatavošanā iesaistīja autorus no Rīgas, Maskavas, Ļeņingradas, Kijevas, Tbilisi, Sverdlovskas, arī no citām pilsētām. J. Mihailovs bija Vissavienības žurnāla "*Магнитная гидродинамика*" galvenais redaktors, vairāku starptautisku žurnālu redakcijas padomes loceklis. A. Bļugers bija izdošanas iniciators un atbildīgais redaktors Vissavienības gadagrāmatai "*Успехи гелатологии*", periodiskam rakstu krājumam sērijā "*Экспериментальная медицина*". Kopumā viņš bija vairāk nekā 100 krājumu un grāmatu atbildīgais redaktors un koredaktors. E. Siliņš bija viens no iniciatoriem, arī redkolēģijas loceklis un priekšsēdētājs cietvielu fizikas sērijas "*Физика твердого состояния*" iedibināšanai izdevniecībā "Zinātne" (1983–1992). S. Hillers izveidoja (1965) un rediģēja Padomju Savienībā pirmo heterociklu

ķīmijas žurnālu "Химия гетероциклических соединений". Kopš 1985. gada šī starptautiskā, viena no trim šāda profila žurnāliem pasaulē, galvenais redaktors ir E. Lūkevics, bet J. Stradiņš bija žurnāla redkolēģijas loceklis kopš tā iznākšanas un desmit gadus galvenais redaktors (1975–1985). S. Hillers bija aktīvs zinātnes popularizētājs: no 1947. līdz 1951. gadam laikrakstā "Padomju Jautatne" izveidoja un vadīja nodaļu "Zinātne un tehnika", kas tolaik bija vienīgais periodiskais informatīvais avots Latvijā par zinātnes un tehnikas jaunumiem. 1965. gadā A. Mālmeisters noorganizēja Vissavienības mēroga žurnālu "Механика полимеров" (kopš 1979. g. — "Механика композитных материалов") un bija pastāvīgs tā galvenais redaktors. E. Jakubaitis bija LPSR ZA izdotā Vissavienības žurnāla "Автоматика и вычислительная техника" galvenais redaktors. Žurnālu izveidoja pēc viņa iniciatīvas.

D. A. Lēbers daudz darba ieguldīja Latvijas juristu devuma dokumentēšanā. Viņš sagatavoja Latvijas Senāta visu departamentu spriedumu krājumu, rūpējās par "Tieslietu Ministrijas Vēstneša" (1920–1940), "Ri-gasche Zeitschrift für Rechtswissenschaft" (1926–1939) u.c. faksimilizdevumiem, atbalstīja daudzu autoru darbu sagatavošanu, izdošanu Latvijā un ārzemēs, kā arī Rīgas Lielo kapu reģistra veidošanu, programmas "Latvija un latvieši pasaulē" izstrādi.

Protams, nav iespējams uzskaitīt visus izdevumus, kuros darbojušies mūsu zinātnieki, tie ir gan bijušie Vissavienības, gan daudzi ārzemju periodiskie izdevumi, krājumi, enciklopēdijas.

Jāpiemin, ka dažādu zinātņu nozaru pārstāvji piedalījušies gan nacionālo enciklopēdiju veidošanā, gan paši bijuši autori, konsultanti, darbojušies redakciju kolēģijās. G. Vanags aktīvi piedalījās "Latviešu konversācijas vārdnīcas" (1927–1940) sastādīšanā, publicēja tajā ap 400 rakstu par dažādiem ķīmijas jautājumiem. No 1928. līdz 1940. gadam arī A. Krūmiņš sistemātiski piedalījās

"Latviešu konversācijas vārdnīcas" darbā. Šajā enciklopēdijā ievietoti 1468 viņa raksti. Bibliogrāfiskajos rādītājos ievietoti plašākie no tiem. Šķirkļu autori ir arī A. Kirhenšteins, A. Lēbers u.c. Tagad varam teikt, ka viņi mūsdienās publicējušies vēlreiz, jo ir izdots "Latviešu konversācijas vārdnīcas" visu — 21 sējuma — faksimilizdevums (1992–2002).

V. Samsons kā galvenais redaktors organizēja un vadīja "Latvijas PSR Mazās enciklopēdijas" (1967–1972) tapšanu. Tā bija viena no pirmajām reģionālajām padomju savienoto republiku enciklopēdijām. Tās 12 175 šķirklji aptver republikas zinātnes, kultūras un tautas saimniecības nozares, valsts un tiesību jautājumus, fizisko un ekonomisko ģeogrāfiju, augu un dzīvnieku valsti, vēsturi, to skaitā gandrīz 2900 biogrāfisku materiālu par redzamākajiem visu nozaru darbiniekiem. LME iznākšana ir viens no nozīmīgākajiem 20. gs. 60. gadu notikumiem republikas kultūras dzīvē un grāmatniecībā, kas savu vērtību nav zaudējusi vēl šodien. Tajā kā autori vai redkolēģijas locekļi darbojās K. Bambergis, I. Bērsone, A. Blinkena, A. Bļugers, A. Drīzulis, A. Kroģeris, J. Stradiņš, H. Strods, A. Šmidts, R. Treijs. Šīs enciklopēdijas Tehnikas un dabaszinātņu nozares atbildīgais redaktors bija A. Ieviņš, bet M. Beķers, A. Mālmeisters un A. Ozols — minētās nodaļas redkolēģijas locekļi. LPSR ZA Galvenajā enciklopēdiju redakcijā darbojās A. Drīzulis, E. Jakubaitis, A. Mālmeisters, A. Ozols, A. Šmidts, V. Šteinbergs. Neizpalika arī vairāku zinātnieku līdzdalība "Latvijas padomju enciklopēdijas" (1981–1988) veidošanā. Piemēram, J. Freimanis bija ķīmijas šķirklju zinātniskais konsultants, bet M. Beķers, A. Blinkena, A. Bļugers, A. Drīzulis, A. Kroģeris, A. Mālmeisters, B. Puriņš, V. Samsons, J. Stradiņš, V. Šteinbergs — redkolēģijas locekļi. Galvenās enciklopēdiju redakcijas zinātniskās padomes locekļi bija M. Beķers, A. Blinkena, A. Bļugers, A. Drīzulis, A. Kroģeris, R. Kukaine, E. Lavendelis, B. Puriņš,

V. Samsons, J. Stradiņš, V. Šteinbergs. Enciklopēdiju "Rīga" (1988), "Рига" (1989), "Enciklopēdiskā vārdnīca" (1991) veidošanā piedalījās I. Bērsons, A. Blinkena, J. Stradiņš u.c. R. Treijs bija autors enciklopēdijās "Latvijas brīvības cīņas, 1918–1920" (1999), "Latvijas pilsētas" (1999), "Politiskā enciklopēdija" (1987) u.c. Enciklopēdiskā uziņu krājuma "Советская Латвия" (1985) redakcijas padomē darbojās M. Beķers, A. Bļugers, J. Stradiņš, redkolēģijā B. Puriņš. "Большая медицинская энциклопедия" redkolēģijā piedalījās A. Bļugers, P. Stradiņš, A. Šmidts. Latvijā izdotās "Populārās medicīnas enciklopēdijas" redakcijā iesaistījās A. Bļugers, J. Stradiņš. "Lauksaimniecības enciklopēdijas" (1962–1971) galvenajā redakcijā darbojās K. Bambergis, J. Bērziņš, Alfrēds Kalniņš. Jaunās, V. Belokoņa izdotās "Latvijas enciklopēdijas" pirmo sējumu (2002–2005) autori un konsultanti bija A. Blinkena, G. Duburs, E. Grēns, V. Z. Kluša, J. Stradiņš, H. Strods, R. Treijs, P. Zvidriņš. P. Zvidriņš vēl ir elektroniskās enciklopēdiskās vārdnīcas "Letonika" šķirkļu konsultants.

P. Valeskalns bija redaktors konsultants pirmajam "Большая Советская энциклопедия" izdevumam (1926–1947), dabaszinātņu nodaļas redaktors "Малая Советская энциклопедия" otrajam izdevumam (1933–1941). A. Drīzuļa raksti ievietoti gan Lielajā padomju enciklopēdijā, gan Padomju vēstures enciklopēdijā. P. Valeskalns piedalījās krievu valodā izdoto Č. Darvina kopoto rakstu sagatavošanā, tie iznāca viņa redakcijā.

V. Samsonu rūpēja Raiņa literārā mantojuma liktenis, tā nokārtotība. Viņš bija Raiņa kopoto rakstu 30 sējumos (1977–1986) zinātniskā izdevuma galvenais redaktors. Kā valodas konsultante strādāja A. Blinkena. V. Samsons daudzus gadus darbojās arī J. Raiņa gadagrāmatas redkolēģijā un kopā ar J. Stradiņu Johana Kristofa Broces (1742–1823) akadēmiskā izdevuma "Zīmējumi un apraksti" 1. sējuma "Rīgas skati, ļaudis un ēkas" (1992), kā arī pirmo Latvijas Zinātņu

akadēmijas gadagrāmatu redkolēģijā. Pēter Ernsta Vildes (1732–1785) grāmatas "Latviešu Ārste jeb isa mācība no tām Vājībām un no šās Zemes Zālēm, ar kurām Cilvēkus un Lopus var ārstēt un izzālot" (1991) atbildīgais redaktors bija V. Samsons, bet zinātniskā redaktore — A. Blinkena. Grāmata iznāca sērijā "Latvijas senākie vēstures un kultūras avoti". Akadēmiķa V. Samsona uzmanības lokā bija arī latviešu tautasdziesmu zinātniskais 15 sējumu izdevums, kur viņš strādāja kā pirmā — piektā sējuma (1979–1984) galvenās redkolēģijas loceklis. Pašlaik ir iznākuši astoņi sējumi (2004).

Administratīvais darbs, darbs dažādās organizācijās

Mūsu zinātnieki ir strādājuši arī kā ministri, Augstākās Padomes, vietējo padomju deputāti, komjaunatnes un komunistiskās partijas darbinieki (A. Drīzulis, R. Kārklīns, V. Latišenko, A. Mālmeisters, J. Mihailovs, R. Pelše, K. Plaude, B. Puriņš, V. Samsons, K. Strazdiņš, V. Šteinbergs, P. Valeskalns u.c.), bija Latvijas Tautas frontes (dib. 1988. g. oktobrī) aktīvistu, Latvijas valstiskās neatkarības aizstāvēšanas 1991. gada barikāžu dalībnieki.

1940. gadā padomju okupācijas režīms Latvijas Tautas valdības vadību uzticēja A. Kirhenšteinam. Pēc Tautas saeimas vēlēšanām viņš kļuva par Prezidentu un piedalījās PSRS Augstākās Padomes 7. sesijā 1940. gada 5. augustā, kurā Latviju pēc tā laika juridiskajām normām iekļāva PSRS sastāvā. A. Kirhenšteins 12 gadus bija Latvijas PSR Augstākās Padomes Prezidija priekšsēdētājs, viens no daudzajiem PSRS Augstākās Padomes Prezidija priekšsēdētāja vietniekiem. 1940. gada vasarā P. Valeskalns kļuva par LPSR izglītības ministra biedru. Viņš vēltīja lielu uzmanību augstskolu reorganizācijai. 1941. gada janvārī viņu iecēla par republikas Izglītības Tautas komisāru. No 1944. līdz 1950. gadam P. Valeskalns bija

Latvijas PSR ārlietu ministrs. 1941. gada janvārī no Padomju Savienības atsūtītais K. Strazdiņš strādāja par Latvijas PSR Izglītības tautas komisāra vietnieku līdz Otrā pasaules kara sākumam, bet pēc kara par Latvijas PSR Izglītības tautas komisāru (ministru) (1944–1950). Viņa darbu turpināja V. Samsons (1950–1960). J. Bērziņu 1944. gadā komandēja darbā uz Latvijas PSR, kur viņš līdz 1949. gadam strādāja par lauksaimniecības ministra vietnieku. R. Pelše 1921. gadā sāka strādāt KPFSR Izglītības tautas komisariātā, šo darbu turpināja no 1924. gada beigām līdz 1929. gadam. 1922. gadā KK(b)P CK nosūtīja viņu darbā uz Ukrainas Padomju republikas Izglītības tautas komisariātu kā Galvenās politiskās izglītības komitejas mākslas nodaļas vadītāju un Galvenās repertuāru komisijas priekšsēdētāju, R. Pelše bija arī Visukrainas Proletkulta CK loceklis (vēlāk priekšsēdētājs) un Ukrainas Valsts izdevniecības mākslas sektora vadītājs.

PSRS Augstākās padomes deputāti bija R. Kukaine, A. Mālmeisters, K. Plaude, K. Strazdiņš, Latvijas PSR — A. Drizulis, E. Jakubaitis, Arvids Kalniņš, A. Mālmeisters, B. Puriņš, P. Stradiņš, A. Šmidts, V. Šteinbergs, P. Valeskalns, G. Vanags. V. Samsons gandrīz 30 gadus pēc kārtas bija Latvijas PSR Augstākās Padomes deputāts, vadīja Padomes Tautas izglītības, zinātnes un kultūras komisiju. Rīgas pilsētas, tās rajonu tautas deputātu padomēs darbojās J. Bankovskis, I. Bērsons, E. Jakubaitis, Arvids Kalniņš, J. Krastiņš, A. Krogeris, V. Latišenko, A. Mālmeisters, J. Stradiņš.

Par Latvijas valstisko neatkarību aktīvi iestājās J. Freimanis, E. Grēns, R. Rikards (saņēmis Triju Zvaigžņu ordeni par Latvijas neatkarības atjaunošanu; 2000), J. Stradiņš un daudzi citi. Atjaunotās Latvijas Republikas Augstākās Padomes deputāti (1990–1993) bija J. Freimanis (arī Rīgas domes deputāts kopš 2001. g.) un R. Rikards, P. Zvidriņš piedalījās Jūrmalas pilsētas Domes darbā (1990–1994), J. Freimanis 1996. un I. Bēr-

sons 2001. gadā saņēma 1991. gada bariķāžu piemiņas zīmi.

Intereses, aizraušanās

Iepazīstoties ar sniegtajiem biogrāfiskajiem datiem, uzzinām, ka daudziem zinātniekiem bijis tuvs sports, mūzika, teātris, mākslinieciskā pašdarbība, zinātnieki rakstījuši dzejoļus, gleznojuši, piedalījušies kultūras dzīves organizēšanā.

Kultūras dzīves organizēšanā lielos mērogos piedalījās P. Valeskalns, kurš deva ieguldījumu arī padomju kultūras dzīves veidošanā Padomju Savienībā 20. gs. 20.–30. gados. Arhitekts A. Krūmiņš uzrakstīja libreto operai "Baņuta", ko Rīgas Latviešu biedrības mūzikas nodaļa 1903. gadā godalgoja konkursā un 1918.–1919. gadā komponists Alfrēds Kalniņš (1879–1951) radīja pirmo latviešu klasisko operu. Sadarbībā ar A. Kalniņu radās librets operai "Salinieki". A. Krūmiņš labi zīmēja, gleznoja, jau ģimnāzijas gados rakstīja dzejoļus, stāstus, daļa no tiem publicēti periodikā. Dzejoļus rakstīja arī I. Bērsons, O. Zanders, publicēti pat atsevišķi dzeju krājumi — "Celšanās" (I. Bērsons; 1991), "Dažādu gadu balsis" (O. Zanders; 1999). Vidusskolā literātu pulciņa darbā piedalījās G. Duburs. V. Z. Klušai vairāk patika humanitārie priekšmeti, bet, kāda impulsa vadīta, viņa aizgāja studēt medicīnu. Skolas laikā viņa trenējās mākslas vingrošanā, muzicēja, spēlēja teātri, gāja uz operu izrādēm, jo skolotāji (Velta Buša, dzejniece Skaidrīte Kaldupe, literatūrzinātnieks Gunārs Bībers u.c.) prata orientēt uz vispārcilvēciskajām vērtībām. Studiju laikā dziedāja kori, sportoja. R. Kukaine par savu vaļasprieku nosaukusi "audu kultūras", bet patīcis arī fotografēt, ceļot ar slēpēm, laivu, automašīnu. J. Bankovskis aizraušanās ar fotografēšanu jau no 12 gadu vecuma piesaistīja ķīmijai un ķīmiskajām reakcijām, kas noritēja fotogrāfiju veidošanas procesā. Vaļas brīžos viņš nodarbojās ar makšķerēšanu. Fotografēšana, vēlāk filmēšana un ceļošana kopš bērnības bija A. Krogera

lielais vaļasprieks. R. Kārklīnam, ilggadējam Bioķīmisko preparātu eksperimentālās rūpnīcas direktoram (1982–1999), no daudziem ceļojumiem izveidojusies prāva diapozitīvu kolekcija. P. Prokofjevs, mācoties universitātē, dejoja fakultātes deju kolektīvā, bet D. Markus izveidoja deju ansambli "Čiekuri", skolas laikā dziedāja ansambli, spēlēja Ziemeru pamatskolas pūtēju orķestrī. E. Grēns klavierspēli apguva mūzikas skolā, tālāk pašmācības ceļā. Ar sasniegto meistarību pieticis, lai sekmīgi darbotos džeza un deju mūzikas žanrā gan par pianistu, gan aranžētāju dažādos ansambļos un klubos. Muzicēšana aizvietojusi aizraušanos ar sportu. Mūziķa karjera beigusies ar līdzdalību Imanta Kokara vadītajā Rīgas studentu estrādzes orķestrī 1960. gadā, tai laikā ļabi pazīstamā un plaši koncertējošā bigbendā. Arī O. Neilands mācījās mūzikas skolā, spēlēja klarneti un saksofonu, studiju gados pat piepelnījās ar muzicēšanu. Klavieres spēlēja arī J. Freimanis un A. Kroģeris — kādu laiku pat orķestrī. Mūzika aizrāvusi I. Kalviņu. M. Beķers vidusskolā dejoja skolas tautisko deju kolektīvā, dziedāja kori un dubultkvartetā, mācījās vijolo spēli Madonas mūzikas skolā, bija svarcēlājs, spēlēja arī teātri. Latviešu skatuve ar viņu noteikti būtu ieguvusi lielisku aktieri, varoņlomu tēlotāju, bet tad nebūtu izcilā mikrobiologa, biotehnologa M. Beķera. Viņš līdzās mācībām LLA aktīvi piedalījās mākslinieciskajā pašdarbībā — akadēmijas simfoniskajā orķestrī un deju kolektīvā.

Literatūras un grāmatniecības vēsturnieks O. Zanders 15 gadus ir veltījis Rīgas grāmatniecībai un, tuvojoties Rīgas 800-gadei, izdeva grāmatu "Senās Rīgas grāmatniecība un kultūra Hanzas pilsētu kopsakarā (13.–17. gs.)", kas 2000. gada skaistāko grāmatu konkursā ieguva gada balvu grāmatniecībā. J. Stradiņa pētījumi zinātnes vēsturē cieši saistās ar zinātņu popularizēšanu — plaša profila raksti, lekcijas par zinātnes, īpaši ķīmijas vispārīgām problēmām Latvijā, ārzemēs. Viņa grāmatas "Lielā zinātnes pasaule

un mēs" (1980), "Lomonosovs un Latvija" (1987) izpelnījušās pirmo prēmiju konkursos par labāko populārzinātnisko grāmatu Latvijā, bet "Organiskā ķīmija Latvijā" (kopā ar Raimonu Valteru; 1985) — Vissavienības Zinību biedrības diplomu. 1984. gadā J. Stradiņu uzņēma par Latvijas Rakstnieku savienības biedru, ievēlēja par tās valdes locekli (1986–1990), 1984.–1991. gadā viņš bija PSRS Rakstnieku savienības biedrs. Par Padomju rakstnieku savienības biedru 1934. gadā kļuva R. Pelše, bet V. Šteinbergs bija PSRS Žurnālistu savienības biedrs.

T. Milleram skolā īpaši patika matemātika un fizikultūra (volejbols, vieglatlētika). Lielākais sasniegums bija 1946. gadā izcīnītais PSRS junioru čempiona tituls diska mešanā un augstas vietas citās mešanu disciplīnās. Viņš bija LVU un republikas volejbola izlases dalībnieks, vairākkārt izcīnīja Rīgas un republikas čempiona nosaukumu. Volejbols saistīja arī R. Kārklīņu. D. Markus skolas laikā bija Latvijas jaunatnes izlases dalībniece sportā, LVU trenējās augstlēkšanā, Latvijas Sporta veterānu sporta spēļu dalībniece, 2000. gadā ieguva LR Sporta veterāna Goda zīmi. Studiju gadus sportam veltījuši arī E. Lavendelis, B. Puriņš. R. Rikards bija Latvijas izlasē vieglatlētikā (1960–1963), 1962. gadā kļuva par Latvijas čempionu 400 metru skrējienā. Arī E. Lukevicam raksturīgs sportisks gars — viņš daudz nodarbojās ar kalnu tūrismu, spēlēja basketbolu. A. Mālmeisters sekmīgi apvienoja mācības LU ar aktīvām sporta nodarbībām un darbu, vēlākajos gados aizrāvās ar tenisu, regulāri nodarbojās ar peldēšanu, daudz darīja fiziskās kultūras un sporta veicināšanā RPI un LPSR ZA. J. Stradiņam patīk tūrisms, Latvijas novadpētniecība, Rīgas vēsture, grāmatu krāšana, kultūrvēsture, politiskās norises. O. Neilands un U. Viesturs 20. gs. 50. gadu beigās brauca apgūt neskartās zemes Kazahijā. I. Kalviņš 21. gs. sākumā piedalījās Ikšķiles baznīcas atjaunošanā.

Starptautiskā sadarbība

Zinātniskie pētījumi, atklājumi nav tikai vienas valsts vai laboratorijas prioritāte. Tiem ir globāls raksturs. Mācīties, apgūt jaunāko, izvērtēt panākumus, veiksmes vai kļūdas iespējams tikai kopējā darbā, tiekoties starptautiskās konferencēs, kongresos, simpozijos, stažējoties citu valstu laboratorijās. To redzam, iepazīstoties ar publicētajām 65 biogrāfijām — zinātnieku kontakti, materiālu vākšana pētnieciskajam darbam notikusi pirmskara Latvijā, Padomju Savienībā, gan padomju Latvijā, gan arī tagadējā neatkarīgajā Latvijas valstī. Protams, padomju laikā ir bijuši zināmi šķēršļi, kad Rietumos dzīvojošu radnieku vai "traipiem biogrāfijā", vai zinātniskās tēmas slepenības dēļ šie kontakti bija stipri ierobežoti. Arī daļai publikāciju un autorapliecību bija atzīme — "dienesta lietošanai" ("*Для служебного пользования*" vai "*Не подлежит опубликованию в открытой печати*").

Kā liecina J. Freimanis, daļu zinātnes finansējuma līgumdarbu veidā arī padomju laikā nācās gādāt no bagātām organizācijām. OSI gadījumā tās bija ar aizsardzības rūpniecību saistītās iestādes, kas naudu devušas viegli, jo tām vajadzēja regulāri izlietot sava budžeta attiecīgā panta summu un apliecināt savu progresu jauno zinātnes sasniegumu ieviešanā. Slēdzot līgumus ar numurētajām iestādēm, pielaišanas dokumentus nācās kārtot institūtu VDK uzraudzības iestādēs jeb pirmajās daļās. Arī J. Freimanis bijis jānokārto 2. formas dokuments ("pilnīgi slepeni") un jādod paraksts par neizpaušanu. Ja šo kārtību uzskata par saikni ar VDK, tad tāda bija daudziem aktīviem zinātniekiem. Arī materiālu mehānikas speciālists E. Rikards atzīst, ka ir bijušas vairākas ar PSRS militāri rūpniecisko kompleksu saistītas pētniecības tēmas un līdz neatkarības atjaunošanai viņš varējis piedalīties tikai PSRS rīkotajās konferencēs, jo VDK dokumentos bijis norādīts kā "neizbraucējs" uz konferencēm Rietumos.

P. Stradiņš 20. gs. 20. gadu otrā pusē

saņēma Rokfelleru fonda stipendiju divgadīgam zinātniskam komandējumam uz ārzemēm darbam ASV un Londonas klīnikās. K. Bambergs piedalījās daudzās augsnes pētīnieku starptautiskās konferencēs (Kalaraučos 1929., 1936. g.; Kopenhāgenā 1933. g.; Helsinkos un Romā 1938. g.), kā arī konferencēs un apspriedēs Latvijā, saņēma komandējumus uz Vāciju un Poliju (1926. g.). Viņa darbus publicēja arī Berlīnes zinātniskais žurnāls "*Zeitschrift für Pflanzenernährung, Düngung und Bodenkunde*" (20. gs. 20. g.). Alfrēds Kalniņš 1926.–1927. gadā specializējās augsnes mikrobioloģijā Anglijā, pētīja mikroorganismu nozīmi lignīna sadalīšanā u.c. Bija arī citās Rietumeiropas zinātniskās pētniecības iestādēs (Parīzē, Cīrihē, Prāgā, Leipcīgā, Dālemā pie Berlīnes, Dānijā, Zviedrijā). Lai iepazītos ar mežsaimniecības organizēšanu un koksnēs pārstrādes metodēm citās valstīs, Arvīds Kalniņš brauca uz Zviedriju, Ungāriju, Somiju un Angliju. A. Ieviņa izstrādāto asimetrisko metodi precīzu režģa konstanšu noteikšanai plaši pielietoja daudzās pasaules valstīs rentgenogrāfiskās laboratorijās. Pētījumi kopā ar Mārtiņu Straumani apkopoti 1940. gadā publicētajā monogrāfijā "*Die Präzisionsbestimmung von Gitterkonstanten nach der asymmetrischen Methode*", ar ko zinātnieks kļuva pazīstams visā pasaulē. To atzinīgi novērtēja Austrijā, Vācijā, Holandē, Dānijā, Itālijā, Zviedrijā, ASV u.c. Arhitekts A. Krūmiņš doktora disertācijas materiālu vākšanai 1939. gadā devās komandējumā uz Poliju, Rumāniju, Ungāriju, Austriju. A. Kirhenšteins bija daudz starptautisku kongresu un konferenču dalībnieks (Romā, Parīzē, Oslo, Cīrihē u.c.). Kad 1923. gadā atzīmēja franču mikrobiologa, ķīmiķa Luija Pastēra (1822–1895) simto dzimšanas dienu, kā LU delegāts viņš piedalījās arī L. Pastēra piemiņas svinībās Parīzē.

Padomju Savienībā dzīvojuši zinātnieci L. Liepiņa saņēma zinātnisku komandējumu uz Vāciju (1922.–1923., 1929. g.), lai iepazītos ar turienes ķīmijas laboratorijām,

pētītu atomārās gāzes. Savas zināšanas Vācijā 1928. gadā papildināja arī A. Šmidts.

P. Valeskalns 1958. gadā piedalījās starptautiskā filozofu kongresā Venēcijā. Arī V. Šteinberga zinātnisko darbību bagātināja komandējumi uz ārzemēm, piedalīšanās Vispasaules filozofu un sociologu kongrosos, darbs arhīvos. S. Hillers iepazinās ar zinātnes organizāciju un pētniecības darbu Čehoslovākijā, VDR, Lielbritānijā, Japānā un daudz ko no gūtās pieredzes pārņēma savā institūtā. S. Hillera uzdevumā J. Stradiņš daudz nodarbojās ar institūta starptautisko sakaru veidošanu, piedalījās vairāku starptautisku kongresu un konferenču rīkošanā. V. Samsons zinātniskajos komandējumos, kultūras sakaru, valstiskās sadarbības veicināšanas braucienos (1950–1980) devās uz ārzemēm 19 reizes un apmeklēja 16 valstis dažādos kontinentos, strādāja Polijas un VDR arhīvos, Anglijas bibliotēkās. Īpaši atzīmējams M. Beķera ieguldījums zinātnieku starptautiskajā sadarbībā un zinātnes sasniegumu popularizēšanā. Kopš 1972. gada viņš bija vairāk nekā 20 valstīs (ASV, Japānā, Kanādā, Singapūrā, Zviedrijā, Austrālijā, Portugālē, VFR, Francijā, Dienvidslāvijā, VDR, Ungārijā, Čehoslovākijā u.c.). R. Kārklīšs uzstājās ar plenēriem un pārskata referātiem daudzās Vissavienības un starptautiskajās sanāksmēs Tokijā, Bratislavā, Leipcigā u.c., lasīja lekcijas Bulgārijas Mikrobioloģijas institūtā, Bratislavas Politehniskajā institūtā, bija ārzemju komandējumos Turcijā u.c. E. Siliņš kopš 1966. gada bija 45 ārzemju komandējumos (neieskaitot bijušo PSRS), apmeklēja 17 valstis, kur pirmās vietas bija Japānai un Čehijai. "Aukstā kara" beigās radās iespēja vairākkārt apmeklēt ASV. Pēc Latvijas neatkarības atjaunošanas paplašinājās E. Siliņa sadarbība ar ES valstīm — Franciju, Dāniju, Zviedriju. ZA Fizikas institūta zinātniskā darbība veidojās kopīgi ar daudziem starptautiskiem kodolreaktoriem (PSRS, Vācijā, Francijā). Kopš 1985. gada sevišķi paplašinājās sadarbības partneru skaits, sasniedzot 18 zinātniskās iestādes.

O. Neilands lasīja lekcijas Izraēlā, Francijā, ASV, Polijā, Krievijā. Piemēram, I. Kalviņš stažējās Minhenes universitātē (1979–1980), V. Z. Kluša Bulgārijā (1978), VDR (1984), Čehoslovākijā (1990), Zviedrijā (1992), G. Duburs Čehoslovākijā, ASV, P. Zvidriņš Anglijā, Krievijā, Somijā u.c. A. Krögeris izbraukāja bijušo Padomju Savienību līdz pat Vladivostokai, piedaloties dzelzceļa pasažieru vagonu jaunās elektroapgādes sistēmas pārbaudēs, bija komandējumos daudzās citās valstīs — Polijā, Beļģijā, Čehoslovākijā, Ungārijā, Japānā, Kanādā, ASV (6 reizes), Zviedrijā, VDR (3 reizes) u.c. Labās krievu, vācu un angļu valodas zināšanas ļāva viņam brīvi uzturēt kontaktus ar daudzu valstu zinātniekiem. Par viņa plašajiem starptautiskajiem sakariem liecina arī vairāk nekā 300 saglabātās dažādu pasaules valstu zinātnieku vizītkartes. B. Puriņa vadībā ZA Neorganiskās ķīmijas institūtā izveidojās zinātniskā sadarbība ar institūtiem PSRS un ārzemēs (Čehoslovākija, Bulgārija, Ungārija, Polija, VDR u.c.). Darbs ārzemju arhīvos un bibliotēkās, aktīva zinātniskā sadarbība ar citu valstu speciālistiem izveidojās J. Bankovskim, A. Blinkenai, A. Bļugeram, G. Duburam, E. Grēnam, I. Kalviņam, R. Kukainei, H. Strodam, U. Viesturam, O. Zanderam u.c.

Apbalvojumi

Jāpiemin, ka daudzie Latvijas zinātnieku sasniegumi, pētījumu rezultāti guva atzinību dažādu apbalvojumu veidā un, kā sacīja J. Freimanis, — saņemtās prēmijas ir paša zinātnieka un daudzo kolēģu un līdzstrādnieku veiktā darba atzinīgs vērtējums. Diemžēl publicētajās biogrāfijās nav minēti pirmskara Latvijā piešķirtie apbalvojumi — ne Tēvzemes balva J. Endzefīnam, ne Triju Zvaigžņu ordenis Arviņam Kalniņam, A. Krūmiņam un A. Kirhenšteinam, ne Atzinības krusts P. Stradiņam. Tajās uzsvars likts uz padomju laika atzinību uzskaitījumu. Pieminēta tikai Kultūras fonda prēmija (1928) P. Stradiņam par otro dokto-

ra disertāciju. Kultūras fonda godalgu 1928. gadā saņēma arī A. Lēbers (par darbu "Tirdzniecības tiesību pārskats". Rīga, 1926. 483 lpp.). No padomju apbalvojumiem visbiežāk piešķirts Darba Sarkanā Karoga ordenis — 34 zinātniekiem. To vairākkārt saņēma P. Valeskalns (4), A. Kirhenšteins (3), A. Šmidts (3), A. Drizulis (3), J. Krastiņš (3), S. Hillers (2), Arvīds Kalniņš (2), K. Strazdiņš (2), A. Valdmanis (2), V. Samsons (2), R. Pelše (2), E. Jakubaitis (2), V. Šteinbergs (2). Ordeni "Goda zīme" saņēma 18 pētnieki, bet divreiz to piešķīra J. Bērziņam, P. Valeskalnam. Ar Ļeņina ordeni apbalvoja 13 akadēmiķus, no tiem 6 reizes A. Kirhenšteinu, trīs reizes A. Mālmeisteru, A. Šmidtu, divas reizes Arvīdu Kalniņu, J. Krastiņu un A. Ieviņu, K. Plaudi. Sarkanās Zvaigznes ordeni piešķīra J. Endzelīnam, Arvīdam Kalniņam, V. Samsonam, A. Mālmeisteram (arī zelta medaļu "Sīrpis un āmurs"), Sarkanā Karoga ordeni — V. Samsonam. "Oktobra Revolūcijas ordeni" saņēma S. Hillers, E. Jakubaitis, R. Kārklīšs, J. Krastiņš, R. Kukaine, K. Plaude, V. Samsons, V. Šteinbergs, P. Valeskalns, Tautu Draudzības ordeni — M. Beķers, A. Bļugers, A. Krögeris, L. Liepiņa, V. Samsons, V. Sergejeva, P. Valeskalns, bet Bulgārijas apbalvojumu — Kirila un Metodija ordeni — saņēma E. Jakubaitis.

Triju Zvaigžņu ordeni 1926. (III šķiru) un 1935. gadā (II šķiru) piešķīra juristam Augustam Lēberam, bet mūsdienās šo atjaunoto valsts apbalvojumu saņēmuši 12 zinātnieki. 1995. gadā to saņēma J. Stradiņš, jaunākais, 2006. gadā tas piešķirts I. Kalviņam, A. Bļugeram. Ar I pakāpes Triju Zvaigžņu ordeņa Goda zīmi apbalvots E. Lukevics, R. Rikards saņēma Triju Zvaigžņu ordeņa Zelta goda zīmi par nopelniem zinātniskajā darbā. Atzinības krusts 2005. gadā piešķirts I. Bērsonam.

Medaļa "Par darba varonību" piešķirta četriem zinātniekiem (J. Bērziņam, V. Sergejevai, K. Strazdiņam, H. Strodam). Atzīmējot V. I. Ļeņina 100. dzimšanas dienu, 1970.

gadā ar piemiņas medaļām par varonīgu, izcilu, priekšzīmīgu darbu apbalvoja 16 personas. 13 zinātnieki saņēma PSRS Tautas saimniecības sasniegumu izstādes zelta, sudraba vai bronzas medaļu (M. Beķers — 5, V. Z. Kluša — 3, pa divām — J. Bērziņš, G. Duburs, Arvīds Kalniņš, J. Stradiņš), bet Arvīds Kalniņš vēl arī Vissavienības lauksaimniecības izstādes Mazo zelta medaļu. Padomju varas laika "Darba veterāna" medaļa piešķirta pieciem akadēmiķiem. Kopš 1993. gada ik gadu viens Latvijas un viens ZA ārzemju loceklis saņem Latvijas Zinātņu akadēmijas Lielo medaļu. Pašlaik starp mūsu biobibliogrāfiju sērijas zinātniekiem ir astoņi tās laureāti (J. Stradiņš, E. Lavendelis, D. A. Lēbers, E. Grēns, E. Lukevics, E. Siliņš, M. Beķers, T. Millers). Godinot izcilu zinātnieku piemiņu, viņu vārdā nosauktas LZA medaļas, balvas prēmijas. To kopā arī mūsu sērijas zinātnieku P. Valdena, L. Liepiņas, A. Kirhenšteina, J. Endzelīna, G. Vanaga, P. Stradiņa, S. Hillera vārdbalvas, prēmijas, medaļas saņēmuši gan viņu līdzgaitnieki, gan jaunākās paaudzes pētnieki. Pēc J. Stradiņa ierosmes veidotas daudzas Rīgas zinātnes un kultūrvēstures tradīcijas, Latvijas ZA vārdbalvas, saglabātas agrākajos gados nodibinātās. Tās ir D. H. Grindeļa medaļa, P. Sņikera piemiņas medaļa, K. Baloža, A. Ieviņa, Arvīda Kalniņa, Z. Mauriņas, A. Švābes, E. Siliņa balva, LZA un Grindeks, LZA un Rīgas Latviešu biedrības, LZA un "Aldara" gada balvas zinātnē, F. Candra prēmija u.c. O. Šmīdeberga medaļu pasniedz Latvijas Farmakoloģijas biedrība. L. Pastēra 150. dzimšanas dienai veltīto medaļu Vissavienības Mikrobiologu biedrība piešķīra Alfrēdam Kalniņam, R. Kārklīnam, R. Kukainei, J. Stradiņam. Vissavienības Zinību biedrības augstāko balvu — S. Vavilova medaļu — saņēma A. Drizulis, R. Kukaine, B. Puriņš, V. Šteinbergs. PSRS Sarkanā Krusta un Pūsmēness biedrības goda zīmi saņēma P. Stradiņš. D. I. Mendeļejeva Vissavienības Ķīmiķu biedrības prēmijas vairākkārtēji laureāti ir G. Duburs, J. Freimanis,

J. Stradiņš. PSRS ZA apbalvojums, kuri piešķirti akadēmiķim J. Stradiņam, ietilpst arī Mihaila Lomonosova, Ernsta Rezerforda, Nikolaja Kopernika piemiņas medaļas.

Vairāki mūsu zinātnieki saņēmuši nozīmīgus ārzemju apbalvojumus. J. Stradiņš ir Francijas Goda leģiona virsnieks (2001), Igaunijas Māras zemes Krusta ordeņa (2004) un Itālijas Nopelni ordeņa (2004) kavalieris, arī viena no pagodinājumiem ārzemju zinātniskajiem apbalvojumiem — Saksijas Zinātņu akadēmijas piešķirtās Vilhelma Ostvalda medaļas "Par īpašiem sasniegumiem organiskās elektroķīmijas jomā un rezultātiem bagātiem pētījumiem dabaszinātņu vēsturē" (2004) — īpašnieks, otrs, kurš to saņēmis. Viņam piešķirta arī Tartu universitātes 350 gadu jubilejas medaļa (1993), Baltijas valstu Zinātņu akadēmiju medaļa par nopelniem Baltijas un Ziemeļvalstu zinātnieku sadarbības un Baltijas zinātņu vēstures konferenču veidošanā (1999), Eiropas Zinātņu un mākslu akadēmijas medaļa "*Pro merito*" (1998). Par zinātnisko sadarbību Jana Evangelistas Purkinjē Sudraba medaļu J. Stradiņam piešķīra Brno universitāte (1977), Teodora Grothusa prēmiju — Lietuvas ZA un Starptautiskais T. Grothusa fonds (1994). Starptautiskās reitingu akadēmijas "*Zolota fortuna*" sadarbībā ar Ukrainas pareizticīgo baznīcu Sv. Georgija medaļu piešķīrusi J. Stradiņam (2002) un I. Kalviņam (2004). I. Kalviņš 2005. gadā saņēma Pasaules intelektuālā īpašuma aizsardzības organizācijas (WIPO) Sertifikātu un Zelta medaļu kā labākais izgudrotājs par ilgu un augsti raženu izgudrotāja darbu. Čehoslovākijas starptautiskās sadarbības Sudraba medaļa, Čehoslovākijas ZA J. Heirovska zelta medaļa, Krievijas Federācijas apbalvojums "Draudzības ordenis" (2000) piešķirts B. Puriņam, Milānas universitātes sudraba medaļa — E. Lukevicam (1996), Vācijas Katoļu Akadēmiskā Ārzemju dienesta medaļa "*Bene Merenti*" — H. Stodam (2000), Kembridžas Starptautiskā biogrāfiju centra sudraba medaļu "*20th Century Award for*

Achievement" V. Z. Klušai (2000), kā arī vēl citas ārzemju atzinības mūsu zinātniekiem. Par ilggadīgo pedagoģisko darbību un izglītības līmeņa celšanu Līhajas universitāte apbalvoja N. Balabkinu ar "*Donald B. and Dorothy L. Stabler Award for Excellence in Teaching*" (1994) un "*Deming Lewis Faculty Award*" (1998). Latvijas Zinātņu akadēmija par zinātniskajiem pētījumiem tautsaimniecībā 1994. gadā šim ASV profesoram piešķīra pirmo K. Baloža vārdbalvu.

O. Zanders par mūža ieguldījumu Rīgas grāmatniecības vēstures izpētē un par virkni publikāciju dažādās valodās par Rīgas grāmatniecību un kultūrvēsturi 2003. gadā saņēma Rīgas balvu. J. Stradiņam to piešķīra par darbu ciklu "Rīga pasaules zinātņu vēsturē" un par Rīgas kultūrvēsturisko tradīciju izkopšanu (2004). Kembridžas Starptautiskajā biogrāfijas centrā Anglijā kā gada cilvēki zinātnē un izglītībā minēti E. Lukevics, J. Stradiņš, P. Zvidriņš, bet Amerikas Biogrāfijas institūtā — E. Lukevics, J. Stradiņš, H. Strods, P. Zvidriņš.

Par lieliem sasniegumiem zinātnē un tehnikā PSRS Valsts prēmiju 1951. gadā saņēma S. Hillers un Arvids Kalniņš par prettuberkulozes preparāta PASK ražošanas metodes izstrādi, A. Šmidts — par darbu C vitamīna sintēzē un tā ražošanas organizēšanu, 1952. gadā — R. Kārklīš par jauna veida izejvielas apguvi pārtikas citronskābes ražošanā un tās ieviešanu rūpniecībā un J. Krasītiņš par monogrāfiju "1905. gada revolūcija Latvijā", E. Jakubaitis 1978. gadā — par līdzdalību automatizēto skenējošo optiskās mikroskopijas sistēmu uzbūves principu izstrādāšanā, R. Kukaine 1979. gadā — par līdzdalību kompleksās programmas "Revertāze" risināšanā, 1981. gadā — V. Z. Kluša un G. Čipēns par līdzdalību peptīdu un proteīnu bioregulatoru pētījumos, 1985. gadā — A. Mālmeisters par aplēses metodes izstrādāšanu no kompozītiem materiāliem izgatavotām konstrukcijām.

1958. gadā J. Endzelinam piešķirta Ļe-

ņina prēmija par pētījumiem baltu filoloģijā ("Latviešu valodas gramatika", 1951; 1922. g. vācu val.), 1964. gadā J. Bērziņam — par mikroelementu bioloģiskās nozīmes zinātniskajiem pētījumiem un to izmantošanu lauksaimniecībā.

36 akadēmiķi ir Latvijas PSR Valsts prēmijas laureāti. Vairākkārt tās saņēma A. Drizulis (4), J. Krastiņš (3), divreiz — S. Hillers, R. Kārklīšs, E. Lukevics, V. Samsons, A. Valdmanis, G. Vanags, U. Viesturs. Vairāki zinātnieki ir PSRS un LPSR Ministru Padomes, kā arī LPSR ZA Prezidija un ZA prēmiju laureāti (deviņas E. Lukevicam, sešas J. Stradiņam, piecas G. Duburam, T. Milleram, J. Bankovskim, četras M. Beķerim, G. Čipenam un V. Z. Klušai u.c.). Latvijas ĻKJS Prēmijas laureāts ir I. Kalviņš (1976). Vēl no padomju atzinību klāsta minami PSRS ZA goda raksts (J. Krastiņam; 1945), Vissavienības Zinību biedrības goda raksti (V. Sergejevai), Latvijas PSR Ministru Padomes goda raksts un ĻĶKS CK goda raksti (J. Mihailovam), Latvijas PSR Augstākās Padomes Prezidija goda raksti, V. Sergejevai, P. Odincovam arī Uzbekijas PSR APP goda raksti u.c.

Atjaunotās Latvijas apbalvojumu — Latvijas Republikas Ministru kabineta balvu saņēmuši G. Duburs, E. Grēns, I. Kalviņš, E. Lukevics, R. Rikards, J. Stradiņš, R. Treijs, atsevišķu ministriju atzinības un goda rakstus — D. A. Lēbers, D. Markus, H. Strods, LR MK Atzinības rakstu — D. Markus, I. Kalviņš. E. Grēns 2003. gadā saņēma LR Saeimas Atzinības rakstu par ES līdzekļu piesaistišanu Latvijas zinātnes popularizēšanā un integrācijā Eiropā. G. Duburam 2000. gadā piešķirta Latvijas ZA un Latvijas Patentu valdes balva.

Pasaules Brīvo Latviešu Apvienības Kultūras fonda goda diplomu saņēmis D. A. Lēbers (1992).

Padomju vara piešķīra vairākus goda nosaukumus, kurus, protams, izpelnījās arī mūsu ķīmiķi, mediķi, biologi, vēsturnieki, filo-

logi u.c. speciālisti. Sociālistiskā Darba Varoņa nosaukums tika A. Kirhenšteinam (1957), L. Liepiņai (1965), A. Mälmeisteram (1969), J. Krastiņam (1980). Visvairāk — 20 akadēmiķiem — piešķirts Latvijas PSR Nopelniem bagātā zinātnes darbinieka nosaukums, 16 — Latvijas PSR Nopelniem bagātā zinātnes un tehnikas darbinieka nosaukums. R. Peļše, A. Drizulis un I. Bērsons kļuva par Latvijas PSR Nopelniem bagātajiem kultūras darbiniekiem, Latvijas PSR Nopelniem bagātā rūpniecības darbinieka nosaukumu saņēma R. Kārklīšs (1966), bet izgudrotāja — U. Viesturs (1975). Nozīmi "Latvijas PSR lauksaimniecības teicamnieks" (1967) un PSRS Lauksaimniecības ministrijas nozīmi "Sociālistiskās lauksaimniecības teicamnieks" (1969) izpelnījās Alfrēds Kalniņš.

Skats paveiktajā

Katrā biobibliogrāfijā iekļautais publikāciju kopums ir viena cilvēka radošā mūža kop-savilkums, viņa darbības, uzskatu atspoguļojums, kas radis savu vietu Latvijas zinātnē, kultūrā, sabiedrībā un veido plaša spektra mozaīku. No uzskaitītajiem darbiem 41% (17 246 vienības) ir ķīmija, 14% (5778) literatūrzinātne un valodniecība, 11% (4699) vēsture un filozofija, 10% (4377) bioloģija, 6% (2563) medicīna, 6% (2344) fizika, elektrotehnika, kibernetika, 4% (1752) arhitektūra, celtniecība, tehnika, 3% (1272) ekonomika, 3% (1192) jurisprudences, gan-driz 2% (632) lauksaimniecība. Neskatoties uz to, ka kopumā publikāciju pārsvars šajā sērijā ir dabaszinātnēs, tomēr aiz ķīmijas visvairāk bibliografēto ierakstu ir literatūrzinātnē un valodniecībā, kā arī vēsturē un filozofijā.

Kārlis Egle (1887–1974) 1958. gadā rakstīja, ka neviens latviešu zinātnieks nav ievēlēts par locekli tik daudzās zinātniskās iestādēs, biedrībās un organizācijās kā prof. J. Endzelīns, bet šodien to varētu teikt gan par E. Grēnu, V. Z. Klušu, E. Lukevicu, D. Markus, J. Stradiņu u.c. P. Stradiņš

uzskatāms par pretvēža ciņas pamatlīdzību Latvijā, pirmās onkoloģisko slimnieku nodaļas izveidotāju klīnikā (1935). Vācu okupācijas laikā P. Stradiņu atstādināja no visiem pienākumiem, tikai tās pēdējās dienās viņš pievērsās aktīvajam darbam un kopā ar nelielo Klīniskās slimnīcas (toreiz Rīgas pilsētas 2. slimnīcas) kolektīvu paglāba to no izpostīšanas. Viņš atjaunoja Medicīnas fakultātes darbību jau 1944. gada novembrī un ir uzskatāms par vēlākā Rīgas Medicīnas institūta pamatlīdzību. Vēl šodien mūs priecē viens no izcilākajiem P. Stradiņa mūža veikumiem — Medicīnas vēstures muzejs, kura eksponātus vāca 30 gadus un 1957. gadā visu kolekciju dāvināja valstij. Tagad muzejs ir viena no plašākajām tāda veida iestādēm pasaulē. G. Vanags izaudzināja plašu ķīmiķu saimi: viņa skolnieki bija J. Stradiņš, E. Lukevics, T. Millers, O. Neilands, J. Freimanis, R. Kārklīņš, J. Bankovskis, E. Grēns, G. Duburs u.c. Piemiņas izdevumā "Gustavs Vanags un organiskā ķīmija Latvijā" (2005) J. Stradiņš min akadēmiķi G. Duburu kā profesora iemīļoto skolnieku un viņa darba turpinātāju, saka, ka "ķīmijas vanagi" Latvijā ir bijuši un būs, ka nevienam citam Latvijas profesoram nav bijis tik daudz skolnieku tieši zinātnē (kopumā ap 150 ķīmijas kandidātu un doktoru), pat J. Endzelinam baltu filoloģijā nē, ka G. Vanags bijis pasaulē atzīts ķīmijas nozares izveidotājs, Latvijā visplašākās ķīmijas zinātniskās skolas radītājs, pētniecisko tradīciju pārnesējs no pagājušajiem laikiem uz savu laiku, ka ne V. Ostvalds, ne P. Valdēns tik ilgi nav bijuši Rīgas ķīmiķu saimes locekļi. G. Vanags tajā darbojies kopumā 55 gadus. G. Vanagu jaunībā ļoti interesējusi krievu literatūra, bet tā kā mācībā nav gribējis doties tālu prom no dzimtenes, tad izvēlējies ķīmijas studijas Rīgā. Atceres krājumā minēts, ka par dzejnieku un rakstnieku viņš gan nekļuva, bet sava prieka pēc rakstījis daudz — gan dzejā, gan prozā. Tajā ir ievietoti G. Vanaga dzejoļi un gleznojumi.

Pirmā latviešu tautības akadēmiķa Krievijas Zinātņu akadēmijā (kopš 1910. g.)

un PSRS ZA goda locekļa (kopš 1927. g.) P. Valdēna biobibliogrāfija sastādīta un izdota (1983) pēc akadēmiķa J. Stradiņa lūguma 1976. gada martā FB direktoram Eduardam Arājam (1919–2001). Vēstulē (saglabājusies Zinātniskās bibliogrāfijas nodaļā) J. Stradiņš raksta, biobibliogrāfiju varētu izdot kā pielikumu grāmatai par P. Valdēnu, krājuma "Из истории естествознания и техники Прибалтики" 6. sējuma vai sērijā "Padomju Latvijas zinātnieki", ja pēdējo variantu atbalstītu LPSR ZA Prezidijs. Bibliogrāfija par P. Valdēnu iznāca atbilstoši sērijas principiem, bet tikai bez jebkādas sērijas atzīmes. Arī vāka mākslinieciskais noformējums (zīmējusi L. Kombarova) atšķirīgs no pārējām sērijas grāmatām, bet tas netraucē atzīt, ka P. Valdēns ir pilnīgi piederīgs Latvijas zinātnieku saimei un ka izdevums ietilpst sērijā "Latvijas zinātnieki".

A. Šmidts nodibināja vitamīnu laboratoriju pie Pārtikas rūpniecības tautas komisariāta Centrālā bioķīmiskā pārtikas institūta, bet no 1936. līdz 1945. gadam vadīja Vissavienības vitamīnu zinātniski pētniecisko institūtu. Vitamīnu rūpniecība PSRS bija jauna un patstāvīga PSRS pārtikas rūpniecības nozare. Pirmās trīs vitamīnu rūpnīcas — Ļeņingradā, Maskavā, Ščelkovā (pie Maskavas) — tika organizētas A. Šmidta vadībā (1938–1940). Lai veicinātu morfoloģijas zinātnes attīstību Latvijā, profesors P. Ģērke atteicās no darba Minskas Valsts medicīnas institūtā un kopš 1951. gada viņa zinātniskā, organizatoriskā un sabiedriskā darbība bija saistīta ar Latviju, viņš veica pētījumus salīdzināmā, cilvēka un patoloģiskajā embrioloģijā. Liela nozīme bija J. Bērziņa pētījumiem par minerālvielu kā efektīva līdzekļa lopkopības produktivitātes paaugstināšanai izmantošanu mājdzīvnieku uzturā. No 1950. līdz 1960. gadam J. Bērziņš bija Latvijas Lopkopības un veterinārijas zinātniski pētnieciskā institūta direktors. Viņa izstrādātās telu audzēšanas metodes ar samazinātām pilnpiena devām, bet izbarojot tiem A un D vitamīnu koncen-

trātus, savā laikā ļāva ietaupīt uz katru tēju līdz 20 kg sviesta. K. Bamberga darbus raksturo faktiskā materiāla bagātība, koncentrēta izteiksmē, liels analītisko datu daudzums. Viņš pieskaitāms izcilākajiem PSRS agroķīmiķiem. Arvids Kalniņš bija LPSR Mežsaimniecības problēmu, vēlāk Latvijas ZA Koksnes ķīmijas institūta organizētājs (1946) un ilggadējs tā direktors (1946–1976). P. Odincova pētnieciskais darbs saistījās ar augu valsts izejvielu ķīmiju, lignīna ķīmiju, kokvilnas sēklu čaulu un pogaļu apvalku ķīmisko sastāvu. No 1941. līdz 1945. gadam viņš strādāja Uzbekijas PSR Zinātnu akadēmijas Ķīmijas institūtā, bet pēc LU uzaicinājuma pārcēlās uz Rīgu, lai palīdzētu sagatavot kadrus koksnes ķīmijā. V. Sergejeva 1945. gadā ar PSRS Augstākās izglītības ministrijas rīkojumu sāka strādāt LVU Ķīmijas fakultātē, bet kopš 1956. gada strādāja tikai ZA Koksnes ķīmijas institūtā. P. Odincovs, kurš bija V. Sergejevas līdzgaitnieks un uzticams draugs, pievērsa viņas uzmanību koksnes ķīmijai. K. Straziņš bija Latvijas PSR ZA Vēstures institūta direktors (1946–1963), viņa vadībā veidojās Vēstures, Ekonomikas, Valodas un literatūras institūti. S. Hillers Staļingradā Otrā pasaules kara laikā izstrādāja saharīna ražošanas tehnoloģiju un vadīja atbilstoša ceļa celtniecību. 1947. gadā viņš kopā ar Arvidu Kalniņu, E. Gudrīnieti, A. Bļūgeru u.c. pirmo reizi PSRS izstrādāja jauna ķīmiski terapeitiskā preparāta, pretmikrobu līdzekļa furacilīna ražošanas tehnoloģiju, kuru izmēģināja P. Stradiņa klīnikā. Par tā sintēzi un ieviešanu medicīnā viņiem piešķīra LPSR Valsts prēmiju (1957). K. Plaude piedalījās ļoti nozīmīgu arhitektūras pieminekļu (bijusī Stroganovu pils, Ļeņingradas bijusī Marmora pils, Harkovas Strādnieku kultūras pils u.c.), kā arī Sverdlovskas, Harkovas u.c. pilsētu dzīvojamu masīvu siltumapgādes sistēmu izstrādāšanā, karā izpostīto objektu atjaunošanā Latvijā (piemēram, sagrautais gaisa tilts pie VEF). 1945. gadā viņš izstrādāja priekšlikumus Latvijas PSR pilsētu atjaunošanas

pasākumiem enerģētikas jomā. A. Ozols no 1930. līdz 1952. gadam strādāja zinātniskā darbā PSRS ZA. Viņš pētīja un izstrādāja metodes, kā dienviņu izcelsmes auglaugus un dekoratīvos kokaugus pavirzīt uz ziemeļiem: viņš veica ilggadējus introdukcijas un aklimatizācijas izmēģinājumus ar daudzām citzemiņu kokaugu sugām — valriekstiem, zīdkokiem, Japānas cidoniju u.c. Vēl tagad Rīgas un Jūrmalas apstādījumos, kā arī vairākās mežniecībās mūs priedē milzīgie valriekstu koki. R. Peļše 1945. gadā atgriezās Rīgā un strādāja LVU Filoloģijas fakultātē, prasīja attīstīt literatūras teoriju, valodniecību, folkloristiku, studēt progresīvo krievu kultūru, lasīja lekcijas mākslas vēsturē, vadīja Folkloras, vēlāk Etnogrāfijas un folkloras institūtu. A. Krūmiņš projektēja un vadīja būvdarbus sabiedriskām ēkām, savrupmājām, daudzdzīvokļu namiem (Tautas nams Stelpē, sēravotu dziedniecības iestādes ēka Baldonē, Dailes teātra pārbūve 1930. g., Zemes bankas Daugavpils nodaļas nams, iekštelpu pārbūve viesnīcai "Roma", LU Ķīmijas fakultātes paplašināšana u.c.), arī Jelgavas cukurfabrikas noliktavas, Krustpils cukurfabrikas ēku kompleksu. A. Valdmaņa pētījumu rezultātā ražoja ne tikai vērtīgus lopbarības bagātinātājus, bet arī veicināja apkārtējās vides piesārņotības mazināšanu ar pārtikas, zivrupniecības ražošanas atliekiem. Arī J. Bankovskis darbojās pētījumu koordinācijā apkārtējās vides aizsardzības problēmu risināšanā. A. Drīzulis lielu uzmanību vienmēr veltīja vēstures avotu izziņai un publicēšanai. Jau 1949. gadā viņa vadībā publicēja vienu no svarīgākajiem Latvijas 19. gs. otrās puses sociāli ekonomisko apstākļu izpētes avotiem — senatora Manaseina revīzijas materiālus ar pētnieka ievadu par Latvijas politisko stāvokli revīzijas laikā un par tās mērķi. 1957. gadā viņš sekmēja rakstu krājumu sērijas "Arheoloģija un etnogrāfija" izdošanu. 20. gs. septiņdesmito gadu vidū ar A. Drīzuļa atbalstu sāka organizēt starptautisku (tolaik starprepublikānisku) zinātnisku konferenču ciklu "Baltu tautu etniskās

vēstures problēmas", kas uzskatāms par 1995. gadā LZA izvirzītās "Letonikas" programmas sākumu. Alfrēds Kalniņš pētīja angļu un ogu vīnu rūgšanas mikrofloru un tehnoloģiju, kā arī linu mirkšanas biokīmiskās un mikrobioloģiskās norises. Vecākā doc. Pētera Delles (1877–1946) vadībā izstrādāja racionālu vīna ražošanas un raudzēšanas kontroles paņēmienus, kuri guva ievēriību arī ārpus Latvijas. Uz profesora raudzētajiem vīniem varot attiecināt romiešu dzejnieka Horācija uzrakstītās "Oda vīnam" slavas vārsmas. Vērojot dažādu antibakteriālo līdzekļu mūsdienīgu rekāmāmas, derētu atcerēties, ka jau 20. gs. vidū A. Kirhenšteins sevišķi asi vērsās pret dažādu antibakteriālo līdzekļu ilgstošu lietošanu, kuras rezultātā tiek nomākta arī organismam derīgā mikroflora, brīdināja neapdomātas antibakteriālo līdzekļu lietošanas un atgādina, ka vispirms jā rūpējas par organisma pretestības spēju paaugstināšanu ar pareizu uzturu un palielinātām vitamīnu devām. M. Beķers par savu institūtu un tā kādreizējo vadītāju runā ar lielu mīlestību: "...Patīk meklēt nezināmo, gribas būt kopā ar gudriem, zinātkāriem cilvēkiem. Un strādāt A. Kirhenšteina Mikrobioloģijas institūtā ir sevišķs gods. Akadēmiķe Rita Kukaine ir lieliska vadītāja un kolēģe. Bet kāds mums vienreizējs kolektīvs!" E. Jakubaiša vadībā sāka veidoties zinātnes un ražošanas apvienību, kā arī ražošanas apvienību skaitļošanas tīkli. Viņa zinātniski organizatoriskā darbība aptvēra ne tikai PSRS, bet arī SEPP valstu informācijas apstrādes diskreto sistēmu attīstības jautājumus. A. Bļugers lielu uzmanību veltīja vairāku pētniecības iestāžu zinātniski pētniecisko darbu integrācijai, zinātniskās pētniecības darba plānošanas optimizācijai, izveidoja patentu un licenču dienestu. Viņa vadībā gūti ievērojami sasniegumi tādu līgumdarbu organizēšanā, kurus izpildīja pēc tautas saimniecības pasūtījuma. Viņam pieder doma par 10% rezerves izveidošanu zinātniskās pētniecības darbu plānos, kas deva iespēju izpildīt ārpusplāna un steidzamus praktiskus uzde-

vumus. J. Mihailova darbi tulkoti un izdoti ASV, Anglijā, Ķīnas Tautas Republikā, Izraēlā. Arī citu zinātnieku — G. Čipēna, A. Drīzuļa, J. Endzelīna, J. Freimaņa, Arvīda Kalniņa, J. Krastiņa, E. Lavendēļa, E. Siliņa, J. Straidiņa, P. Zvidriņa u.c. — uzrakstītās grāmatas iznākušas gan angļu, gan vācu valodā.

Vispilnīgākās ziņas par akadēmiķi J. Straidiņu var iegūt viņa biogrāfiskajā hronikā, bet gribētos izcelt vēl dažus savdabīgus faktus no tās. Zinot, ka viņa otrā aizraušanās ir zinātnes vēsture, bija interesanti pēc sarunas ar akadēmiķi izlasīt kopīgi ar Dzintru Čēberi sagatavoto publikāciju par beļģu zinātnieku aeronauta Etjēna Gaspāra Robertsona (1763–1837) 1804. gada lidojumu ar aerostatu no Rīgas uz Ropažiem (Latvijas Vēstures Institūta Žurnāls. 2005. 1: 92.–108.) un uzzināt, ka autors arī piedalījies 200 gadu Robertsona atceres lidojumā 2004. gada 31. oktobrī no Allažiem līdz Ģimju mājām Eikažos (nosēžoties Turaidā un paceļoties vēlreiz) gaikšniecības tradīciju atjaunotāja Latvijā Gunāra Dukštes balonā "Rīga", par ko iegūta nominācija "Grāfs de Ģimis". Bez daudzajiem apbalvojumiem iegūts arī tautas mīlestības gada tituls "Jānis-95" (Radio 99,5 nominācija).

A. Krogeris bija ļoti korekts pret pārējumiem, viņš nevērtēja cilvēkus pēc iegūtajiem grādiem un ieņemamam amatam, necieta sevīs popularizēšanu. E. Lavendelis radīja jauna tipa mācību grāmatu materiālu pretestībā, daudz enerģijas veltīja tam, lai Rīga un RPI (RTU) kļūtu pazīstami kā mehānikas zinātnes centrs. A. Lēbers bija viens no tiem juristiem, kas stāvēja pie Latvijas tiesību sistēmas izveidošanas šūpuļa, piedalījās likumu izstrādāšanā gan pirms 1934. gada, gan pēc tā. Viņš bija viens no 1937. gada Latvijas Civillikuma līdzautoriem. 1920. gadā viņš piedalījās apspriedēs Ārlietu ministrijā, kurās sagatavoja miera sarunas ar Vāciju. A. Lēberu pieaicināja kā ekspertu starptautiskajās un valsts tiesībās, lai viņam uzticētu dot atzinumus par Latvijai Pirmā pasaules kara laikā nodarītiem zaudējumiem. A. Lēbers aktīvi

veicināja Baltijas valstu tiesību saskaņošanu un unikāciju. Senators bija arī viens no trim Latvijas delegātiem Tautu Savienības rīkotajā Starptautiskajā konferencē Ženēvā 1930. gadā vācu un čehu tiesību unikācijas jautājumos. "Kā Latvijas Sarkanā Krusta mērķu veicinātājam" Dr. A. Lēberam piešķirts "Žetons Nr. 2289 Latvijas atbrīvošanās cīņām par piemiņu" (1920). D. A. Lēbera stāsts par viņa sešpadsmit gadiem Latvijā (1923–1939) ir arī stāsts par viņa līdzgaitnieku likteņiem, par Rīgas pilsētas 10. vācu pamatskolu (1929–1936), kurā mācījās arī mākslas zinātnieks Herberts Dubins, vēsturnieks Pēteris Krupņikovs, publicists Mavriks Vulfsons (1918–2004), ķīmiķis Solomons Hillers, un par Rīgas valsts vācu ģimnāziju (1936–1939), tās skolotājiem, klases biedriem, pārmaiņām mācību programmā pēc 1934. gada 15. maija apvērsuma, par mīlestību pret savu tēvzemi, neatkarīgi no tautības piederības. N. Balabkina pētnieciskais darbs saistījās ar Vācijas saimnieciskās attīstības augšupeju pēc hitleriskā režīma sagrāves, ar rūpniecības demilitarizēšanu un Rietumvācijas reparāciju izmaksāšanu jaundibinātajai Izraēlas valstij, kā arī ar mazo valstu tautsaimniecības studijām, to sociālo un saimniecisko procesu analīzi, privātkapitāla lomu. Tā kā Baltijas valstis bija okupētas un nebija praktiskas iespējas tajās darboties, N. Balabkins izpētīja, kā mazo valstu modelis darbojas jaunajās Āfrikas mazattīstītajās valstīs. Pēc Latvijas neatkarības atjaunošanas Līhaijas universitātes profesors bieži ieradās Latvijā un strādāja Misiņa bibliotēkā, kā rezultātā tapa vairākas grāmatas. Bibliotēkas darbinieki sagatavoja N. Balabkina biobibliogrāfiju, apzinot pat viņa paša sen aizmirstas publikācijas. Vācu profesors, bijušais ekonomikas un statistikas gadagrāmatas galvenais redaktors, Dr. Knuts Borhards esot bijis pārsteigts un iepriecināts par tik lieliski un aptveroši nostrādātu darbu. O. Zandera darbu kopojumu žurnāliste, redaktore Aina Rozeniece raksturojusi kā bibliogrāfiju, ko var lasīt kā romānu. Fonētikas speciālisti starp-

tautiski atzītu zinātnieci D. Markus, kas prot iemācīt, aicina domāt, rosina radoši izpausties, apliecināt savas spējas ne tikai zinātnē, bet arī sportā, viskodolīgāk raksturo Latvijas sporta veterāns Daumants Znatnajs: "...Un ja Dace apjautīs, ka viņa vēl kaut ko nevar, tad drīz jau viņa to varēs." Turpinot šo domu, gribu pievienoties I. Kalviņam: "Mēs esam sākuši, Dievs, palidzi pabeigt!"

Šis personības, protams, katra interesenta atmiņā paliks no sava aspekta un ikvienam arī savādāk.

Biobibliogrāfijas

Biogrāfisko aprakstu un priekšvārdu autori parasti ir apceramā zinātnieka darba kolēģi, cilvēki, kuri labi pazist vai savā laikā sadarbojušies ar attiecīgo personu. Piemēram, J. Stradiņš ir autors astoņiem biobibliogrāfiju priekšvārdiem, biogrāfiskajiem apcerējumiem. Vienu laiku esot bijusi doma, ka par akadēmiķiem nevarot rakstīt zinātņu kandidāti, tas jādara citam akadēmiķim, bet šo praksi drīz vien atmēta. Jāsaka, ka 20. gs. 50.–60. gadu aprakstu stils atšķiras no vēlāko gadu apcerējumiem. Sākuma posmā tas ieturēts stipri vienotā veidā — biogrāfija, zinātniskās darbības izklāsts. Dati toreizējās biogrāfijās atbilda 20. gs. politiskajām nostādņēm. Vecākās paaudzes zinātnieku lielāki daļai biogrāfiju apraksti sākas, protams, ar 20. gs. sākuma revolucionārajiem notikumiem pašu dzīvē, nākošai paaudzei — jau ar viņu vecāku pamatīgāku līdzdalības izklāstu gadsimta sākuma notikumos, bet jaunāko zinātnieku biogrāfijas ir brīvāk, sirsnīgāk uzrakstītas. Tas aizsākās ar M. Beķera biogrāfisko apcerējumu (1988). Protams, arī jaunāko gadu apcerējumos netrūkst zinātniskās darbības izklāsta, bet tas var būt arī koncentrētāk pasniegts, piemēram, N. Balabkinam, G. Čipēnam. Toties A. Blinkena, G. Duburs, J. Freimanis, V. Z. Kluša, P. Prokofjevs, R. Rikards, J. Stradiņš u.c. izklāsta pamatīgāk savas gaitas zinātnē. I. Bērsons, D. A. Lēbers, O. Zanders vairāk pieskaras personīgiem pārdzīvojumiem,

sabiedriskiem, politiskiem notikumiem. Savu tēvu A. Lēberu dēls aprakstījis kā sava laika pārstāvi, līdz ar tēva biogrāfiju viņš parādījis veselas juristu paaudzes centienus, apkopojis viņa līdzgaitnieku — Latvijas Senāta senatoru likteņus, jo par viņiem padomju laikā nerunāja.

Līdz 20. gs. 90. gadiem šie apcerējumi bija paralēli latviešu un krievu valodā. Arī latviešu valodā izdoto darbu nosaukumiem bija tulkojumi krievu valodā. Tas paplašināja šo rādītāju pieejamību plašam zinātnieku lokam visā Padomju Savienībā. Līdz 90. gadu vidum vēl saglabājās apcerējumu tulkojumi krievu valodā, nāca vēl klāt tulkojumi angļu valodā. Vēlākos gados citreiz šī informācija ir visās trīs valodās, bet tos reizēm vairs nevar uzskatīt par paralēliem tekstiem. Arī darbu nosaukumu tulkojumi tika atņemti, izņemot dažas RTU sagatavotās bibliogrāfijas (O. Neilandam, R. Rikardam), kur bibliogrāfiem palīdzēja speciālisti darbu nosaukumu pārtulkošanā, šoreiz gan angļu valodā. Līdzīgi ir arī E. Siliņa bibliogrāfijā, kuru sagatavoja ZA Fizikāli enerģētiskais institūts. Pēdējā laikā ir tendence biogrāfisko, zinātnisko darbības apskatu sniegt tikai latviešu un angļu valodā.

Šajos piecos gadu desmitos mainījies arī izdevuma nosaukums, vāka mākslinieciskais noformējums un krāsa, ievietotais attēlu daudzums, metiens. 50. un 60. gados nosaukums sākās ar "Akadēmiķis ...", paralēli krievu valodā "Академик ...". No 1974. gada nosaukums sākās ar "Latvijas PSR Zinātņu akadēmijas akadēmiķis ... = Академик Академии наук Латвийской ССР ...", kas turpinājās līdz 1988. gadam. Nosaukuma maiņu izskaidroja tā: ja pirmo vārdu liek "Akadēmiķis", tas nozīmē PSRS Zinātņu akadēmijas īsteno locekli. Tādēļ esot jāsāk ar republikas nosaukumu, lai nebūtu pārpratumu. 90. gados atkal mainījās nosaukums, nu tas sākās ar "Latvijas Zinātņu akadēmiķis...". Sākotnēji vākus noformēja G. Melgalvis, vēlāk mākslinieks bija I. Bogdanovs.

No 1984. līdz 1988. gadam māksliniece bija I. Palka, bet no 90. gadiem līdz mūsdienām — Ināra Jēgere.

Pirmo 16 biobibliogrāfiju vāka krāsa ieturēta dzeltenīgos, bēšīgos toņos. Nākošajās jau pavid krāsu dažādība, bet tas atkarībā no tipogrāfijas piedāvājuma. Kopš 90. gadiem vāka teksta un līnijas krāsu saskaņo ar autoru un bibliotēkas izdevniecība cenšas šīs vēlmes izpildīt. Sākotnēji gandrīz vienīgais attēls bija tikai titulbilde ar akadēmiķa autogrāfu. 70. un 80. gados parādījās darba vietas un nozīmīgāku notikumu attēli. Kopš 90. gadiem palielinās attēlu daudzums, tie kļūst arī personiskāki, bet ar J. Stradiņa biobibliogrāfijas II daļu (2004) vienotā bilžu blokā pirmoreiz parādās krāsaini attēli, iespiesti uz kritpapīra. Bibliogrāfisko ierakstu daudzums, tāpat kā izdevuma metiens laika gaitā stipri mainījies. To ietekmējušas gan informācijas apzināšanas, apstrādes dažādās iespējas, materiāla atlases kritēriji, gan finansiālie līdzekļi. Vairākkārt mainījušies arī bibliogrāfiskā apraksta noteikumi. Šodien pieejami ne tikai iespiesti bibliogrāfiskās informācijas reģistrācijas avoti, bet arī dažādas elektroniskās datu bāzes, laikrakstu pilntekstu datu bāze, kas paplašina meklēšanas iespējas un palielina iegūtās informācijas daudzumu (līdzās iespiestajam darbam uzrādot arī internetā pieejamā materiāla elektronisko adresi, citus internetā pieejamos darbus, informāciju par zinātnieku u.tml.). Arī iegūtā informācija bibliotēkā tagad tiek apstrādāta elektroniski, un nodaļā ir jau 20 zinātnieku publikāciju elektroniskās datu bāzes, kas ļauj vienmēr nepieciešamības gadījumā datus papildināt, sagatavot atkārtotus papildinātus izdevumus, izdarīt to daudz ātrākā laikposmā, sagatavot palīg rādītājus. Piemēram, U. Viestura biobibliogrāfiju vajadzēja sagatavot ļoti īsā periodā, jaunās tehnoloģijas ļāva uzreiz pieciem cilvēkiem strādāt vienotā datu bāzē un gandrīz trīs mēnešu laikā to sagatavot un izdot. To pašu varētu teikt arī par akadēmiķa E. Lukevica biobibliogrāfijas otro, papildināto izdevumu, kur datu bāzē visam

ievadītajam iepriekšējam materiālam bija jāmaina bibliogrāfiskais apraksts atbilstoši jaunākā standarta prasībām.

Bet reizēm ne jau kvantitāte nosaka kvalitāti, tā tikai dod pilnīgāku ieskatu par zinātnieku. Toties agrāko gadu metieni, kad rādītājus izdeva ar ZA atbalstu, bija pārsvarā 500–1000 eksemplāru, ko nevar teikt par šodien, kad tas ir 150–300, un izdošanas izdevumus sedz pasūtītājs. Respektīvi, biobibliogrāfiju izdošana no ZA vadības pārgājusi atsevišķu institūtu vai citu pētniecisko iestāžu, vai paša zinātnieka pārziņā.

Atkārtoti un papildināti otrie izdevumi iznākuši vēl ķīmiķim A. Ieviņam, juristiem A. Lēberam, D. A. Lēberam. Nodaļā ir saglabājusies OSI bijušā direktora G. Čipēna adresēta vēstule 1979. gada oktobrī FB direktoram E. Arājam ar lūgumu iepilnīt tuvākajā laikā sagatavot otro papildināto biobibliogrāfiju S. Hilleram, sakarā ar to, ka pirmais 1966. gadā sagatavotais izdevums sen vairs nedodot pilnīgu priekšstatu par viņa zinātnisko darbību. Diemžēl tas nav ticis īstenots. Ārpus sērijas papildinājumus no turpmākajām publikācijām sagatavojuši akadēmiķi paši: V. Samsons, J. Freimanis. Rīgas Stradiņa universitāte 2006. gadā izdevusi "Akadēmiķis Anatolijs Bļugers = Академик Анатолий Федорович Блюгер: biobibliogrāfiskais rādītājs" otro izdevumu sakarā ar viņa 80. dzimšanas dienu. Tas ietver visus A. Bļugera darbus (vairāk nekā 1400 ierakstu).

Akadēmiķa J. Lielpētera personālā bibliogrāfiskā rādītāja sagatavošana un izdošana viņa 60. dzimšanas dienai sakrita ar pārmaiņām valsts politiskajā dzīvē. Ekonomisko grūtību dēļ tas iznāca 1991. gadā, iespiests ar rotaprintu trīs eksemplāros. Bet tas ir pirmais rādītājs, ar kuru aizsākās jaunās sērijas nosaukums "Latvijas zinātnieki". Vēl ar rotaprintu divos eksemplāros ir iespiests A. Kroģera personālais literatūras rādītājs uz 60. dzimšanas dienu (1984), bet, pilnīga biobibliogrāfija sērijā zinātniekam izdota 1994. gadā 70. dzimšanas dienas atcerei.

Uz 50. dzimšanas dienu mašīnrakstā bija sagatavota akadēmiķa J. Stradiņa bibliogrāfija, jo bibliotēkas Uzziņu nodaļā ļoti pieprasīta bija informācija par viņa darbiem. ZA toreiz atteica tās izdošanu, jo to esot pieņemts darīt uz 60 gadu jubileju.

Aprakstu numerācija sākās tikai ar piekto biobibliogrāfiju 1963. gadā. Domājams, ka tā ieviesta, lai vieglāk būtu sastādīt palīgrādītājus, atsaucoties uz aprakstu numuriem, ne lappusēm, jo tad tos varēja sagatavot tikai pēc korektūras saņemšanas no tipogrāfijas.

Līdz 1991. gadam ieskaitot visām izdotajām biobibliogrāfijām ir gan autora darbu nosaukumu alfabētiskais palīgrādītājs, gan bibliogrāfiskajos aprakstos minēto personu palīgrādītājs (juristu Lēberu rādītājos iekļautas arī biogrāfiskajā daļā minētās personas). Kopš 1993. gada pamatā ir tikai personu palīgrādītājs, izņemot atsevišķām bibliogrāfijām pēc autora vēlmes pievienotos citus palīgrādītājus. Akadēmiķim G. Čipēnam (1993) — angļu valodā izdoto zinātnisko publikāciju rādītājs, U. Viesturam (2001) — hronoloģiskais rādītājs. Juristu Lēberu biobibliogrāfijām vēl pievienoti izdevumā publicēto fotogrāfiju un dokumentu avotu saraksti, periodisko izdevumu rādītāji, respektīvi — bibliogrāfisko aprakstu avotu rādītāji, kā arī biogrāfiskajā daļā minētie avoti, bet R. Treija (2006) — periodisko izdevumu rādītājs, par kuriem viņš rakstījis vai arī tos rediģējis. Ne tikai mūsdienā, bet arī agrāko gadu izdevumos reizumis papildus pievienoti vēl citi palīgrādītāji: akadēmiķiem J. Bērziņam (1963), Arvidam Kalniņam (1964), K. Bambergam (1964), A. Bļugeram (1986) — darbu sistemātiskais rādītājs, A. Ieviņam (1967), G. Čipēnam, A. Kroģerim (1994), E. Lukevicam (1996, 2001) — priekšmetu rādītājs, S. Hilleram (1967) — tematiskais rādītājs. Akadēmiķis P. Prokofjevs ir uzrādījis zinātniskās iestādes, ar kurām institūts kopš 1952. gada veica kopīgus pētījumus. Ar 2000. gadā izdoto akadēmiķa T. Millera biobibliogrāfiju tiek uzrādīta arī būtiskākā informācija no interneta

tikla. Daļai rādītāju sastādītāji pievienojuši arī bibliogrāfu noteiktos un bibliogrāfiskajos aprakstos izmantoto valstu, organizāciju, iestāžu u.c. saīsinājumu sarakstu ar to atšifrējumu. Tā kā I. Kalviņa patentī aptver ļoti plašu valstu loku, viņa rādītājam pievienots arī valstu nosaukumu starptautisku kodu saraksts ar tā atšifrējumu latviešu valodā.

Pēc vairāk nekā 15 gadiem grūti spriest, kāpēc atmata praksī pievienot darbu nosaukumu alfabētisko rādītāju. Iespējams, ka tas bija saistīts ar izdošanas izmaksām vai arī kāda autora norādījumu, jo ar tagadējo tehnoloģiju iespējams tas nekādas grūtības nesagādātu. Šāda paligrādītāja ļoti pietrūkst gan J. Stradiņa, gan tēva un dēla Lēberu biobibliogrāfijām, jo bibliogrāfiskais materiāls ir sadalīts stipri detalizēti.

Padomju laikā nav bijuši ierobežojumi uzrādīt autoru darbus vai literatūru par viņiem no Latvijas Republikas 20. gs. 20.–40. gadu avotiem, bet līdz 90. gadiem informāciju no trimdas izdevumiem rādītājos iekļāva ierobežoti. To varēja pilnībā darīt tikai pēc politiskās situācijas maiņas, kad tika atgūta Latvijas neatkarība.

Par šiem 70 izdevumiem ir publicētas tikai vairāk nekā desmit īsākas vai plašākas atsauksmes vai informācija. Bet kā literatūras avots tie ir uzrādīti enciklopēdiju šķirklis par attiecīgo zinātnieku. Tomēr, izsekojot datus par visiem mūsu sērijā esošajiem zinātniekiem vairākās enciklopēdijās, nācās konstatēt, ka dažām personālijām šie rādītāji atsevišķās enciklopēdijās kā informācijas avoti aizmirsti. LPE piemirsusi uzrādīt bioķīmiķa A. Valdmaņa biobibliogrāfisko rādītāju (1977). Toties jaunā Latvijas enciklopēdija pašlaik iznākušajos sējumos kā literatūras avotu nav pievienojusi J. Bankovska, G. Dubura, J. Freimaņa, P. Gērkes (kaut gan visas ir LPE), E. Jakubiša biobibliogrāfijas, lai gan citu akadēmiķu pēdējā laikā izdotie rādītāji ir minēti (N. Balabkins, M. Beķers, A. Blinkena, A. Bļugers, G. Čipēns, E. Grēns, R. Kārklīš).

Neskatoties uz to, LAB Zinātniskās bibliogrāfijas nodaļa 1999. gadā konkursā "Bibliogrāfija Latvijā, 1996–1998" personālo rādītāju grupā ieguva diplomu par rādītāju sēriju "Latvijas zinātnieki".

Kopumā šajā darbā iesaistījušies 25 mūsu bibliogrāfi un vairāk nekā 20 institūtu, augstskolu, muzeju bibliogrāfi sadarbibā ar bibliotēku. Piemēram, no OSI A. Saušiņš, E. Kazušs, no Fizikāli enerģētiskā institūta — L. Taure, Z. Kikuste, J. Šinka, Latvijas medicīnas bibliotēkas — Gaļina Trifonova, Ingrida Polikēviča, Rīgas Tehniskās universitātes — Maija Neilande u.c. No LAB deviņu rādītāju sastādīšanā piedalījās Ilze Andersone, Jana Klebā, Gunita Štāle, astoņu — Dagnija Ivbule, septiņu — Venta Kocere un Dzintra Zaķe, piecu — Eiženija Peile (1908–1979), četrus — Ivars Reinis un Ilze Barone, trīs — Jānis Paeglis, Voldemārs Jauģiats (1905–1974), Indra Zaure, Māra Kadiķe, divus — Ruta Sluckina, Inga Eglīte, Līga Krūmiņa, pa vienai — Kārlis Egle, M. Melbikse, Jānis Čākurs, Zigurds Elsbergs, Veronika Allena (1924–1988), Velta Lūkina, Edīte Ulmane, Tamāra Potapova, Svetlana Čvanova.

Pašlaik LAB piedāvā:

- sagatavot personālās bibliogrāfijas elektronisko datu bāzi,
- izdot rādītāju iespēstā veidā sērijā "Latvijas zinātnieki",
- sadarboties ar citām iestādēm rādītāju minētajā sērijā sagatavošanā, rediģēšanā, izdošanā.

Šo apskatu vēlos noslēgt ar E. Siliņa vārdiem: "Lasītājam bibliogrāfisks rādītājs var šķist sauss un bezkaislīgs formālu datu uzskaitījums, kurā hronoloģiski fiksēti publikāciju nosaukumi, iespēšanas laiks un vieta. Bet nedrīkst aizmirst, ka aiz katra nosaukuma slēpjas ilgstošs neatlaidīgs darbs, bieži vien rēķināms mēnešos, dažkārt gados. Ikviens no uzskaitītiem rakstu darbiem ir vairākkārt pārakstīts, analizēts, slīpēts un spodrināts, lai sasniegtu to izteiksmes pilnību un vienkāršību, kas nepieciešama rakstā pausto ideju un

uzskaitīto datu uztverei un izpratnei. ... [tā] ir sava veida pašapliecināšanās, sava talanta, spēju un sasniegumu sabiedriska prezentācija... veidojot pasaules zinātnisko sabiedrību aptverošu ideju tīklu, kuram nav nāciju un valstu robežas."

Publikācijas sagatavošanā izmantota arī biobibliogrāfiju biogrāfisko apcerējumu priekšvārdu informācija.

Tekstā lietotie saīsinājumi

AABS	—	<i>Association for the Advancement of Baltic Studies</i>
APP	—	Augstākās Padomes Prezidijs
ASV	—	Amerikas Savienotās Valstis
CK	—	Centrālā komiteja
CV	—	<i>Curriculum Vitae</i>
ES	—	Eiropas Savienība
FB	—	Fundamentālā bibliotēka
HIV	—	<i>Human immunodeficiency virus</i>
KK(b)P	—	Krievijas Komunistiskā (boļševiku) partija
KPFSR	—	Krievijas Padomju Federatīvā Sociālistiskā Republika
LAB	—	Latvijas Akadēmiskā bibliotēka
LKP	—	Latvijas Komunistiskā partija
LLA	—	Latvijas Lauksaimniecības akadēmija
LĻKJS, Latvijas ĻKJS	—	Latvijas Ļeņina Komunistiskās Jaunatnes savienība

LME	—	Latvijas Mazā enciklopēdija
LPE	—	Latvijas padomju enciklopēdija
LPSR, Latvijas PSR	—	Latvijas Padomju Sociālistiskā Republika
LR	—	Latvijas Republika
LTK	—	Lielais Tēvijas karš
LU	—	Latvijas Universitāte
LVU	—	Latvijas Valsts universitāte
LZA	—	Latvijas Zinātņu akadēmija
MK	—	Ministru kabinets
OSI	—	Organiskās sintēzes institūts
PASK (ПАСК)	—	<i>Парааминосалициловая кислота</i>
PSKP	—	Padomju Savienības Komunistiskā partija
PSRS	—	Padomju Sociālistisko Republiku Savienība
RPI	—	Rīgas Politehniskais institūts
RTU	—	Rīgas Tehniskā universitāte
SCI	—	<i>Science Citation Index</i>
SEPP	—	Savstarpējās Ekonomiskās Palīdzības padome
TKP	—	Tautas Komisāru Padome
TV	—	televīzija
VDK	—	Valsts Drošības komiteja
VDR	—	Vācijas Demokrātiskā Republika
VFR	—	Vācijas Federatīvā Republika
WIPO	—	<i>World Intellectual Property Organization</i>
ZA	—	Zinātņu akadēmija
AH	—	<i>Академия наук</i>
GAXH	—	<i>Государственная академия художественных наук</i>
СССР	—	Союз Советских Социалистических Республик

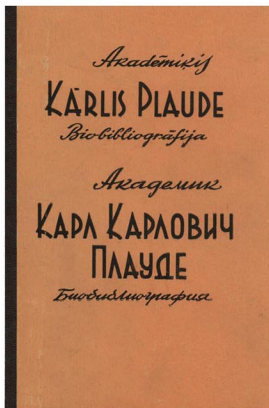
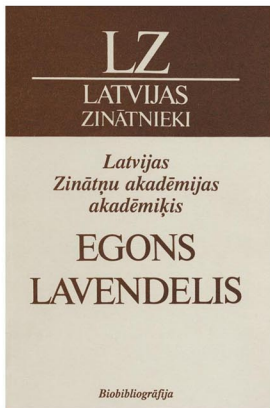
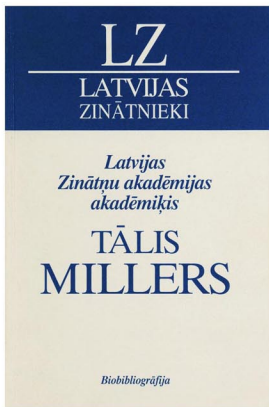
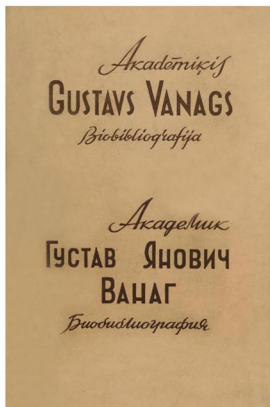
SERIE "WISSENSCHAFTLER LETTLANDS" – 50

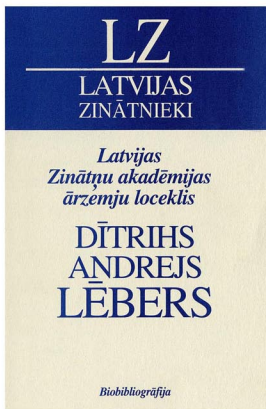
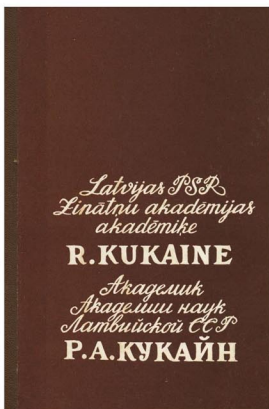
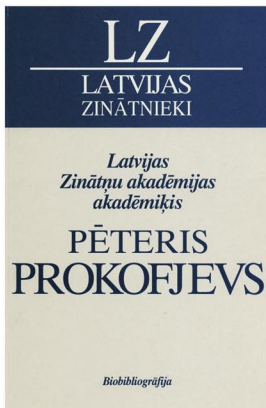
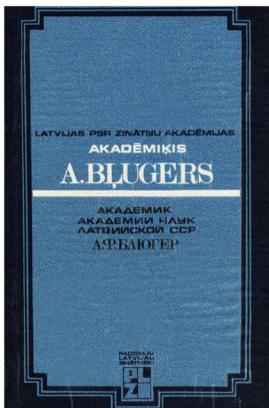
Dagnija Ivbule

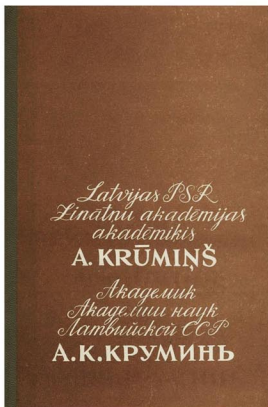
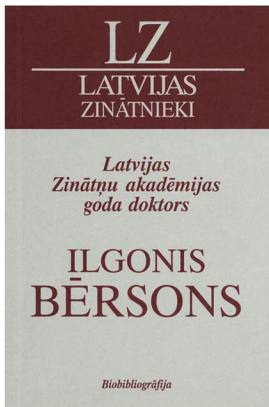
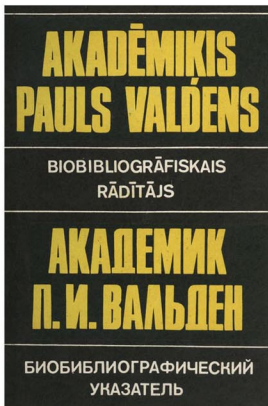
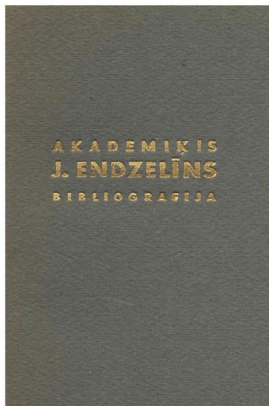
Zusammenfassung

Schlagwörter: *Bibliographie, Personalien, Geschichte der Wissenschaft Lettlands*

Im nächsten Jahre werden wir das 50te Jubiläum der Biobibliographien der Serie "Wissenschaftler Lettlands" feiern. Die ist eine wichtige Informationsquelle über die Entwicklung, Errungenschaften, Geschichte der Wissenschaft Lettlands, Zeitalter und Persönlichkeiten. Seit dem Jahre 1958 sind 70 Bücher dieser Serie herausgekommen, die insgesamt das Leben, die wissenschaftliche, gesellschaftliche Tätigkeit, administrative Arbeit 65 Persönlichkeiten, Akademiker aus Lettland, umfasst. Seit der ersten bibliographischen Beschreibung dieser Serie im Jahre 1887 (Chemiker P. Walden ((1863–1957))) bis zum letzten im Jahre 2007 (Chemiker I. Kalviņš) sind mehr als 100 Jahre vergangen. Insgesamt die sind mehr als 41 tausend bibliographische Beschreibungen, von denen 69% in der Naturwissenschaften sind, aber 31% — in der Kultur — und Geschichtswissenschaften. Die letzten 20 Biobibliographien sind nicht nur in der Druckschrift, sondern auch in der elektronischen Form zugänglich. Sie werden in der Akademischen Bibliothek Lettlands vorbereiten und herausgegeben.







LATVIJAS ZA AKADĒMIKI, GODA DOKTORI, GODA LOCEKĻI, ĀRZEMJU LOCEKĻI

RĀDĪTĀJU BIBLIOGRĀFIJA, 1958–2007

Akadēmiķis **Jānis Endzelīns** = Академик Ян Эндзелин: bibliogrāfija. LPSR ZA FB; sast. K. Egle, J. Paeglis; red. Eiž. Peile; biogr. aut. K. Egle. Rīga: LPSR ZA izd., **1958**. 106, [2] lpp. (Padomju Latvijas zinātnieki). Latv., lietuv., kr., vācu val.

T. p. izd.: Rakstu krājums: velījums akadēmiķim, profesoram Dr. Jānim Endzelīnam viņa 85 dzīves un 65 darba gadu atcerei. LPSR ZA Val. un lit. inst. Rīga: LPSR ZA izd., 1959. 653.–730. lpp.

Akadēmiķis **Pauls Stradiņš** = Академик П. И. Страдинь: biobibliogrāfiskais rādītājs. LPSR ZA FB; sast. E. Peile, J. Paeglis; biogr. aut. K. Rudzītis, J. Stradiņš. Rīga: LPSR ZA izd., **1959**. 137, [1] lpp. (Padomju Latvijas zinātnieki). Latv., kr. val.

Akadēmiķe **Lidija Liepiņa** = Академик Л. К. Лепинь: biobibliogrāfiskais rādītājs. LPSR ZA FB; sast. E. Peile; biogr. aut. A. Groskaufmanis. Rīga: LPSR ZA izd., **1961**. 73, [2] lpp. (Padomju Latvijas zinātnieki). Latv., kr., vācu val.

Akadēmiķis **Aleksandrs Šmidts** = Академик А. А. Шмидт: biobibliogrāfiskais rādītājs. LPSR ZA FB; sast. V. Jauģiets; biogr. aut. H. Base-Šadhane. Rīga: LPSR ZA izd., **1961**. 62, [2] lpp. (Padomju Latvijas zinātnieki). Latv., kr. val.

Akadēmiķis **Gustavs Vanags** = Академик Г. Я. Ванар: biobibliogrāfiskais rādītājs. LPSR

ZA FB; sast. J. Paeglis; red. E. Peile; priekšv. aut.: V. Grīnšteins, E. Gudriniece. Rīga: LPSR ZA izd., **1961**. 110, [1] lpp. (Padomju Latvijas zinātnieki). Latv., kr. val.

Akadēmiķis **Jānis Bērziņš** = Академик Я. М. Берзинь: biobibliogrāfiskais rādītājs. LPSR ZA FB; sast. V. Jauģiets, R. Sluckina; biogr. aut. A. Valdmanis. Rīga: LPSR ZA izd., **1963**. 77, [3] lpp. (Padomju Latvijas zinātnieki). Latv., kr. val.

Akadēmiķis **Kārlis Bambergis** = Академик К. К. Бамберг: biobibliogrāfiskais rādītājs. LPSR ZA FB; sast. J. Čākurs, V. Jauģiets; biogr. aut. K. Krūmiņš. Rīga: LPSR ZA izd., **1964**. 101, [2] lpp. (Padomju Latvijas zinātnieki). Latv., kr., ķīn., vācu val.

Akadēmiķis **Arvīds Kalniņš** = Академик А. И. Калниньш: biobibliogrāfiskais rādītājs. LPSR ZA FB; sast. E. Peile, R. Sluckina; biogr. aut. V. Sergejeva. Rīga: LPSR ZA izd., **1964**. 154, [2] lpp. (Padomju Latvijas zinātnieki). Latv., kr., angļu, ung., vācu val.

Akadēmiķis **Jānis Krastiņš** = Академик Я. П. Крастынь: biobibliogrāfiskais rādītājs. LPSR ZA Vēstures inst., LPSR ZA FB; sast. Z. Šakare; red. E. Peile; biogr. aut. J. Babris, A. Spreslis. Rīga: Zinātne, **1965**. 75, [2] lpp. (Padomju Latvijas zinātnieki). Latv., kr., ig., vācu val.

Akadēmiķis **Pēteris Odincovs** = Академик П. н. Одинцов: biobibliogrāfiskais rādītājs.

LPSR ZA. FB; sast. E. Peile; biogr. aut.: A. Kalniņš, G. Domburga. Rīga: Zinātne, 1965. 65, [2] lpp. (Padomju Latvijas zinātnieki). Latv., kr. val.

Akadēmiķis **Kārlis Strazdiņš** = Академик К. Я. Страздинь: biobibliogrāfiskais rādītājs. LPSR ZA. Vēstures inst., LPSR ZA FB; sast. Z. Šakare; red. E. Peile; biogr. aut. M. Kozins. Rīga: Zinātne, 1965. 63, [2] lpp. (Padomju Latvijas zinātnieki). Latv., kr. val.

Akadēmiķis **Solomons Hillers** = Академик С. А. Гиллер: biobibliogrāfiskais rādītājs. LPSR ZA FB; sast. E. Peile, I. Reinis; biogr. aut.: G. Vanags, M. Šimanska, J. Stradiņš. Rīga: Zinātne, 1967. 126, [3] lpp. (Padomju Latvijas zinātnieki). Latv., kr., vācu val.

Akadēmiķis **Alfrēds Ieviņš** = Академик А. Ф. Иевиньш: biobibliogrāfiskais rādītājs. LPSR ZA FB; sast. V. Allena, V. Lūkina; biogr. aut. J. Švarce. Rīga: Zinātne, 1967. 90 lpp. (Padomju Latvijas zinātnieki). Latv., kr., angļu, vācu val.

Akadēmiķis **Kārlis Plaude** = Академик К. К. Плауде: biobibliogrāfiskais rādītājs. LPSR ZA FB; sast. I. Reinis; red. J. Paeglis; biogr. aut. A. Krogeris, V. Grislis. Rīga: Zinātne, 1967. 72, [3] lpp. (Padomju Latvijas zinātnieki). Latv., kr. val.

Akadēmiķis **Alfrēds Ozols** = Академик А. М. Озол: biobibliogrāfiskais rādītājs. LPSR ZA. FB; sast. I. Reinis; red. V. Allena; biogr. aut. E. Pētersons. Rīga: Zinātne, 1968. 54, [3] lpp. (Padomju Latvijas zinātnieki). Latv., kr. val.

Akadēmiķis **Roberts Peļše** = Академик Р. А. Пельше: biobibliogrāfiskais rādītājs. J. Raiņa Lit. un mākslas vēstures muzejs, LPSR ZA FB; sast. I. Salma; red. V. Lūkina; biogr. aut. I. Salma. Rīga: Zinātne, 1969. 128, [3] lpp. (Padomju Latvijas zinātnieki). Latv., kr. val.

Akadēmiķis **Pēteris Valeskalns** = Академик П. И. Валескалн: biobibliogrāfiskais rādītājs. LPSR ZA FB; sast. I. Reinis; red. O. Saldone; biogr. aut. P. Kokšis. Rīga: Zinātne, 1969. 65, [1] lpp. (Padomju Latvijas zinātnieki). Latv., kr., ukr., angļu val.

Latvijas PSR Zinātņu akadēmijas akadēmiķis **Pēteris Ģērke** = Академик Академии наук Латвийской ССР П. Я. Герке: personālais literatūras rādītājs un biogrāfisks apcerējums. LPSR ZA FB; sast. M. Melbikse; red. bibliogr. Ē. Fligere; biogr. aut. V. Demidova. Rīga: Zinātne, 1974. 63, [1] lpp. (Padomju Latvijas zinātnieki). Latv., kr., vācu val.

Latvijas PSR Zinātņu akadēmijas akadēmiķis **Artūrs Krūmiņš** = Академик Академии наук Латвийской ССР А. К. Круминьш: personālais literatūras rādītājs un biogrāfisks apcerējums. LPSR ZA FB; sast. Z. Elsbergs; red. bibliogr. Ē. Fligere; biogr. aut. V. Mētere, J. Vasiljevs. Rīga: Zinātne, 1974. 63, [4] lpp. (Padomju Latvijas zinātnieki). Latv., kr. val.

Latvijas PSR Zinātņu akadēmijas akadēmiķis **Andrejs Valdmanis** = Академик Академии наук Латвийской ССР А. Р. Вальдман. LPSR ZA FB; sast. G. Štāle; red. bibliogr. I. Andersone; biogr. aut. V. Baumanē. Rīga: Zinātne, 1977. 97, [2] lpp. (Pad. Latv. zinātn.). Latv., kr. val.

Latvijas PSR Zinātņu akadēmijas akadēmiķis **Alfrēds Ieviņš** = Академик Академии наук Латвийской ССР А. Ф. Иевиньш: biobibliogrāfiskais rādītājs. LPSR ZA FB; sast. V. Allena, V. Lūkina, E. Ulmane, V. Kocere; biogr. aut. J. Švarce. 2., papild. izd. Rīga: Zinātne, 1979. 135, [3] lpp. (Padomju Latvijas zinātnieki). Latv., kr., angļu, ķīn., vācu val.

Latvijas PSR Zinātņu akadēmijas akadēmiķis **Vitolds Latiņenko** = Академик Академии наук Латвийской ССР В. А. Латиненко: biobibliogrāfiskais rādītājs. LPSR ZA FB;

sast. I. Andersone; biogr. aut. R. Maksimovs. Rīga: Zinātne, 1979. 37, [1] lpp. (Padomju Latvijas zinātnieki). Latv., kr. val.

Latvijas PSR Zinātņu akadēmijas akadēmiķis **Aleksandrs Drīzulis** = Академик Академии наук Латвийской ССР А. А. Дризул: biobibliogrāfisks rādītājs. LPSR ZA FB; sast. V. Kocere, red. bibliogr. I. Andersone; biogr. aut. A. Bīrons. Rīga: Zinātne, 1980. 128, [2] lpp. (Padomju Latvijas zinātnieki). Latv., lietuv., ig., kr., vācu val.

Latvijas PSR Nopelniem bagātais zinātnes darbinieks **Alfrēds Kalniņš** = Заслуженный деятель науки Латвийской ССР А. Д. Калниньш: biobibliogrāfiskais rādītājs. LPSR ZA A. Kirhenšteina Mikrobioloģijas inst., LPSR ZA FB, Vissavienības Mikrobiologu biedrības Latvijas republikāniskā nod.; sast. A. Klincāre; atb. red. R. Kukaine; red. bibliogr. I. Andersone; biogr. aut. A. Klincāre. Rīga: Zinātne, 1980. 85, [2] lpp. (Padomju Latvijas zinātnieki). Latv., kr., angļu val.

Latvijas PSR Zinātņu akadēmijas akadēmiķis **Vilis Samsons** = Академик Академии наук Латвийской ССР В. П. Самсонс: biobibliogrāfiskais rādītājs. LPSR ZA FB; sast. V. Kocere; red. bibliogr. I. Andersone; biogr. aut. T. Vilciņš. Rīga: Zinātne, 1980. 110, [2] lpp. (Pad. Latv. zinātn.). Latv., kr., angļu val.

Latvijas PSR Zinātņu akadēmijas akadēmiķis **Aleksandrs Mālmeisters** = Академик Академии наук Латвийской ССР А. К. Малмейстер: biobibliogrāfiskais rādītājs. LPSR ZA FB; sast. I. Andersone; priekšv. aut.: V. Latišenko, G. Teters, V. Tamužs. Rīga: Zinātne, 1981. 91, [3] lpp. (Padomju Latvijas zinātnieki). Latv., kr., angļu, ukr. u. c. val.

Latvijas PSR Zinātņu akadēmijas akadēmiķis **Augusts Kirhenšteins** = Академик Академии наук Латвийской ССР А. М. Кирхенштейн: biobibliogrāfiskais rādītājs. LPSR

ZA FB; sast. V. Kocere; biogr. aut. J. Jākobsons. Rīga: Zinātne, 1982. 213, [2] lpp. il. (Pad. Latv. zinātn.). Latv., kr., vācu, franču val.

Latvijas PSR Zinātņu akadēmijas akadēmiķe **Rīta Kukaine** = Академик Академии наук Латвийской ССР Р. А. Кукайн: biobibliogrāfiskais rādītājs. LPSR ZA FB; sast. V. Kocere; priekšv. aut.: M. Indulēna, J. Jākobsons. Rīga: Zinātne, 1982. 129, 2 lpp. il. (Pad. Latv. zinātn.). Latv., angļu, kr. val.

Latvijas PSR Zinātņu akadēmijas akadēmiķe **Varvara Sergejeva** = Академик Академии наук Латвийской ССР В. Н. Сергеева: biobibliogrāfiskais rādītājs. LPSR ZA FB; sast. T. Potapova; red. bibliogr. I. Andersone; priekšv. aut.: G. Domburga, G. Zaķis. Rīga: Zinātne, 1982. 117, [2] lpp. il. (Padomju Latvijas zinātnieki). Latv., kr., angļu val.

Latvijas PSR Zinātņu akadēmijas akadēmiķis **Alfons Krogeris**: personālais bibliogrāfiskais rādītājs: veltījums akadēmiķim A. Krogerim 60. dz. d. LPSR ZA FB; sast. V. Kocere. Rīga: LPSR ZA FB, 1983. 48 lpp. Latv., angļu, kr., val. Teksts lp. vienā pusē. Izd. ar rotaprintu 2 eks.

Akadēmiķis **Pauls Valdēns** = Академик П. И. Вальден: biobibliogrāfiskais rādītājs. LPSR ZA FB; sast. I. Andersone; red. bibliogr. J. Paegliš; biogr. aut. J. Stradiņš. Rīga: Zinātne, 1983. 158, [2] lpp. Latv., vācu val.

Rec.: Roziewicz J. Kwartalnik historii nauki i techniki. N 1 (r. 29, 1984), s. 211–213. Терентьев П. Б. Химия гетероциклических соединений. N 4 (1984), с. 568.

Latvijas PSR Zinātņu akadēmijas akadēmiķis **Eduards Jakubaitis** = Академик Академии наук Латвийской ССР Э. А. Якубайтис. LPSR ZA FB; sast. I. Andersone; priekšv. aut.: V. Čapenko, M. Vaivars. Rīga: Zinātne, 1984. 138, [3] lpp. il. (Padomju Latvijas zinātnieki). Latv., kr., angļu val.

Latvijas PSR Zinātņu akadēmijas akadēmiķis **Valentīns Šteinbergs** = Академик Академии наук Латвийской ССР В. А. Штейнберг: biobibliogrāfiskais rādītājs. LPSR ZA FB; sast. I. Andersone; priekšv. aut.: Z. Lapiņa, A. Vilks. Rīga: Zinātne, **1985**. 106, [3] lpp. il. (Padomju Latvijas zinātnieki). Latv., kr., ukr., angļu val.

Latvijas PSR Zinātņu akadēmijas akadēmiķis **Anatolijs Bļugers** = Академик Академии наук Латвийской ССР А. Ф. Блюгер: biobibliogrāfiskais rādītājs. LPSR ZA FB, LPSR Veselības aizsardzības min. Rīgas Medicīnas inst.; sast. L. Veļkovičs, A. Šeih-Seidova; red. bibliogr. I. Andersone; biogr. aut.: I. Novickis, J. Rudens, E. Kibitkina, H. Vekslers, V. Valuks, J. Fillers. Rīga: Zinātne, **1986**. 276, [3] lpp. (Padomju Latvijas zinātnieki). Latv., kr., angļu, vācu val.

Latvijas PSR Zinātņu akadēmijas akadēmiķis **Jurijs Mihailovs** = Академик Академии наук Латвийской ССР Ю. А. Михайлов: biobibliogrāfiskais rādītājs. LPSR ZA FB; sast. I. Andersone; biogr. aut. E. Blūms. Rīga: Zinātne, **1986**. 110, [1] lpp. il. (Padomju Latvijas zinātnieki). Latv., kr., angļu val.

Latvijas PSR Zinātņu akadēmijas akadēmiķis **Juris Bankovskis** = Академик Академии наук Латвийской ССР Ю. А. Банковский: biobibliogrāfiskais rādītājs. LPSR ZA FB; sast. I. Andersone; biogr. aut. A. Stūris. Rīga: Zinātne, **1987**. 175, [3] lpp. il. (Padomju Latvijas zinātnieki). Latv., kr., angļu val.

Latvijas PSR Zinātņu akadēmijas akadēmiķis **Mārtiņš Beķers** = Академик Академии наук Латвийской ССР М. Е. Бекер: biobibliogrāfiskais rādītājs. LPSR ZA FB; sast. V. Kocere; biogr. aut.: A. Klīncāre, A. Daņiļevičs, A. Rapoportis, U. Viesturs. Rīga: Zinātne, **1988**. 235, [3] lpp. il. (Padomju Latvijas zinātnieki). Latv., kr., angļu val.

Latvijas PSR Zinātņu akadēmijas akadēmiķis **Romāns Kārklīšs** = Академик Академии наук Латвийской ССР Р. Я. Карклиньш: biobibliogrāfiskais rādītājs. LPSR ZA FB; sast. I. Zaurē, red. bibliogr. E. Lagzdīņš; biogr. aut. G. Liepiņš. Rīga: Zinātne, **1988**. 145, [2] lpp. il. (Padomju Latvijas zinātnieki). Latv., kr., angļu val.

Latvijas PSR Zinātņu akadēmijas akadēmiķis **Bruno Puriņš** = Академик Академии наук Латвийской ССР Б. А. Пуриньш: biobibliogrāfiskais rādītājs. LPSR ZA FB; sast. I. Andersone; biogr. aut.: O. Kukurs, L. Kuļikova. Rīga: Zinātne, **1988**. 126, [3] lpp. il. (Pad. Latv. zinātn.). Latv., kr., angļu, vācu val.

Latvijas Zinātņu akadēmijas akadēmiķis **Jānis Lielpēteris**: personālais bibliogrāfiskais rādītājs. LZA FB; sast. I. Zaurē. Rīga: LZA FB, **1991**. 41, [4] lpp. (Latvijas zinātnieki). Latv., angļu, kr. val. Teksts lpp. vienā pusē. Izd. ar rotaprintu 3 eks.

Latvijas Zinātņu akadēmijas akadēmiķis **Gunārs Čipēns**: biobibliogrāfija. LAB; sast. G. Štāle, Dz. Zaķe, I. Zaurē; red. L. Krūmiņa. Rīga: LAB, **1993**. 193, [2] lpp. (Latvijas zinātnieki). Latv., angļu, kr. val.

Latvijas Zinātņu akadēmijas akadēmiķis **Jānis Stradiņš**: biobibliogrāfija. LAB; sast. I. Andersone, G. Štāle, Dz. Zaķe; red. L. Krūmiņa; biogr. aut. M. Šimanska. Rīga: LAB, **1993**. 299, [4] lpp. (Latvijas zinātnieki). Latv., angļu, kr., vācu val.

Rec.: Daija G. Viss par Jāni Stradiņu. Diena. Nr. 4 (1994, 6. janv.), 4. lpp. il.

Дайя Г. Все о Янисе Страдиньше. Диена. N 5 (7 янв. 1994), с. 4.

Latvijas Zinātņu akadēmijas akadēmiķis **Gunārs Duburs**: biobibliogrāfija. Latv. Organiskās sintēzes inst., LAB; sast. A. Sausiņš, E. Kazušs, I. Eglīte; red. bibliogr. G. Štāle; priekšv. aut.: G. Duburs, J. Stradiņš, J. Pel-

čers. Rīga: LAB, **1994**. 216, [2] lpp. (Latvijas zinātnieki). Latv., angļu, kr. val.

Rec.: Gunārs Duburs. Grāmatu Apskats. Nr. 13 (1994), 9. lpp.

Latvijas Zinātņu akadēmijas akadēmiķis **Alfons Krogeris** (1923–1989): biobibliogrāfija. Latv. ZA Fizikālās enerģētikas inst., LAB; sast. V. Kocere, Z. Kikuste, J. Šinka; biogr. aut.: J. Šinka. Rīga: LAB, **1994**. 123, [2] lpp. (Latv. zinātn.). Latv., angļu, kr., vācu val.

Latvijas Zinātņu akadēmijas akadēmiķis **Egons Lavendelis**: biobibliogrāfija. RTU Zin. bibl., LAB; sast. I. Krūmiņa, L. Valnere, S. Pogule; red. bibliogr. G. Štāle; biogr. aut. E. Lavendelis. Rīga: LAB, **1994**. 151, [3] lpp. (Latvijas zinātnieki). Latv., angļu, kr. val.

Latvijas Zinātņu akadēmijas akadēmiķis **Jānis Freimanis**: biobibliogrāfija. LAB; sast. G. Štāle; priekšv. aut.: J. Freimanis, G. Duburs. Rīga: LAB, **1995**. 194, [4] lpp. (Latvijas zinātnieki). Latv., angļu, kr. val.

Latvijas Zinātņu akadēmijas akadēmiķis **Elmārs Grēns**: biobibliogrāfija. LAB; sast. I. Eglīte; red. bibliogr. G. Štāle; red. L. Krūmiņa; biogr. aut. E. Grēns. Rīga: LAB, **1995**. 116, [3] lpp. (Latvijas zinātnieki). Latv., angļu, kr. val.

Latvijas Zinātņu akadēmijas akadēmiķis **Edmunds Lukevics**: biobibliogrāfija. LAB; sast. L. Krūmiņa; red. G. Štāle. Rīga: LAB, **1996**. 281, [2] lpp. il. (Latvijas zinātnieki). Latv., kr., angļu val.

Latvijas Senāta senators **Augusts Lēbers**: biobibliogrāfija. LAB; sast. M. Kadiķe, G. Štāle, Dz. Zaķe; red. L. Krūmiņa; biogr. aut., materi. sakop. D. A. Lēbers. Rīga: LAB, **1997**. 144 lpp. il. (Latvijas zinātnieki). Latv., vācu, angļu, kr. val. Rec.: Krūmiņa L. Veltījums tēvam un dēlam Lēberiem. Latvijas Vēsture. Nr. 1 (1998), 167.–168. lpp.

Latvijas Zinātņu akadēmijas ārzemju loceklis **Dītrihs Andrejs Lēbers**: biobibliogrāfija. LAB; sast. M. Kadiķe, G. Štāle, Dz. Zaķe; red. L. Krūmiņa; priekšv. aut.: Ā. Sprūdžs, A. Grāmatiņš, I. Lastovskis, D. A. Lēbers. Rīga: LAB, **1997**. 274 lpp. il. (Latvijas zinātnieki). Latv., vācu, angļu, kr. val.

Rec.: Krūmiņa L. Veltījums tēvam un dēlam Lēberiem. Latvijas Vēsture. Nr. 1 (1998), 167.–168. lpp.

Latvijas Zinātņu akadēmijas akadēmiķis **Edgars Siliņš**: biobibliogrāfija. Latv. ZA Fizikālās enerģētikas inst., LAB; sast. L. Taure; red. bibliogr. G. Štāle; priekšv. aut.: E. Siliņš, J. Eiduss. Rīga: LAB, **1997**. 148 lpp. il. (Latvijas zinātnieki). Latv., angļu, kr., vācu val.

Latvijas Zinātņu akadēmijas akadēmiķe **Aina Blinkena**: biobibliogrāfija. LU Latv. val. inst., LAB; sast. I. Druviete; red. A. Miķelsone; priekšv. aut. J. Rozenbergs, A. Blinkena. Rīga: LAB, **1999**. 79 lpp. il. (Latvijas zinātnieki). Latv., kr., angļu, fr., lietuv., vācu val. Rec.: Daiņa Ī. Dvēseliska tikšanās: [arī par A. Blinkenas grām. "Bibliogrāfija" atvēršanas svētkiem Limbažu grāmatnīcā]. Auseklis. Nr. (1999, 16. sept.), [1.], 4. lpp.

Latvijas Zinātņu akadēmijas akadēmiķis **Tālis Millers**: biobibliogrāfija. Latv. ZA, RTU Neorganiskās ķīmijas inst., LAB; sast. D. Ivbule, J. Klebā; red. L. Krūmiņa; biogr. aut. T. Millers. Rīga: LAB, **2000**. 171, [4] lpp. il. (Latvijas zinātnieki). Latv., angļu, kr., vācu, fr. u. c. val.

Latvijas Zinātņu akadēmijas akadēmiķis **Pēteris Prokofjevs**: biobibliogrāfija. Latvijas ZA, LU Cietvielu fizikas inst., LAB; sast. T. Krasta; bibliogr. red. D. Ivbule; priekšv. aut.: U. Ulmanis, P. Prokofjevs. Rīga: LAB, **2000**. 122 lpp. (Latvijas zinātnieki). Latv., angļu, kr., vācu val. Rec.: Bērziņš J. Akadēmiķim Pēterim Prokofjevam — 75. Zinātnes Vēstnesis. Nr. 14 (2000, 11. sept.), [1.] lpp.

Latvijas Zinātņu akadēmijas ārzemju loceklis **Nikolajs Balabkins** = Foreign Member of Latvian Academy of Sciences Nicholas Balabkins: biobibliogrāfija. Līhaijas Universitāte, Betlehema, ASV, LAB; sast. D. Ivbule, J. Klebā; sagat. piedalījās J. Krēslīņš; priekšv. aut.: J. Stradiņš, B. Rivža, J. G. Bakhaus, J. V. Kļaviņš, J. Silenieks, R. J. Torntons, B. S. Vlaisavljevica, I. Valters, Z. I. Sirotkina. Rīga: LAB, **2001**. 132, [3] lpp. il. (Latvijas zinātnieki). Latv., angļu, vācu, kr., ukr. val. Rec.: Kipere Z. Profesora Nikolaja Balabkina benefice. Zinātnes Vēstnesis. Nr. 17 (2001, 22. okt.), [1.]–2. lpp.

Latvijas Zinātņu akadēmijas akadēmiķis **Edmunds Lukevics** = Full Member of Latvian Academy of Sciences Edmunds Lukevics: biobibliogrāfija. Latv. Organiskās sintēzes inst., LAB; sast. L. Krūmiņa, D. Ivbule; biogr. aut. J. Stradiņš. Rīga: LAB, **2001**. 379, [4] lpp. (Latv. zinātn.). Latv., angļu, kr., vācu val.

LZA un LLMZA īstenais loceklis profesors **Uldis Viesturs**: 65 dzīves gadi: labākie darbi (bibliogrāfijas izlase) un CV = Full Member of the LAS and the LAAFS Professor Uldis Viesturs: 65 years of life: best publications (selected bibliogr.) and CV. LU Bioloģijas fak., LU Mikrobioloģijas inst., LV Koksnes ķīmijas inst.; sast. M. Kadiķe, J. Klebā, G. Štāle, Dz. Zaķe, S. Straujā, I. Morozova; bibliogr. red. D. Ivbule; biogr. aut. U. Viesturs. Rīga: LAB, **2001**. 188 lpp. il. (Latvijas zinātnieki). Latv., angļu, kr., val.

Latvijas Zinātņu akadēmijas goda doktors **Ojārs Zanders**: biobibliogrāfija. Sast. L. Krūmiņa; bibliogr. red. S. Čvanova, D. Ivbule; biogr. aut. O. Zanders. Rīga: LAB, **2001**. 141, [2] lpp. il. (Latvijas zinātnieki). Latv., angļu, ig., kr., lietuv., poļu, vācu val.

Rec.: Rozeniece A. Bibliogrāfija, ko var lasīt kā romānu. Latvijas Vēstnesis. Nr. 48 (2001, 23. marts), 26. lpp.

Latvijas Zinātņu akadēmijas goda doktors Ojārs Zanders: papildinājumi 2001. g.

iespējstajai biobibliogrāfijai. LAB; sast. D. Ivbule, J. Klebā. Rīga: LAB, 2002. 20 lpp. (Latv. zinātn.). Latv., angļu, kr., vācu val.

Latvijas Senāta senators **Augusts Lēbers**: biobibliogrāfija. LAB; sast. M. Kadiķe, G. Štāle, Dz. Zaķe; red. L. Krūmiņa, S. Čvanova; biogr. aut., mater. sakop. D. A. Lēbers. 2. labotais un papild. izd. Rīga: LAB, **2002**. 161 lpp. il. (Latvijas zinātnieki). Latv., vācu, angļu, fr., lietuv., kr. val.

Latvijas Zinātņu akadēmijas ārzemju loceklis **Ditrihs Andrejs Lēbers**: biobibliogrāfija. LAB; sast. M. Kadiķe, G. Štāle, Dz. Zaķe, D. Ivbule; red. L. Krūmiņa, S. Čvanova; priekšv. aut.: Ā. Sprūdžs, A. Grāmatiņš, I. Lastovskis, D. A. Lēbers. 2. labotais un papild. izd. Rīga: LAB, **2002**. 334, [1] lpp. il. (Latv. zinātn.). Latv., vācu, angļu, ig., kr. val.

Latvijas Zinātņu akadēmijas akadēmiķis **Rolands Rikards** = Full Member of Latvian Academy of Sciences Rolands Rikards: 60 dzīves gadi: biobibliogrāfija. RTU Zin. bibl.; sast. M. Neilande; red. L. Levinoka; biogr. aut. R. Rikards. Rīga: LAB, **2002**. 145 lpp. (Latv. zinātn.). Latv., angļu, kr., vācu val.

Latvijas Zinātņu akadēmijas akadēmiķis, LU profesors **Pēteris Zvidriņš** = Full Member of Latvian Academy of Sciences, Professor Pēteris Zvidriņš: 60 dzīves gadi: biobibliogrāfija. LAB; sast. J. Klebā, D. Ivbule; red. L. Krūmiņa; priekšv. aut.: J. Ekmanis, J. Krūmiņš. Rīga: LAB, **2003**. 187 lpp. il. (Latvijas zinātnieki). Latv., angļu, kr., vācu val.

Latvijas Zinātņu akadēmijas akadēmiķis **Jānis Stradiņš**: biobibliogrāfija II: (1993. gada izdevuma turpinājums un papildinājumi). LAB; sast. I. Barone, J. Klebā; bibliogr. red. D. Ivbule; biogr. aut. J. Stradiņš. Rīga: LAB, **2004**. 463 lpp. il. (Latvijas zinātnieki). Latv., angļu, ig., kr., lietuv., poļu, somu, vācu val.

Rec.: Kipere Z. Latvijas Zinātņu akadēmijas akadēmiķis Jānis Stradiņš: biobibliogrāfija II. Zinātnes Vēstnesis. Nr. 21 (2004, 20. dec.), [1.] lpp.

Hermanis V. Grāmata kā pamatne. Latvija Amerikā. Nr. 4 (2005, 22. janv.), 3. lpp.

Hermanis V. Grāmata kā postaments. Neatkarīgā Rīta Avīze Latvijai. Nr. 3 (2005, 5. janv.), 13. lpp.

Rozeniece A. Zinātnē, kultūrā, tautā: [biobibliogrāfijas II svinīgā atvēršana LAB 2004. g. dec.]. Tekstā stāsta J. Stradiņš, LAB direktore V. Kocere. Latvijas Vēstnesis. Nr. 5 (2005, 11. janv.), B8. lpp. il.

Latvijas Zinātņu akadēmijas akadēmiķe, profesore **Vija Zaiga Kluša**: biobibliogrāfija. Valsts aģentūra Latvijas Medicīnas bibl.; sast. G. Trifonova, I. Polikēviča; galv. red., atb. par izd. V. Pozņaka; biogr. aut. V. Z. Kluša. Rīga: LAB, 2005. 231 lpp. il. (Latvijas zinātnieki). Latv., angļu, kr. val.

Latvijas Zinātņu akadēmijas goda doktors **Ilgonis Bērsons**: biobibliogrāfija. LAB; sast. Dz. Zaķe, G. Štāle; atb. red. D. Ivbule; priekšv. aut.: J. Stradiņš, V. Rūmnieks, I. Bērsons. Rīga: LAB, 2006. 370, [1] lpp. il. (Latvijas zinātnieki). Latv., angļu, kr., ungāru, vācu val. 150 eks.

Rec.: Čākurs J. Faktu karaļa godināšana. Brīvā Latvija. Nr. 13 (2007, 24./30. marts), 8. lpp.; Laiks Nr. 13 (2007, 24./30. marts), 14. lpp.

Kārkluvāka I. Mūsu novadnieka devuma apkopojums. Talsu Vēstis. (Avots; Nr. 7). Nr. 41 (2007, 7. apr.), 7. lpp. il.

Latvijas Zinātņu akadēmijas Goda doktors **Ilgonis Bērsons**. Biobibliogrāfija. Latvijas Zinātņu Akadēmijas Vēstis. A daļa, Sociālās un humanitārās zinātnes. Nr. 2 (2007), 89. lpp.

Latvijas Zinātņu akadēmijas akadēmiķe, profesore **Dace Markus**: biobibliogrāfija. LAB; sast. I. Barone, D. Ivbule, J. Klebā;

atb. red. D. Ivbule; priekšv. aut.: J. Ekmanis, J. Kursīte, S. Cimermanis, A. Mende, E. Freimantāle, I. Freidenfelds, Dz. Bond, H. Schachl, D. Znatnajs, L. Kumar u.c. Rīga: LAB, 2006. 207 lpp. il. (Latvijas zinātnieki). Latv., angļu, kr., lietuv., vācu val. 300 eks.

Latvijas Zinātņu akadēmijas goda loceklis, profesors **Heinrihs Strods**: 80 dzīves gadi = Honorary Member of the Latvian Academy of Sciences, Professor Heinrihs Strods: 80 years of life: biobibliogrāfija. LAB; sast. I. Barone, D. Ivbule, J. Klebā; atb. red. D. Ivbule; biogr. aut. Ē. Mugerēvičs. Rīga: LAB, 2006. 316 lpp. il. (Latvijas zinātnieki). Latv., angļu, ig., kr., lietuv., poļu, ukr., ung., vācu val. 150 eks.

Profesors. Dr. habil. hist. **Rihards Treijs**: biobibliogrāfija. LAB; sast. S. Čvanova; sast. piedalījās I. Barone; atb. red. D. Ivbule; biogr. aut. Ē. Mugerēvičs. Rīga: LAB, 2006. 219 lpp. il. (Latvijas zinātnieki). Latv., angļu, kr., vācu val. 150 eks.

Latvijas Zinātņu akadēmijas akadēmiķis **Ojārs Neilands**: biobibliogrāfija = Full Member of Latvian Academy of Sciences: biobibliography. Rīgas Tehniskā universitāte. Zin. bibl.; sast. M. Neilande, I. Veldruma; bibliogr. red. L. Levinoka; red. bibliogr. L. Levinoka; biogr. aut.: V. Kampars, R. Valters, B. Ādamsonē. Rīga: LAB, 2007. 262 lpp. il. (Latvijas zinātnieki). Latv., angļu, kr. val. 250 eks.

Latvijas Zinātņu akadēmijas akadēmiķis, profesors **Ivars Kalviņš**: biobibliogrāfija = Full Member of Latvian Academy of Sciences, professor Ivars Kalviņš: biobibliography. LAB; sast.: I. Barone, D. Ivbule, J. Klebā, G. Štāle, Dz. Zaķe; red. D. Ivbule, G. Štāle; priekšv. aut.: J. Stradiņš, V. Z. Kluša, G. Veinbergs, I. Kalviņš. Rīga: LAB, 2007. 300 lpp. il. (Latvijas zinātnieki). Latv., angļu, kr., ukr., vācu val.